Forældresamarbejde i dagtilbud

Forskningskortlægning

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Indholdsfortegnelse

1 Resumé 5

2 Indledning 7

2.1 Karakteristik af studierne i kortlægningen 8

2.2 Kortlægningens opbygning 8

3 Aktiviteter i forældresamarbejdet 10

3.1 Daglig udveksling af viden i hente- og bringesituationer 11

3.2 Opstart og indkøring 11

3.3 Individuelle forældresamtaler 12

3.4 Kollektive forældrearrangementer 12

3.5 Forældres frivillige arbejde i dagtilbuddet 13

3.6 Digital kommunikation 13

3.7 Overgang til SFO/fritidshjem/skole 14

3.8 Forældretræningsprogrammer 14

3.9 Tværfagligt samarbejde om børn i udsatte positioner 15

3.10 Opsamling 15

4 Kommunikation og opbygning af tillidsfulde relationer 17

4.1 Det ressourcefulde møde er grundlæggende for et velfungerende forældresamarbejde 17

4.2 God kommunikation tager højde for både indhold, omfang og timing 18

4.3 Svære samtaler understøttes af åben og konstruktiv dialog, der inddrager forældre i løsninger 19

4.4 Opsamling 20

5 Løbende forventningsafstemning og medindflydelse 21

5.1 Forældres medindflydelse skal baseres på forståelse for det pædagogiske arbejde 22

5.2 Forældre ønsker dialog og vejledning om deres barns trivsel, udvikling og læring 23

5.3 Forventninger og indflydelse skal balancere mellem hensynet til det enkelte barn og til børnefællesskabet 23

5.4 Opsamling 24

6 Det differentierede forældresamarbejde 26
6.1 Et differentieret forældresamarbejde tager udgangspunkt i den enkelte families situation, kultur og behov 27
6.2 Differentiering af forældresamarbejdet skal give de bedst mulige deltagelsesbetingelser for alle forældre 30
6.3 Forældre spiller en rolle med hensyn til at skabe et inkluderende fællesskab 31
6.4 Opsamling 32
7 Appendiks A – Resuméer 33
7.1 Resuméer af kernestudier 33
7.2 Resuméer til temaet om aktiviteter i forældresamarbejdet 42
7.3 Resuméer til temaet om kommunikation og opbygning af tillidsfulde relationer 53
7.4 Resuméer til temaet om løbende forventningsafstemning og medindflydelse 56
7.5 Resuméer til temaet om det differentierede forældresamarbejde 62
8 Appendiks B – Litteraturliste 74
9 Appendiks C – Metode 77

1 Resumé

Denne forskningskortlægning ser nærmere på, hvordan forældre og pædagogisk personale samarbejder om at skabe sammenhæng mellem hjem og dagtilbud og om at sikre børns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Formålet er at skabe overblik over og formidle relevant viden og forskning om forældresamarbejde i dagtilbud for børn i alderen 0-6 år.

Forskningskortlægningen ser nærmere på de seneste ti års forskning gennem 30 udvalgte studier fra lande i Skandinavien og en række andre lande, som er sammenlignelige med Danmark. Kortlægningen indgår i en række af kortlægninger, som Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gennemfører for Børne- og Socialministeriet i perioden 2017 til 2020 i forbindelse med realiseringen af den styrkede pædagogiske læreplan.

Forældresamarbejde finder sted på mange måder

Forskningskortlægningen beskriver ni måder, forældre og dagtilbud samarbejder på: 1) den daglige udveksling af viden i hente- og bringesituationer, 2) opstart og indkøring, 3) individuelle forældresamtaler, 4) kollektive arrangementer, 5) forældrenes frivillige arbejde i dagtilbuddet, 6) digital kommunikation, 7) overgang til SFO/fritidshjem/skole, 8) forældretræningsprogrammer og 9) tværfagligt samarbejde om børn i udsatte positioner.

Kommunikation og opbygning af tillidsfulde relationer er afgørende for et velfungerende forældresamarbejde

Det er afgørende for et velfungerende forældresamarbejde, at det bygger på en tillidsskabende og tillidsfuld relation præget af åbenhed, dialog og gensidighed. I forhold til at opbygge en tillidsfuld relation mellem pædagogisk personale og forældre går tre pointer på tværs af de inkluderede studier: 1) Det ressourcefulde møde er grundlæggende for et velfungerende forældresamarbejde, 2) god kommunikation tager højde for både indhold, omfang og timing, og 3) svære samtaler understøttes af åben og konstruktiv dialog, der inddrager forældre i løsninger.

En tydelig og løbende forventningsafstemning giver forældrene tillid til dagtilbud og personale

Flere studier i kortlægningen viser, at en tydelig og løbende forventningsafstemning er en af hjørnestenene i et velfungerende forældresamarbejde, og at det er med til at give forældrene tillid til dagtilbuddet og personalet. Forventningsafstemning handler om at formulere klart, hvad der forventes af forældre og personale i det pågældende dagtilbud, og at være konkret og præcis med hensyn til de krav og opgaver, der stilles til hver især. Tre pointer går igen i flere af de inkluderede studier: 1) Forældres medindflydelse skal baseres på forståelse for det pædagogiske arbejde, 2) forældre ønsker dialog og vejledning om deres barns trivsel, udvikling og læring, og 3) forventninger og indflydelse skal balancere mellem hensynet til det enkelte barn og til børnefællesskabet.

Et velfungerende forældresamarbejde er differentieret og tager udgangspunkt i den enkelte families situation, kultur og behov

Flere studier viser, at det pædagogiske personale er med til at skabe forskellige deltagelsesbetingelser for forskellige forældregrupper i forældresamarbejdet og understreger betydningen af et differentieret forældresamarbejde, der tager hensyn til de enkelte familiers situation, kultur og behov. Enkelte studier peger på, at de dagtilbud, der tilbyder det mest varierede forældresamarbejde, også er de tilbud, hvor flest forældre engagerer sig. Tre pointer går igen i flere af de inkluderede studier: 1) Et differentieret forældresamarbejde tager udgangspunkt i den enkelte families situation, kultur og behov, 2) differentiering af forældresamarbejdet skal give de bedst mulige deltagelsesbetingelser for alle forældre, og 3) forældre spiller også en rolle med hensyn til at skabe et inkluderende fællesskab.

2 Indledning

Denne forskningskortlægning har til formål at skabe overblik over og formidle relevant viden og forskning om forældresamarbejde i dagtilbud for børn i alderen 0-6 år. Forskningskortlægningen ser nærmere på de seneste ti års forskning gennem 30 udvalgte studier fra lande i Skandinavien og en række andre lande, som er sammenlignelige med Danmark. Der er inddraget primære studier og metastudier fra skandinaviske lande, men kun metastudier fra lande uden for Skandinavien. Fælles for studierne er, at de alle bidrager med viden om, hvordan der skabes sammenhæng mellem hjem og dagtilbud, og hvordan forældre og pædagogisk personale og ledelse samarbejder om børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i læringsmiljøet. Forskningskortlægningen har fokus på studier, der bidrager til at belyse følgende spørgsmål:

- Hvordan samarbejder forældre og pædagogisk personale og ledelse om at skabe sammenhæng mellem hjem og dagtilbud?
- Hvordan samarbejder forældre og pædagogisk personale og ledelse om børns trivsel, læring, udvikling og dannelse?

Denne kortlægning lægger sig op ad den styrkede pædagogiske læreplan i sin forståelse af forældresamarbejde (Børne- og Socialministeriet, 2018). Forældresamarbejde indgår som et element i det fælles pædagogiske grundlag i den styrkede pædagogiske læreplan. Her står der om forældresamarbejdet, at dagtilbuddet skal have fokus på, hvordan dagtilbud og forældre kan samarbejde om barnets og børnegruppens trivsel og læring på tværs af dagtilbud og hjem. Samarbejdet med forældrene finder sted både i forbindelse med det daglige samarbejde i form af fx forældremøder, dagtilbud-hjem-samtaler, hente-/bringesituationer, sommerfester, julearrangementer, fællesspisning mv. og i det formelle samarbejde igennem forældrebestyrelsen. Denne kortlægning afgrænser sig imidlertid fra det formelle samarbejde, som finder sted i forældrebestyrelsen. Samarbejdet mellem dagtilbud og forældre kan også involvere vejledning af forældre om, hvordan de kan bidrage positivt til barnets læring og trivsel. Den styrkede pædagogiske læreplan lægger vægt på, at forældresamarbejdet bliver differentieret og baseret på lokale traditioner, ønsker og den enkelte families behov. Derudover fremhæves en gensidig forventningsafstemning og tillid som væsentligt for et konstruktivt samarbejde om børnenes trivsel og læring. Både det differentierede forældresamarbejde, gensidig forventningsafstemning og opbygning af tillidsfulde relationer vil blive behandlet i denne kortlægning.

Denne kortlægning indgår i en række af kortlægninger, som Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gennemfører for Børne- og Socialministeriet i perioden 2017 til 2020 i forbindelse med realiseringen af den styrkede pædagogiske læreplan. Kortlægningerne er fundamentet for efterfølgende formidling til ledere og pædagogisk personale i dagtilbud.

Forældrenes formelle kompetence i forældrebestyrelsen

I denne kortlægning er fokus på det daglige samarbejde mellem forældre og dagtilbud om børns trivsel, læring, udvikling og dannelse, som finder sted i forbindelse med fx forældremøder, dagtilbud-hjem-samtaler, hente-/bringesituationer, sommerfester, julearrangementer, fællesspisning mv. Denne kortlægning afskærer sig fra det formelle samarbejde, som finder sted i forældrebestyrelsen.

I dagtilbudsloven står der, at forældrebestyrelsen skal inddrages i udarbejdelsen og evalueringen af og opfølgningen på den pædagogiske læreplan samt i dagtilbuddets arbejde med at skabe gode overgange fra hjem til dagtilbud, mellem dagtilbud og fra dagtilbud til fritidstilbud og skole. Som sådan er forældrenes formelle kompetence i kraft af bestyrelsesarbejdet en væsentlig del af samarbejdet mellem forældre og dagtilbud om det enkelte barns og børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse.

2.1 Karakteristik af studierne i kortlægningen

Kortlægningen inkluderer 30 studier, som er udvalgt efter bestemte kriterier, som vil blive beskrevet og belyst i appendiks C. Fælles for studierne er, at de alle behandler forældresamarbejde i dagtilbud for børn i alderen 0-6 år. Både kvalitative og kvantitative studier er inkluderet, og studierne varierer i høj grad metodisk. Otte forskningskortlægninger er inkluderet. Både helt små børn, dvs. børn i 0-2-årsalderen, og de ældre børn i dagtilbud er i fokus i studierne. De steder, hvor det er relevant for forskningen og analysen, gør vi opmærksom på børnenes alder. Fire studier er udvalgt som kernestudier, dvs. at de vurderes som særligt relevante for denne kortlægnings undersøgelsesspørgsmål. De fire studier går på tværs af temaerne i kortlægningen og bliver præsenteret nedenfor.

Det drejer sig om en undersøgelse fra EVA (2016) om samarbejde mellem forældre og daginstitutioner samt Jensen et al. (2012) og Kousholt & Berliner (2013), der begge er en del af projektet Vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud (VIDA-projektet), og Højholt, Larsen & Stanek (2007), der sætter fokus på arbejdet med børnefællesskaber og rummelighed i forældresamarbejdet. For resuméer af de fire kernestudier, se nedenfor.

2.2 Kortlægningens opbygning

Kortlægningen består af en række temaer i forhold til samarbejdet mellem dagtilbud og forældre om børns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Temaerne er udviklet induktivt ud fra en analyse af, hvad de inkluderede studier beskæftiger sig med. Især de fire tidligere omtalte kernestudier har været toneangivende for rapportens struktur. Ud fra studierne er der identificeret fire gennemgående temaer om forældresamarbejde, som bliver behandlet i hvert sit kapitel.

Det første kapitel introducerer de forskellige måder, forældre og pædagogisk personale og ledelse samarbejder på i danske dagtilbud. Kapitlet beskriver ni måder, forældre og dagtilbud samarbejder på: 1) den daglige udveksling af viden i hente- og bringesituationer, 2) opstart og indkøring, 3)

individuelle forældresamtaler, 4) kollektive arrangementer, 5) forældrenes frivillige arbejde i dagtilbuddet, 6) digital kommunikation, 7) overgang til SFO/fritidshjem/skole, 8) forældretræningsprogrammer og 9) tværfagligt samarbejde om børn i udsatte positioner.

Det andet kapitel har fokus på kommunikation og opbygning af tillidsfulde relationer som en forudsætning for et velfungerende forældresamarbejde. Kapitlet er struktureret omkring tre pointer, som bliver udfoldet med udgangspunkt i forskningen: 1) Det ressourcefulde møde er grundlæggende for et velfungerende forældresamarbejde 2) god kommunikation tager højde for både indhold, omfang og timing, og 3) svære samtaler understøttes af åben og konstruktiv dialog, der inddrager forældre i løsninger.

I det tredje kapitel er fokus på en løbende forventningsafstemning og forældrenes medindflydelse på læringsmiljøet. Tre pointer bliver beskrevet med udgangspunkt i forskningen: 1) Forældres medindflydelse skal baseres på forståelse for det pædagogiske arbejde, 2) forældre ønsker dialog og vejledning om deres barns trivsel, udvikling og læring, og 3) forventninger og indflydelse skal balancere mellem hensynet til det enkelte barn og til børnefællesskabet.

I det fjerde kapitel understreges betydningen af et differentieret forældresamarbejde, der tager hensyn til de enkelte familiers situation, kultur og behov, og et fokus på, at alle forældre tilbydes de bedst mulige betingelser for at deltage i forældresamarbejdet. Kapitlet er struktureret omkring tre pointer, som bliver udfoldet med udgangspunkt i forskningen: 1) Et differentieret forældresamarbejde tager udgangspunkt i den enkelte families situation, kultur og behov, 2) differentiering af forældresamarbejdet skal give de bedst mulige deltagelsesbetingelser for alle forældre, og 3) forældre spiller en rolle med hensyn til at skabe et inkluderende fællesskab.

De enkelte kapitler kan læses i sammenhæng eller hver for sig. Kapitlerne er en kondensering af de studier, der indgår i kortlægningen. I hvert kapitel er inkluderet resuméer af de studier, kapitlet bygger på. Resuméerne af studierne indgår som en substantiel del af kortlægningen, hvor forskningspointer, der har relevans for kortlægningens fokus, udfoldes. Nogle studier går igen i flere kapitler. Resuméet vil blive gengivet i det kapitel, hvor studiets bidrag er størst. I appendiks B findes en samlet litteraturliste samt en tematiseret litteraturliste i henhold til temaerne.

3 Aktiviteter i forældresamarbejdet

Dette kapitel giver en kort introduktion til forskellige måder, forældre og pædagogisk personale og ledelse samarbejder på i dagtilbud. Pga. kortlægningens afgrænsning vil det formelle samarbejde igennem bestyrelsen ikke blive behandlet i dette kapitel.

I den tidligere omtalte undersøgelse fra EVA (2016) fandt man seks måder, forældre og dagtilbud samarbejder på uden for forældrebestyrelsen:

- Den daglige udveksling af viden i hente- og bringesituationer
- Opstart og indkøring
- Individuelle forældresamtaler
- Kollektive arrangementer
- Forældres frivillige arbejde i dagtilbuddet
- Digital kommunikation.

Derudover peger den inkluderede forskning på yderligere tre måder, som forældre og dagtilbud samarbejder på:

- Overgang til SFO/fritidshjem/skole
- Forældretræningsprogrammer
- Tværfagligt samarbejde om børn i udsatte positioner.

Forældre og pædagogisk personale kan også samarbejde på andre måder, fx i forbindelse med børnefødselsdage, bamser, der rejser frem og tilbage mellem børnenes hjem og dagtilbuddet, m.m. Det er imidlertid kun ovenstående ni måder, der bliver beskrevet i den inkluderede forskning, hvorfor disse også er fokus i nærværende kortlægning. I dette kapitel indgår 15 studier, der på forskellig vis bidrager med forskning om en eller flere af disse ni måder, pædagogisk personale og ledere i dagtilbud kan samarbejde med forældre på. De ni måder vil blive behandlet i ovenstående rækkefølge.

Karakteristik af forskningen i dette kapitel

-I alt 15 studier beskæftiger sig primært med de måder, pædagogisk personale og ledelse samarbejder med forældre på i dagtilbud.
-Seks studier er forskningskortlægninger, otte studier bygger på kvalitative metoder og et enkelt studie anvender mixed-methods.
-Seks studier er danske, to studier er svenske, et studie er norsk, og de seks kortlægninger inkluderer studier fra flere lande.

3.1 Daglig udveksling af viden i hente- og bringesituationer

Ifølge EVA (2016) er det særligt i hente- og bringesituationerne, at den daglige udveksling af viden om barnet og dets hverdag finder sted. Her får forældrene viden om, hvordan dagen har været for deres barn, og om der er noget, de skal være opmærksomme på. Det er bl.a. gennem denne vidensudveksling, at det pædagogiske personale og forældrene opbygger et nært kendskab til hinanden, der gør det muligt at tale om både det, der fungerer, og det, der er svært, i samarbejdet om barnet. Den daglige dialog kræver dog rammer, der understøtter muligheden for netop at indgå i dialog med hinanden. I undersøgelsen er der eksempler på institutioner, der har udformet en fast vagtplan, så der altid er en pædagog til stede, som har været sammen med barnet, når forældrene henter. I andre tilfælde er hverdagen tilrettelagt sådan, at børnene bliver samlet i funktionsopdelte stuer ud på eftermiddagen. Både ledere og forældre giver i undersøgelsen udtryk for, at det er betydningsfuldt for forældresamarbejdet, at forældrene får mulighed for at fornemme barnets hverdag frem for at skulle skynde sig ud ad døren ved aflevering og afhentning.

3.2 Opstart og indkøring

Ifølge EVA (2016) er barnets opstart og indkøring i dagtilbuddet den situation, hvor det ressourcefulde møde mellem forældrene og det pædagogiske personale viser sig tydeligst i samarbejdet. Det ressourcefulde møde vil blive uddybet i kapitel 4. I undersøgelsen beskriver både ledere og forældre, hvordan der i forbindelse med indkøringen foregår en gensidig vidensudveksling om barnet, der skal starte. Det handler for lederne om, at dagtilbuddet har brug for at kende barnets vaner og vide, om der er særlige behov, de skal være opmærksomme på, ligesom lederne udtrykker en interesse for, at dagtilbuddet gennem forældrene får indsigt i, hvad barnet er optaget af. Lederne beskriver, at det samtidig er vigtigt at lære forældrene at kende i indkøringen for at forstå den familie, barnet kommer fra, og hvordan forældrene kan bidrage i forbindelse med indkøringen. Forældrene fortæller, at det er afgørende for et godt forældresamarbejde, at det pædagogiske personale under indkøringen udviser stor interesse for barnet og familien, spørger ind til barnet og bruger tid og kræfter på at lære deres barn og dem som forældre at kende. Ved at opleve en interesse for barnet og for familien erfarer forældrene, at de netop opbygger en tillid og et kendskab til dagtilbuddet og personalet og derfor føler sig trygge ved at aflevere deres barn.

3.3 Individuelle forældresamtaler

I Simonsson & Markström (2013) peger pædagogerne på, at mens de daglige samtaler ved aflevering og afhentning har en her-og-nu-karakter, såsom om barnet har sovet, spist, været glad eller ked af det mv., så er udviklingssamtalen en anledning til at tage større spørgsmål op og samtale om barnet i et bredere perspektiv. Udviklingssamtalen er i Sverige en individuel samtale mellem dagtilbud og forældre om barnets trivsel, udvikling og læring. Den er samtidig en mulighed for pædagogerne for at få mere information om barnets situation derhjemme og for forældrene for at tage spørgsmål op, som er påtrængende for dem. Ifølge pædagogerne i undersøgelsen forventer forældrene i forbindelse med disse samtaler, at pædagogerne optræder som professionelle og som eksperter, der kan give forældrene støtte i forhold til deres forældrerolle. Samtidig understreger pædagogerne betydningen af et ligeværdigt forhold mellem pædagoger og forældre. For at understøtte, at forældrene spiller en aktiv rolle i udviklingssamtalen og fx ikke bare sidder og lytter, forsøger de at opmuntre forældrene til at bidrage med deres viden, erfaringer og iagttagelser mv. eller til at være med til at løse et problem i forbindelse med barnet.

I EVA (2016) svarer 59 % af lederne, at der er individuelle samtaler én gang om året. 15 % af lederne angiver, at de holder individuelle samtaler hyppigere end det, og 26 %, at de gør det sjældnere. Det er dog en vigtig pointe fra interviewene, at antallet af samtaler kan variere alt efter behov. Lederne fortæller både om faste samtaler med fokus på at evaluere barnets trivsel, udvikling og læring – fx med udgangspunkt i læreplanstemaerne – og om ekstra samtaler, når der er behov for det. Lederne ser også de individuelle samtaler som vigtige ved bekymringer, da det ikke er alt, der egner sig til en snak i hente- og bringesituationer, hvor barnet typisk vil være i nærheden. Derfor er de individuelle samtaler et helt nødvendigt element i forældresamarbejdet, som bruges til en dybere samtale om barnets trivsel, udvikling og læring.

3.4 Kollektive forældrearrangementer

Kollektive arrangementer udgør også en fast del af forældresamarbejdet. De tager form af bl.a. forældremøder og sociale arrangementer.

Når det gælder forældremøder, er forældre og ledere i EVA (2016) enige om, at de fire vigtigste ting, som forældrene skal have ud af møderne, er viden om barnets hverdagsliv, viden om dagtilbuddets pædagogiske arbejde, faglige oplæg og mulighed for at lære de andre forældre at kende. Både forældre og ledere fremhæver desuden de sociale arrangementer som vigtige for forældresamarbejdet. I de mere uformelle sammenhænge lærer både personale og forældre hinanden at kende på andre måder, og der er bedre tid til at tale sammen end i de daglige hente- og bringesituationer. Lederne peger også på, at de sociale arrangementer er vigtige i relation til at understøtte barnets sociale udvikling. Det kan handle om, at forældre ved at lære de andre forældre bedre at kende nemmere kan indgå legeaftaler, der kan være med til at understøtte inkluderende børnefællesskaber, når alle børn er tænkt ind.

I Kousholt & Berliner (2013) er det gennemgående, at dagtilbuddene arbejder med at gøre børnene til centrum for forældrearrangementerne, forstået på den måde, at børnenes hverdag, produkter, børnene har lavet, teater, udstillinger mv. bliver omdrejningspunkt for forældrearrangementer. Lederne taler generelt om, at de kan se, at der kommer flest forældre, når forældrearrangementer indeholder mulighed for, at forældrene kan se noget, deres eget barn har deltaget i eller været med til at lave. Der er også en opmærksomhed på at give forældre konkrete indblik i dagtilbuddets dagligdag ved at vise fx aktiviteter i workshops eller lignende. Kontakten og kendskabet til de andre

forældre fremhæves som betydningsfuldt, og der peges på, at understøttende aktiviteter er vigtige i forhold til at lære de andre forældre at kende og komme i dialog.

3.5 Forældres frivillige arbejde i dagtilbuddet

Der kan være flere formål med at få forældrene til at løse frivillige opgaver i dagtilbuddet – både pædagogiske formål og mere ressourcemæssige formål. På tværs af spørgeskemaundersøgelserne og interviewene blandt hhv. forældre og ledere i EVA (2016) viste der sig tre formål med, at forældrene blev opfordret til at løse frivillige opgaver. De tre formål var:

- At styrke forældrenes tilknytning til dagtilbuddet
- At styrke forældrenes fællesskab
- At spare ressourcer i dagtilbuddet.

Ifølge EVA (2016) handler frivilligt arbejde for det første om at støtte op omkring sociale arrangementer og arbejdet med kulturelle udtryksformer. Det kan være opgaver med at hjælpe til med det praktiske til fastelavn, julefester og andre årstidsfester, eller det kan handle om, at forældrene fremskaffer materialer, fx papkasser, når børnene arbejder kreativt med et bestemt tema i dagtilbuddet. Det kan også handle om at byde nye forældre velkommen, deltage i opstartsmøder eller forældremøder, hvor de giver deres perspektiver på forældresamarbejdet videre til andre forældre, eller give sparring på eller oversætte en ny velkomstfolder til fx engelsk eller arabisk. For det andet er der en type af forældreinvolvering, hvor forældrene tager med på tur som et ekstra sæt hænder. Samlet set kan alle disse typer af frivilligt arbejde siges at have et pædagogisk sigte, hvor forældrenes involvering understøtter det pædagogiske arbejde med hele børnegruppen.

EVA (2016) peger også på, at det kan være et vanskeligt dilemma at inddrage forældrene i de pædagogiske aktiviteter i dagtilbuddet – bl.a. pga. hensyn til den samlede børnegruppe, for hvem det kan være udfordrende, hvis der ofte er fremmede voksne i dagtilbuddet, eller pga. hensyn til tavshedspligt og rollefordeling mellem pædagogisk personale og forældre. Anvendelsen af forældre som frivillig arbejdskraft kan også være usikker, hvis forældrene fravælger eller blot ikke har mulighed for at bruge tiden på at løse opgaverne. Hvis forældrene primært bliver brugt som en praktisk ressource til at løse fx vedligeholdelsesopgaver, kan det også forrykke fokus i forældresamarbejdet væk fra det, som både forældre og ledere ser som formålet med deres indbyrdes samarbejde – nemlig et samarbejde om at fremme barnets trivsel, udvikling og læring.

3.6 Digital kommunikation

Digital kommunikation, særligt intranet/e-mail og informationsskærm i dagtilbuddet, er ifølge EVA (2016) en udbredt måde at kommunikere med forældrene på. Af EVA's undersøgelse fremgår det, at 74 % af dagtilbuddene bruger et intranet/ForældreIntra, og 73 % af forældrene svarer, at de i høj eller i nogen grad ønsker, at personalet bruger digitale redskaber til at kommunikere med dem. Den helt store styrke ved den digitale kommunikation er ifølge forældrene, at den muliggør et konkret indblik i barnets hverdag, der er et afsæt for dialog med barnet. Dermed muliggør den digitale kommunikationsstruktur et godt samspil mellem barnets hjem og dagtilbuddet. Den pædagogiske dokumentation af barnets dagligdag gennem billeder, film og lyd er særligt efterspurgt blandt forældrene. Det fremgår dog også, at lederne udtrykker en bekymring for, at nogle forældre ikke modtager den digitale kommunikation. De oplever, at det har ført til misforståelser, når forældrene ikke har fået den relevante information, når det er blevet kommunikeret digitalt.

Jensen et al. (2012) betegner videregivelse af informationer som en vigtig aktivitet i forældresamarbejdet. Det beskrives, hvordan denne information kan gives via opslag i dagtilbuddet, gennem en hjemmeside og gennem e-mail. Nogle udtrykker en vis skepsis over for hjemmesider, idet det kan være meget tidskrævende at vedligeholde dem med information dag for dag. Andre nævner e-mail som en hurtig måde at kommunikere med enkelte forældre på. Det understreges, at informationen skal gives på en måde, der når ud til alle på en effektiv måde – men det nævnes også, at dette er meget svært.

Flere studier peger på, at særligt i kommunikationen med familier i udsatte positioner er den personlige kommunikation ofte nødvendig for at få informationerne igennem, da denne forældregruppe kan have svært ved at håndtere nye teknologier (Jensen et al., 2012; Dyssegaard & Egelund, 2016).

3.7 Overgang til SFO/fritidshjem/skole

I forhold til overgangen mellem dagtilbud og SFO/fritidshjem/skole viser en forskningskortlægning fra Lillejord, Børte, Halvorsrud, Ruud, & Freyr (2015) med fokus på, hvilke tiltag der kan have positiv indvirkning på børns overgange fra børnehave til skole, at en åben og gensidig dialog med forældre før, under og efter overgangen mellem dagtilbud og skole er det vigtigste for at sikre en god overgang for børnene. Både børn og forældre bør hele tiden forklares, hvorfor det pædagogiske personale i dagtilbuddet og lærerne i skolen gør, som de gør. Gode forklaringer kan gøre overgangen mere tryg og forståelig for både børn og forældre. Ifølge kortlægningen efterspørger forældrene især information om logistikken i forbindelse med overgangen. Når de ved, hvad der skal ske, bliver det også lettere for dem at støtte deres børn.

I en anden forskningskortlægning om overgangen mellem dagtilbud og skole (Peters, 2010) peger flere studier på, at både kvantitet, kvalitet og timing af den information, der gives til forældrene i forbindelse med overgang til skolen, har betydning for en succesfuld kommunikation mellem pædagogisk personale og forældre. For meget information på for kort tid kan virke overvældende, mens for lidt information kan efterlade forældrene utrygge. Pianta (2004, jf. Peters, 2010) foreslår, at kommunikation mellem dagtilbud, skole og forældre i forbindelse med overgangen bør starte året før og fortsætte et år, efter at barnet er startet i skole. Derudover peger kortlægningen på, at gensidig respekt og en anerkendelse af forældrenes unikke viden om barnet er afgørende for en succesfuld kommunikation mellem dagtilbud, skole og forældre. Dette vender vi tilbage til i kapitel 4.

3.8 Forældretræningsprogrammer

Flere studier i kortlægningen forholder sig til konkrete indsatser eller programmer, der har til formål at styrke samarbejdet mellem pædagogisk personale og forældre. I en international sammenhæng er dette indsatser som The Abecedarian Project, Perry Preschool Program, De Utrolige År, Dialogisk Læsning m.fl. I en dansk sammenhæng er det også indsatser som VIDA og Fremtidens Dagtilbud. Indsatser for forældreinvolvering kan indeholde et eller flere af følgende elementer: Pædagog besøger hjemmet, forældre foretager bestemte aktiviteter med barnet, forældre møder andre forældre, og forældre deltager i aktiviteter i dagtilbud (Jensen, 2014).

I et systematisk review af reviews om virkningsfulde tiltag i dagtilbud af Nielsen, Tiftikci, & Larsen (2013) fandt man, at det er kendetegnende for de virkningsfulde indsatser, som indgår i kortlægningen, at de involverer forældrene som vigtige, aktive og deltagende aktører i at styrke børnenes

udvikling i tæt samarbejde med dagtilbuddet. Dette kan ske, ved at forældrene modtager støtte og undervisning, og det kan ske, ved at forældrene aktivt deltager i gennemførelsen af forskellige pædagogiske aktiviteter. Det kan også ske gennem fælles refleksioner ved møder og workshops med forældre og pædagogisk personale.

I Dyssegaard & Egelund (2016), som er en systematisk kortlægning om forældreinvolvering og forældresamarbejde, der kan fremme læring hos børn og unge med ressourcesvag social baggrund i dagtilbud og skole, viser studierne generelt, at forældreinvolveringsprogrammer forankret i dagtilbud har en positiv effekt på børnenes kognitive, sociale og generelle udvikling. Dette gælder især programmer, der rummer gruppebaserede aktiviteter, der retter sig mod børn, pædagogisk personale og forældre på én gang. Det vigtige er, at der opnås et fælles udgangspunkt med hensyn til barnet. Det ses endvidere, at jo mere forældrene involveres i børnenes læring, desto bedre resultater kan der opnås. Det viser sig imidlertid, at gode resultater er sværere at opnå med ressourcesvage familier, bl.a. pga. sproglige vanskeligheder, lavt uddannelsesniveau og forskelle med hensyn til kulturelle forventninger.

Ifølge Kousholt & Berliner (2013), der har sammenlignet VIDA-programmet med 13 amerikanske interventionsprogrammer med fokus på forældreinddragelse, ser det ud til at være væsentligt for de indsatser, som har vist en dokumenteret positiv effekt, at de er tilpasset den lokale kontekst (lokalmiljø, forældregruppens sammensætning mv.), dagtilbuddet befinder sig i, samt de udfordringer, der aktuelt er identificeret i forhold til forældresamarbejdet.

3.9 Tværfagligt samarbejde om børn i udsatte positioner

Forældresamarbejdet kan også involvere andre fagprofessionelle, hvis et barn fx pga. sprog, motorik eller forhold i hjemmet kræver særlig opmærksomhed og støtte. I Jensen et al. (2012) understreges det, at det er særdeles vigtigt at have et godt tværfagligt samarbejde for at kunne støtte familier i udsatte positioner og dermed barnets trivsel bedst muligt. Flere pædagogiske ledere nævner ligeledes i interviewene, at det er vigtigt, at forældrene kan deltage i disse møder, så de også hører, hvad det er, der bliver snakket om med fx psykologer og sagsbehandlere.

Den inkluderede litteratur peger samtidig på, at inddragelse af eksperter også kan have konsekvenser for forældresamarbejdet. Der er i Bundgaard & Gulløv (2008) flere eksempler på, at en sådan ekspertinddragelse genererer følelser af afmagt blandt forældre til minoritetsbørn, der som reaktion på, hvad de oplever som mistænkeliggørelse og racisme, udmelder barnet af institutionen. For resumé af Bundgaard & Gulløv (2008), se kapitel 6. Ligeledes peger Bregnbæk, Arent, Martiny-Bruun, & Jørgensen (2017) på, at nytilkomne forældres oplevelse af, at pædagogisk personale, sagsbehandlere og andre offentligt ansatte blander sig i opdragelsen af deres børn, er et grundlæggende dilemma i samarbejdet mellem det pædagogiske personale og denne gruppe forældre. I et eksempel er der til et møde om et barn, som det pædagogiske personale oplever som vanskeligt, en gruppe på ni mennesker bestående af lederen af institutionen, to pædagoger, de to forældre, en psykolog, en socialrådgiver, en farsitalende tolk og den deltagende forsker samlet omkring et bord. Forældrene oplever det som overvældende at sidde over for et helt hold af professionelle, der har en holdning til, hvordan de skal være forældre.

3.10 Opsamling

Kapitlet her opridser flere måder at samarbejde med forældre på om børns trivsel, læring og udvikling. De mange måder imødekommer de forskellige behov og formål, der ligger i et samarbejde

mellem dagtilbud og hjem og er med til at skabe sammenhæng i børnenes hverdag og mellem deres livsverdener.

4 Kommunikation og opbygning af tillidsfulde relationer

Det er afgørende for et velfungerende forældresamarbejde, at det bygger på en tillidsskabende og tillidsfuld relation præget af åbenhed, dialog og gensidighed. Ifølge den tidligere omtalte undersøgelse fra EVA (2016) peger både forældre og det pædagogiske personale på, at udgangspunktet for et velfungerende forældresamarbejde er opbygningen af tillid mellem forældre og personale. Dette understøttes også af Kousholt & Berliner (2013), som peger på vigtigheden af at opbygge en åben, gensidig, direkte og anerkendende dialog. I dette kapitel indgår ni studier, der hver især peger på forskellige måder at opbygge en tillidsfuld relation på gennem en tæt og løbende kommunikation. På tværs af studierne er der følgende tre pointer, som vil blive udfoldet med udgangspunkt i forskningen:

1. Det ressourcefulde møde er grundlæggende for et velfungerende forældresamarbejde.
2. God kommunikation tager højde for både indhold, omfang og timing.
3. Svære samtaler understøttes af åben og konstruktiv dialog, der inddrager forældre i løsninger.

Karakteristik af forskningen i dette kapitel

-I alt ni studier beskæftiger sig primært med kommunikation og opbygning af en tillidsfuld relation.
-Seks studier bygger på kvalitative metoder, ét studie er et mixed-methods-studie og to studier er kortlægninger.
-Fem studier er danske, og to studier er svenske. De to kortlægninger inkluderer studier fra flere lande.

4.1 Det ressourcefulde møde er grundlæggende for et velfungerende forældresamarbejde

Ifølge EVA (2016) handler det ressourcefulde møde om at møde hinanden som parter, der hver især besidder en unik indsigt i barnets liv, hvor en fortsat vidensudveksling understøtter, at forældre og personale i fællesskab fremmer barnets trivsel, udvikling og læring. Det er især tydeligt i forbindelse med opstart og indkøring, hvor forældre og pædagogisk personale i fællesskab er nysgerrige på barnets udvikling, vaner og behov, og hvad barnet er særligt optaget af. Men det ressourcefulde møde er også grundlæggende for et velfungerende forældresamarbejde generelt.

I Kousholt & Berliner (2013) fortæller forældrene, at det er vigtigt, at dialogen med det pædagogiske personale er åben og gensidig, at forældrene inddrages som nogle, der har en vigtig viden om barnet, og at forældrene også kan komme med løsninger på et aktuelt problem i dagtilbuddet. Det er altså vigtigt, at forældrene inddrages som en ressource i forhold til konkrete hverdagssituationer som nogle, der har noget at bidrage med i forhold til at finde de bedste måder at støtte deres børn på.

Også ifølge Jensen et al. (2012) er dialogen grundlæggende for forældresamarbejdet og dermed for at opbygge åbenhed og tryghed. Forfatterne peger på, at en anerkendende dialog bl.a. kan opbygges ved at spørge ind til gode situationer med barnet i hjemmet samt ved at fortælle de gode historier om barnet i dagtilbuddet. Derved opbygges der også tillid, hvilket, som vi skal se senere, også er en forudsætning for også at kunne tale om mere vanskelige emner. Åbenhed indebærer at være lyttende til forældrene, at møde dem dér, hvor de er, og se deres særlige ressourcer, men også at sige tingene ligeud.

I den tidligere omtalte forskningskortlægning af Peters (2010) om overgangen mellem dagtilbud og skole peger Gallagher (2006, jf. Peters, 2010) på, at i forbindelse med overgang til skolen er gensidig respekt og en anerkendelse af forældrenes unikke viden om barnet afgørende for en succesfuld kommunikation mellem dagtilbud, skole og forældre. Det er også vigtigt at lytte til forældrenes historie, inddrage deres perspektiv og være opmærksom på de barrierer, der er, for, at forældrene engagerer sig i deres barns dagtilbud. For resumé af Peters (2010), se kapitel 3.

Ligesådan fremhæver Lillejord et al. (2015) i deres kortlægning af tiltag, der kan have positiv indvirkning på børns overgange fra børnehave til skole, vigtigheden af, at det pædagogiske personale aktivt søger at etablere respektfulde og ligeværdige relationer, hvor forældrene kan engagere sig og stille spørgsmål. Chan (2010, jf. Lillejord et al., 2015) understreger også betydningen af, at forældrene anerkendes som eksperter med hensyn til deres eget barn, og at forældrenes synspunkter bliver taget alvorligt af og bliver fulgt op på af personale i både dagtilbud og skole. For resumé af Lillejord et al. (2015), se kapitel 3.

4.2 God kommunikation tager højde for både indhold, omfang og timing

Ifølge Peters (2010) kan for meget information på for kort tid virke overvældende, mens for lidt information kan efterlade forældrene utrygge. Peters citerer Pianta (2004, jf. Peters, 2010), der konkluderer, at mange møder, breve og andre praktikker i forbindelse med overgang mellem dagtilbud og skole er ”for sent, for upersonligt og for overfladisk til at være effektivt” (Peters, 2010, s. 53).

Ifølge Kousholt & Berliner (2013) er det vigtigt for et velfungerende forældresamarbejde, at der er en fortløbende information om, hvad der foregår i dagtilbuddet. Forældre lægger vægt på at få konkret indblik i og viden om, hvad der sker i dagtilbuddet, og hvad det betyder for deres eget barns hverdag. Derfor betyder det noget, hvordan der arbejdes på at gøre den pædagogiske praksis konkret og nærværende for forældrene.

I EVA (2016) oplever forældre og dagtilbudsledere en tæt dialog om barnets trivsel, udvikling og læring som helt central i et velfungerende forældresamarbejde, hvor afsættet for dialogen er forældrenes indblik i barnets hverdagsliv i dagtilbuddet. Forældrene oplever dog et potentiale i at styrke dialogen med personalet. Det indebærer, at det pædagogiske personale bliver mere opmærksomt på forældrenes ønsker til dialog, og at begge parter tuner ind på hinandens forskellige perspektiver for at være sikre på, at de forstår hinanden. Den daglige kontakt og dialog finder primært sted i for-

bindelse med såkaldte garderobesnakke i hente- og bringesituationer. Både forældre og ledere oplever den daglige dialog som vigtig både i arbejdet med at skabe et godt samspil mellem hjem og dagtilbud og for at opbygge et nært kendskab forældre og personale imellem.

Ifølge Wilson (2005, jf. Peters, 2010) kan kommunikationen mellem pædagogisk personale og forældre med fordel tilpasses, så den i højere grad fokuserer på det, der er vigtigt for begge parter. Når kommunikationen mellem pædagogisk personale og forældre fokuserer på børnenes kompetencer, så reflekterer det i højere grad forældrenes grundlæggende interesse for, at deres barn er glad og har venner at lege med.

Som vi så i kapitel 3 om aktiviteter i forældresamarbejdet, så er det forskelligt, hvordan forældre benytter sig af og engagerer sig i de forskellige måder at samarbejde og kommunikere på. Det er derfor en væsentlig pointe, at en velfungerende kommunikation må kombinere flere forskellige former for kommunikation og fx kombinere digital kommunikation med mere direkte og personlig kommunikation. Dette er en pointe, der vil blive yderligere underbygget i kapitel 6.

4.3 Svære samtaler understøttes af åben og konstruktiv dialog, der inddrager forældre i løsninger

Dialogen med forældrene om problemer i forhold til det enkelte barns eller børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse kan ifølge Jensen et al. (2012) være en stor udfordring for nogle medarbejdere. Udfordringen består i, at personalet ikke har meget viden om, hvordan man kan tilrettelægge og gennemføre disse svære samtaler. De mener ikke, at de har de nødvendige redskaber til at kunne gennemføre denne form for samtaler. Ifølge Jensen et al. (2012) understøttes den svære samtale af en kontinuerlig og åben kommunikation med forældrene kendetegnet ved anerkendelse og respekt, at forældrene kontaktes, så snart noget anderledes ved barnet observeres, noget, der bekymrer personalet, og at personalet er lyttende til forældrene og møder dem dér, hvor de er, men også indimellem siger tingene ligeud.

Også i EVA (2016) fremhæves betydningen af en åben dialog om både det, der fungerer, og det, der er svært. Forældre og ledere fremhæver i interviewene, at en daglig og åben dialog, som giver et godt kendskab til hinanden, opbygger tillid og gør det muligt at tale om både det, der fungerer, og det, der udfordrer, med fokus på barnets udvikling såvel som udvikling af den pædagogiske praksis. Forældrene peger også på vigtigheden af, at forældrene kan genkende sig selv i den bekymring, som personalet har. Forældrene skal med andre ord selv opleve og kunne se, at der er et behov for, at barnet fx får hjælp til noget, eller at de som voksne – både i dagtilbuddet og derhjemme – ændrer deres måder at møde barnet på for at kunne understøtte det i dets trivsel, udvikling og læring.

Et studie af Vuorinen, Sandberg, Sheridan, & Williams (2014) viser, at når den svære samtale skal tages, har det betydning, at pædagogen kommunikerer på en tydelig og taktfuld måde, så det gode forhold mellem forældre og personale bevares. Udgangspunktet for, at den svære besked kan gives på en god måde, er, at man har fået skabt en tillidsfuld og tryg relation til forældrene.

Dette er også en pointe i Kousholt & Berliner (2013), hvor forældrenes fortællinger viser, at tilliden til det pædagogiske personale har betydning for, hvordan man som forældre tager imod vejledning og svære beskeder eller fortæller om, hvad man oplever som vanskeligt i forhold til sit barn. En forælder fortæller her om vigtigheden af at kunne stole på, at personalet er direkte og tager kontakt, "hvis der er noget". "Og det er også rigtig rart, at man kan føle sig så sikker på, at, jamen, de skal sgu nok komme på en positiv måde og sige, hvis der er noget galt." (Kousholt & Berliner, 2013, s. 67). Eksemplet understreger også betydningen af, at det, der er galt, bliver kommunikeret

på en positiv og anerkendende måde. Endelig gentager forfatterne, at det også i denne sammenhæng er vigtigt, at forældrene inddrages som nogle, der har noget at bidrage med i forhold til at finde de bedste måder at støtte deres børn på.

Schmidt (2017) udfordrer idealet om, at pædagogisk personale og forældre skal indgå i partnerskaber, hvor de forventes at arbejde ud fra fælles mål baseret på konsensus. Barndom og børn afleder ifølge forfatteren ofte forskellige sociale kampe, som ikke ophører, blot fordi pædagogisk personale og forældre forventes at opfylde politiske mål om at styrke børns tidlige læring i dagtilbud såvel som hjemmet. I pædagogisk praksis sker det jævnligt, at pædagogisk personale og forældre ser forskelligt på, hvad det er nødvendigt, de bidrager med i dagtilbuddet, og hvad børnene og det enkelte barn behøver. Det er legitime stridspunkter i relationer mellem dagtilbud og hjem i forhold til ønsker for børnenes hverdag i dagtilbuddet, og hvad de enkelte børns behov ses som set fra forskellige positioner. For resumé af Schmidt (2017), se kapitel 5.

4.4 Opsamling

Kapitlet her peger på tre pointer fra forskningen, der viser, hvad der er afgørende for at opbygge en tillidsfuld relation mellem pædagogisk personale og dagtilbud. For det første er det vigtigt, at personale og forældre ser hinanden som vigtige ressourcer i det enkelte barns liv. For det andet opbygges den tillidsfulde relation ved at kommunikationen mellem dagtilbud og hjem tilpasses indhold og omfang. Den tredje pointe handler om, at samtaler om svære emner får de bedste rammer og betingelser når dialogen er åben og konstruktiv og når forældre bliver inddraget i at finde løsninger på udfordringerne.

5 Løbende forventningsafstemning og medindflydelse

Sidste kapitel viste, at et velfungerende forældresamarbejde bygger på en tillidsskabende og tillidsfuld relation, og at denne relation understøttes af en åben, direkte og anerkendende dialog. Ifølge EVA (2016) er netop en tydelig og løbende forventningsafstemning med til at give forældrene tillid til dagtilbud og personalet. Forældrene i rapporten fra EVA beskriver i interviewene, at tydelighed i forventningerne til dem som forældre er positivt, og de ser en løbende forventningsafstemning som en væsentlig forudsætning for en god relation mellem hjem og dagtilbud.

Også i Kousholt & Berliner (2013) peger det pædagogiske personale på tværs af dagtilbuddene på, at en klar og åben forventningsafstemning mellem hjem og dagtilbud er en af hjørnestenene i et velfungerende forældresamarbejde. Ifølge forfatterne oplever dagtilbuddene en større succes med at inddrage forældrene, når de tidligt har arbejdet med at forventningsafstemme – dvs. formulere klart, hvad de forventer af forældrene i det pågældende dagtilbud, og være konkrete og præcise i de krav og opgaver, de stiller til forældrene.

Under dette tema indgår 11 studier, der især peger på betydningen af en løbende forventningsafstemning, forskellige måder at understøtte på, at forventningsafstemningen finder sted, og vigtige opmærksomhedspunkter i dette arbejde. På tværs af de 11 studier peger forskningen på følgende tre pointer, som i det følgende vil blive udfoldet med udgangspunkt i forskningen:

1. Forældres medindflydelse skal baseres på forståelse for det pædagogiske arbejde.
2. Forældre ønsker dialog og vejledning om deres barns trivsel, udvikling og læring.
3. Forventninger og indflydelse skal balancere mellem hensynet til det enkelte barn og til børnefællesskabet.

Karakteristik af forskningen i dette kapitel

-I alt 11 studier beskæftiger sig primært med løbende forventningsafstemning og medindflydelse.
-Otte studier bygger på kvalitative metoder, ét studie bygger på kvantitativ metode, og to studier bygger på mixed methods.
-Ti studier er danske og ét studie er svensk.

5.1 Forældres medindflydelse skal baseres på forståelse for det pædagogiske arbejde

Forventningsafstemning mellem forældre og dagtilbud sikrer et kendskab til dagtilbuddets praksis, rammer og regler og en fælles forståelse af hinandens ansvar og roller i samarbejdet. En løbende forventningsafstemning mellem forældre og dagtilbud handler om at skabe et fælles grundlag at samarbejde ud fra på tværs af dagtilbud og hjem med klarhed over roller og ansvar. Det handler også om at tydeliggøre det pædagogiske grundlag og de værdier, man arbejder ud fra i dagtilbuddet.

Ifølge EVA (2016) mener især forældrene, at medindflydelse på deres barns hverdag i dagtilbuddet er en vigtig byggesten i et godt forældresamarbejde. For lederne er det vigtigt, at en sådan medindflydelse går hånd i hånd med en forståelse for dagtilbuddets pædagogiske arbejde og for trivslen i den samlede børnegruppe. Lederne ser dog forældrenes perspektiver som vigtige inputs – både i samarbejdet om at understøtte barnets trivsel, udvikling og læring og i udviklingen af den pædagogiske praksis. Ifølge lederne er forældrenes ansvarsområder især relateret til kommunikationen mellem dagtilbud og forældre, til adfærd ved hente- og bringesituationer, til dagtilbuddets regler og politikker samt til at støtte op omkring dagtilbuddets pædagogiske profil. Forældrene skal tydeliggøre deres behov for viden, så det pædagogiske personale kan fokusere deres kommunikation, og forældre skal også selv være opsøgende. Forældrene skal tage ansvar for afleveringen af barnet og være dem, der vurderer, hvornår barnet er klar til at komme over til pædagogen. Ved afhentning ønsker lederne, at forældrene er nærværende og har fokus på deres barn og fx ikke på deres telefon. Lederne beskriver i interviewene, at det er vigtigt, forældrene tager ansvar ved at efterleve dagtilbuddets regler og politikker vedrørende fx nul sukker, søvn og mødetider. Både ledere og forældre udtrykker, at det er vigtigt, at forældrene kender til dagtilbuddets pædagogik, hvad der ligger i den, og hvilken betydning det fx har, hvis barnet er meldt ind i en skovbørnehave, en gårdbørnehave eller et andet dagtilbud med en særlig pædagogisk profil.

Dannesboe, Bach, Kjær, & Palludan (2018) peger på en fundamental asymmetri i samarbejdsrelationen mellem forældre og pædagogisk personale. Det pædagogiske personale påvirker praksis i hjemmet i langt højere grad, end forældre påvirker praksis i dagtilbuddet. Forfatterne giver som eksempel de individuelle forældresamtaler om skoleparathed, som finder sted hen imod slutningen af børnehavetiden. Her vurderer forældre og pædagogisk personale sammen, om barnet er skoleparat, og hvad hjem og daginstitution hver især kan gøre for at understøtte, at barnet bliver parat. I denne sammenhæng indtager det pædagogiske personale en ekspertposition som dem, der kan give råd og vejlede forældrene om, hvad de skal arbejde med derhjemme. Forældre tager velvilligt imod en sådan vejledning og træner situationer med deres barn i hjemmet, som de tror, kan støtte barnets deltagelse i børnefællesskabet i institutionen og senere i skolen. Dette er tilfældet, også selvom forældrene er af en anden opfattelse end det pædagogiske personale i forhold til barnets skoleparathed, og selvom det har store konsekvenser for familiens hverdag derhjemme. Denne velvillighed fra forældrenes side ser ifølge forskerne ud til at hænge sammen med et udbredt fokus på og ønske om at undgå bestemte risici både i forhold til bestemte former for problemadfærd, og at barnet klarer sig godt i skolen. Dette fokus på risici hænger også sammen med en bekymring for bestemte former for diagnoser, herunder især autisme og ADHD.

Bundgaard & Gulløv (2008) påviser i flere af bogens kapitler, hvordan en udbredt følelse af afmagt blandt det pædagogiske personale, fx i forbindelse med problemer med et barn i institutionen og store sprogbarrierer og forskelle i erfaringer og livsbetingelser mellem personale og forældre, synes at generere og legitimere magtudøvelse over for både enkelte børn og familier. Dette kan lede til en kompensatorisk pædagogik og en mistillid til forældrenes indsats og til det pædagogiske perso-

nales indsats fra forældrenes side. En vedvarende afmagt medfører en inddragelse af et større ekspertsystem (fx psykolog, sagsbehandler m.fl.), hvilket i praksis kan have store konsekvenser for det enkelte barn og dets familie. Der er flere eksempler i materialet på, at en sådan ekspertinddragelse genererer følelser af afmagt blandt forældrene, der som reaktion på, hvad de oplever som mistænkeliggørelse og racisme, udmelder barnet af institutionen. For resumé af Bundgaard & Gulløv (2008), se kapitel 6.

5.2 Forældre ønsker dialog og vejledning om deres barns trivsel, udvikling og læring

Ifølge EVA (2016) ønsker forældrene, at forældresamarbejdet giver dem en viden om, hvordan deres barn har det og udvikler sig – både individuelt og sammen med de andre børn – og hvordan børnegruppen fungerer. Den viden, forældrene primært efterspørger, er konkret og hverdagsnær viden om barnet set ud fra det pædagogiske personales perspektiver og faglige vurdering. Små film eller billeder fra hverdagen og samtidig nogle stikord, fx på en dagsseddel eller under en snak med det pædagogiske personale i garderoben, giver forældrene et bedre udgangspunkt for at have en dialog med barnet om dagen.

EVA (2016) viser også, at forældre ønsker mere dialog om deres barns læring, end de oplever, at de allerede har. Samtidig ønsker forældrene en øget vejledning fra personalet om, hvordan de styrker deres barns generelle læring, sprog, motorik, skoleparathed og sociale relationer. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at de fleste forældre ønsker at blive opfordret til at arbejde med deres barns læring i hjemmet, men at de kun i nogen grad oplever, at personalet gør det. Derimod er forældre mindre interesserede i vejledning om opdragelse af og omsorg for barnet. Størstedelen af forældrene siger klart nej til, at de ønsker vejledning om, hvilke aktiviteter de kan lave derhjemme med deres barn, hvordan de får hverdagen som forælder til at fungere, hvordan de bedst opfylder deres barns basale behov, fx kost og søvn, samt hvordan de opdrager deres barn og sætter grænser. Generelt vil forældre gerne have en vejledning, hvor de selv kan vælge til og fra, frem for forskrifter og påbud fra personalet. Det går desuden igen i forældreinterviewene, at det er vigtigt, at bekymringer ikke kommer til at fylde unødigt meget i vejledningen. Det kan godt være meget sårbart at blive kontaktet af personalet angående en bekymring om ens barn. Det er vigtigt for forældrene at mærke, at personalet ser hele barnet og ikke kun et problem. I modsat fald bliver den tillidsfulde relation sat på prøve.

Schmidt (2017) peger på udfordringer ved, at et forstærket fokus på læringsmiljøer for småbørn har åbnet op for, at hjemmet ses som en arena for læring, og at idealet om at sikre og optimere børns læring, som primært har omfattet pædagogisk personale i dagtilbud, nu også tænkes at omfatte familier i hjemmet. Når læring bliver til en terminologi, som på dagtilbudsområdet anvendes om en række centrale dimensioner for pædagog-forældre-samarbejder, så reducerer det ifølge forfatteren de øvrige funktioner, som dette samarbejde udfylder, og som har betydning for de liv, som leves i dagtilbud. Dagtilbud har fx ikke tabt betydning som socialiseringsarena for familier og børn.

5.3 Forventninger og indflydelse skal balancere mellem hensynet til det enkelte barn og til børnefællesskabet

Forventningsafstemning kan være med til at skabe en god sammenhæng mellem hjem og dagtilbud. Ifølge EVA (2016) ser både forældre og ledere positivt på at gennemføre fælles initiativer og sikre en overensstemmelse mellem, hvad forældrene gør i hjemmet, og hvad det pædagogiske personale gør i dagtilbuddet. Men forventningsafstemning mellem hjem og dagtilbud handler også

om at skabe forståelse for forskelle mellem hjemmets fællesskab og dagtilbuddets fællesskab. Lederne nævner i interviewene, at forældrene primært har fokus på deres eget barn, mens personalet har fokus på hele børnegruppens trivsel, udvikling og læring. Lederne fremhæver, at det er helt naturligt, at forældrene har deres egen familie som udgangspunkt, men at der i mødet med dagtilbuddet skal ske en oversættelse til det fælles perspektiv. På den måde handler forventningsafstemning mellem forældre og dagtilbud altså også om, at forældrene har forståelse for hverdagen i dagtilbuddet med blik for hele børnegruppens behov og interesser.

I Jensen et al. (2012) fremhæves det som en udfordring i forældresamarbejdet, at forældrene flere steder beskrives som præget af en høj grad af individualisme, dvs. at de ikke ser på fællesskabet, men kun på deres eget barns muligheder. Lederne fortæller om forældre, der ikke ser barnet som en del af en social kontekst. De ser ikke betydningen af fællesskabet – for alle børnene og dermed også for deres eget barns muligheder. Denne tilgang fra forældrene er forstærket ved det, man nogle steder omtaler som projektbørn, dvs. børn, der skal opfylde forældrenes ambitioner. I nogle få dagtilbud beskriver man disse børn som en ny type udsatte børn. Lederne oplever, at det kan være svært at have den tidligere omtalte åbne og respektfulde dialog med forældrene til disse børn, da de som forældre lægger skylden for problemer over på andre børn eller forældre eller på dagtilbuddet.

Ifølge Højholt et al. (2007) kan det at være optaget af sit eget barn ses som et forsøg på at leve op til den forældreopgave, man har fået, som handler om at tage ansvar for eget barns læring og måder at fungere på, også steder, hvor forældrene ikke selv er til stede. I deres studie viser interview med forældre, at forældre er engageret i deres barns velbefindende både derhjemme og i børnehaven og derigennem også i børnenes venskaber og fællesskaber. Forældre efterlyser indblik i børnenes fælles liv og samspil i børnehaven. Her skal det pædagogiske personale ifølge forfatterne blive bedre til at fortælle om børnenes fælles liv i børnehaven og sammenhængen mellem det enkelte barns befindende, børnehavens liv og fællesskaber og andre forældres inddragelse, så forældrene oplever, at netop for at være forældre til deres lille barn og styrke dets liv må de indgå i et fællesskab, der styrker børnenes fælles liv.

I Lunneblad (2013) kommer konflikten mellem hensynet til det enkelte barn og hensynet til børnefællesskabet og læringsmiljøet konkret til udtryk i det pædagogiske personales overvejelser om, hvordan de skal lære forældrene at komme til tiden, og hvilke konsekvenser der er rimelige, når de kommer for sent. Fx fortæller en pædagog, at hun gerne ville kunne udelukke nogle børn fra nogle aktiviteter, hvis de kommer for sent, for at gøre det tydeligt for forældrene, at det har konsekvenser, når de kommer for sent. På den anden side synes hun ikke, det er rimeligt, at forældrenes handlinger skal gå ud over børnene. For resumé af Lunneblad, 2013, se kapitel 6.

Ejrnæs & Monrads (2013) studie af forældres og pædagogers holdninger til pædagogiske spørgsmål i dagtilbud viser, at pædagogers og forældres holdninger til konkrete pædagogiske spørgsmål ikke er så forskellige, og at der er større holdningsforskelle internt i hhv. forældre- og personalegruppen end imellem de to. Dog er forældrene langt mere indstillede på, at der skal være fælles retningslinjer, og at der ikke skal tages individuelle hensyn, mens pædagogerne i højere grad vægter lydhørhed og dialog med forældrene. Dette kan umiddelbart synes i modsætning til ovenstående beskrivelser af forældrene som præget af en høj grad af individualisme.

5.4 Opsamling

Kapitlet her peger på, at en tydelig og løbende forventningsafstemning er en af hjørnestenene i et velfungerende forældresamarbejde. Det skaber tillid hos forældrene når det pædagogiske perso-

nale tydeligt fortæller, hvilke forventninger de har til samarbejdet og hvilke krav de stiller til forældrene. Tre pointer fra forskningen er blevet præsenteret i kapitlet: 1) Forældres medindflydelse skal baseres på forståelse for det pædagogiske arbejde, 2) forældre ønsker dialog og vejledning om deres barns trivsel, udvikling og læring, og 3) forventninger og indflydelse skal balancere mellem hensynet til det enkelte barn og til børnefællesskabet.

6 Det differentierede forældresamarbejde

I de to foregående kapitler blev det tydeligt, at fundamentet for et velfungerende forældresamarbejde er en god kommunikation, opbygning af en tillidsfuld relation og en løbende forventningsafstemning, der tager hensyn til både forældrenes og det pædagogiske personales viden og ønsker til samarbejdet. Et velfungerende forældresamarbejde er også et differentieret forældresamarbejde, der tager hensyn til de enkelte familiers kultur, aktuelle situation og behov.

Flere studier peger på, at det pædagogiske personale er med til at skabe forskellige deltagelsesbetingelser for forskellige forældregrupper i forældresamarbejdet (Bundgaard & Gulløv, 2008; Bregnbæk et al., 2017; Jensen, 2009; Karlsson, 2006; Petersen, 2009). Det er derfor vigtigt, at et differentieret forældresamarbejde har fokus på at skabe de bedst mulige betingelser for alle forældres deltagelse i samarbejdet. Det pædagogiske personale kan med fordel inddrage forældregruppen i at skabe et inkluderende fællesskab for alle forældre i dagtilbuddet (Bundgaard & Gulløv, 2008; Jensen et al., 2012; Højholt et al., 2007; Kousholt & Berliner, 2013).

Under dette tema indgår 16 studier, der hver især peger på betydningen af et differentieret forældresamarbejde, og hvordan det kan understøttes i dagtilbuddet. På tværs af de 16 studier peger forskningen på følgende tre pointer, som bliver udfoldet med udgangspunkt i forskningen:

1. Et differentieret forældresamarbejde tager udgangspunkt i den enkelte families situation, kultur og behov.
2. Differentiering af forældresamarbejdet skal give de bedst mulige deltagelsesbetingelser for alle forældre.
3. Forældre spiller også en rolle i at skabe et inkluderende fællesskab.

Karakteristik af forskningen i dette kapitel

-I alt 16 studier beskæftiger sig primært med det differentierede forældresamarbejde.
-Fire studier er forskningskortlægninger, 11 studier bygger på kvalitative metoder, og ét studie bygger på mixed methods.
-Ni studier er danske, tre studier er svenske, og de fire kortlægninger inddrager studier fra flere lande.

6.1 Et differentieret forældresamarbejde tager udgangspunkt i den enkelte families situation, kultur og behov

Sandberg & Vuorinen (2008) konkluderer, at det er vigtigt, at det pædagogiske personale samarbejder med forældre på mange forskellige måder, da forskellige måder appellerer til forskellige forældre. Med et varieret og differentieret forældresamarbejde er der mulighed for at nå alle forældre. Det er også vigtigt at udvikle forskellige samarbejdsformer, hvis forældrenes interesse er dalende, og finde nye måder, hvorpå forældrene kan være involveret og have indflydelse på deres barns dagtilbud. De dagtilbud, der tilbyder det mest varierede forældresamarbejde, er også de tilbud, hvor flest forældre engagerer sig. For resumé af Sandberg & Vuorinen (2008), se kapitel 4.

Ifølge EVA (2016) er der forskel på, i hvor høj grad forældre ønsker en tæt, daglig dialog med personalet om deres barn, og i hvor høj grad de ønsker en dialog om læring i hjemmet og vejledning i forhold til den primære opdragelse i hjemmet. Således efterspørger tosprogede forældre, dvs. forældre, der taler et andet sprog end dansk i hjemmet, og kortuddannede forældre, dvs. forældre uden en videregående uddannelse, i højere grad en tæt, daglig dialog med personalet om deres barn end hhv. forældre, der taler dansk i hjemmet, og forældre, der har en videregående uddannelse. 57 % af de tosprogede forældre og 39 % af de forældre, der taler dansk derhjemme, oplever det som meget vigtigt, at de får talt med personalet om deres barn, når de afleverer eller henter. Det samme oplever 49 % af de kortuddannede forældre og 35 % af de forældre, der har en videregående uddannelse. Samtidig er der dog færre tosprogede forældre, der oplever, at de har dialog med personalet om deres barns trivsel, end forældre, der taler dansk derhjemme (hhv. 79 % og 89 %). Til gengæld oplever kortuddannede forældre i lige så høj grad som forældre med en videregående uddannelse at have dialog med personalet om deres barns trivsel. Tosprogede forældre og kortuddannede forældre ønsker også et større fokus fra personalet på læringsmiljøet i hjemmet. Det svarer 26 % af de tosprogede forældre, mens det samme gælder for 15 % af de forældre, som taler dansk i hjemmet. 77 % af de kortuddannede forældre ønsker vejledning om deres barns læring, mens det gælder for 66 % af de forældre, der har en videregående uddannelse. Dette understreger betydningen af at differentiere forældresamarbejdet med udgangspunkt i den enkelte families behov.

Lunneblad (2013) peger på betydningen af at opnå en forståelse af kulturelle forskelligheder i forældresamarbejdet. Der kan fx være meget forskellige kulturer med hensyn til tidspunkt for aflevering, rytmer i forbindelse med måltider, og hvornår barnet skal i seng. Dette kan give anledning til nogle svære dilemmaer for det pædagogiske personale mellem hensyn til barnet, læringsmiljøet og familien. I Lunneblads studie ønsker det pædagogiske personale på den ene side, at børnene bliver afleveret på et bestemt tidspunkt for fx at kunne deltage i morgenmad eller andre pædagogiske aktiviteter, og på den anden side ønsker de også at imødekomme forskellige rytmer i familien.

I den tidligere omtalte forskningskortlægning af Dyssegaard & Egelund (2016) med fokus på samarbejdet mellem forældre og dagtilbud samt skole om socialt udsatte børns læring fremhæver forfatterne, at en af de problematikker, der går igen i flere studier, er den monokulturelle tilgang, flere dagtilbud har over for forældre. Ved en monokulturel tilgang forstås, at alle forældre, uanset uddannelsesbaggrund eller etnisk baggrund, mødes med samme tilgang fra dagtilbuddet. Som alternativ understreges vigtigheden af at tage udgangspunkt i den enkelte families situation, og at dagtilbuddene evt. allierer sig med personer i lokalområdet, som lever i de minoritetsgrupperinger, som indgår i børne- og forældregruppen, for at blive bedre til at møde og forstå familiernes behov. Samtidig peger de på vigtigheden af at være opmærksom på kompleksiteten af grunde til, at familier ikke engagerer sig, og derved på at tilrettelægge og tilpasse tilbuddene, så de passer til de enkelte familiers behov. Dette kræver også et mentalt skift i det pædagogiske personales fokus fra at

opfatte familien som svær at nå til at tænke over, hvad der gør, at det fremsatte tilbud er vanskeligt at deltage i for den enkelte familie. For resumé af Dyssegaard & Egelund (2016), se kapitel 3.

Ifølge en forskningskortlægning af Lillejord, Johansson, Canrinus, Ruud, & Børte (2017) om sprogarbejde i børnehaver med flersprogede børn er det en generel pointe, at det styrker barnets tilegnelse af sprog, når det pædagogiske personale samarbejder godt med forældrene og bruger forældrenes viden om deres eget barn og familiens kultur. Det er også i denne sammenhæng vigtigt at inddrage forældrene som en ressource. Ifølge Lillejord et al. har forældre vigtig viden om kulturen i barnets hjem, og forældrene har derfor vigtig information, som det pædagogiske personale kan tage hensyn til i det pædagogiske arbejde. Forældre og det pædagogiske personale må sammen identificere evt. barrierer for et godt samarbejde og lægge en plan for, hvordan forældre kan bidrage på deres egne præmisser.

I et studie af Hachfeld, Anders, Kuger, & Smidt (2016, jf. Lillejord et al., 2017) finder forfatterne, at minoritetssproglige forældre har et større behov for at vide, hvad der sker i dagtilbuddet, og lægger større vægt på samarbejdet – især hvis de har lav socioøkonomisk baggrund. To studier fra Sawyer et al. (2016, jf. Lillejord et al., 2017) og Hachfeld et al. (2016, jf. Lillejord et al., 2017) viser, at nogle forældre til tosprogede børn gerne ville engagere sig mere i dagtilbuddets aktiviteter, men at de ikke ved hvordan eller føler, at deres kundskaber ikke bliver værdsat. Forskerne understreger, at forældre er forskellige, og at det gælder om at finde ud af, hvad de enkelte kan bidrage med, og hvordan de kan og helst vil engagere sig. Sawyer, Manz, & Martin (2016, jf. Lillejord et al., 2017) konkluderer desuden, at det er lettere at skabe en positiv relation mellem hjem og dagtilbud, når forældre og pædagogisk personale taler positivt om tosprogethed og modersmål. Ifølge forfatterne er mange minoritetsforældre urolige for, at barnet skal glemme modersmålet og dermed blive afskåret fra kontakt med slægtninge og egen kultur.

Forskere har i mange år argumenteret for, at det pædagogiske personale med samme sproglige og kulturelle baggrund som børn og forældre har de bedste forudsætninger for at fungere som brobygger mellem dagtilbuddets kulturelle og sproglige praksisser og det, barnet kender hjemmefra (Lillejord et al., 2017). Adair, Tobin, & Arzubiaga (2012, jf. Lillejord et al., 2017) pointerer, at dette imidlertid kun gælder, hvis deres kulturelle kendskab anerkendes som en del af deres professionelle kompetencer. Adair et al. fandt på baggrund af fokusgruppeinterview, at det er vanskeligt for pædagogisk personale i USA med indvandrerbaggrund at bruge deres kulturelle kendskab i det pædagogiske arbejde, og at de ofte oplever at komme i klemme mellem hhv. forventninger fra kollegaer og forældre og det at møde barnet og forældrene på deres egne kulturelle præmisser og blive betragtet som professionel pædagog af kollegaer og ledelse.

Ifølge Peters (2010) er det vigtigt, at sproget er tilpasset forældrene, så det ikke fx er for svært eller for indforstået. Sprogvanskeligheder kan også være en stor udfordring for forældre med et andet modersmål end det, der tales i dagtilbuddet. Forældre kan fx have lettere ved at kommunikere om deres barns behov, når de kan tale deres eget sprog sammen med det pædagogiske personale. Derfor kan adgang til personer, der kan oversætte mellem forældre og pædagogisk personale, være afgørende for en succesfuld inddragelse af denne gruppe, og det kan være vigtigt at oplyse om muligheder for brug af tolke. Dockett & Perry (2005b, jf. Peters, 2010) peger endvidere på, at det ikke nødvendigvis kan antages, at forældre med en anden sproglig og kulturel baggrund har brug for samme indhold i den information, der gives, som de forældre, der er en del af majoritetskulturen. For resumé af Peters (2010), se kapitel 3.

I forhold til familier i socialt udsatte positioner peger Jensen, Petersen, & Wind (2012) på, at dagtilbuddet udgør det primære netværk for mange af familierne, og at personalet i dagtilbuddet derfor kan spille en stor rolle for både børn og forældre i socialt udsatte områder. De peger også på både

en udvidet omsorgsopgave og et udvidet forældresamarbejde i dagtilbud i socialt udsatte områder, som bl.a. involverer aftenaktiviteter med mødrene i dagtilbuddene, hjemmebesøg i familierne og hjælp til en række praktiske opgaver, fx at kontakte Udlændingestyrelsen, læge, sagsbehandler osv., når forældrene ikke mestrer dette.

Også Petersen (2009) peger på en udvidet omsorgsopgave og et udvidet forældresamarbejde i dagtilbud, hvor størstedelen af børnene kan karakteriseres som socialt udsatte, herunder bl.a. hjælp til at læse breve fra officielle instanser, hvor sproget kan opleves svært forståeligt, hjælp til at tale om, hvordan det egentlig går derhjemme i familien, hvad der er svært for tiden, og hvilke former for støtte familien vurderer at kunne have brug for andre steder end i børnehaven.

I Jensen et al. (2012) er der generelt en opfattelse blandt de pædagogiske ledere af, at forældrene til børn i udsatte positioner deltager mere i praktiske aktiviteter end i møder – fordi de her kan deltage med noget, som de er gode til. Derfor arrangerer mange dagtilbud forældreaktiviteter, hvor det er muligt for alle familier at bidrage med noget, som de kan og er gode til, fx praktiske aktiviteter såsom madlavning eller reparationer, for at fremme inklusion i forældregruppen og dermed styrke de udsatte børns forældres muligheder for at deltage i forældregruppens fælles aktiviteter på lige fod med de øvrige forældre. Det er ifølge de pædagogiske ledere en udfordring at få medarbejderne til at acceptere, at udsatte børns forældre kan have andre kompetencer og ressourcer end det pædagogiske personale og de andre forældre, og at forholde sig respektfuldt til dette.

Flere studier peger også på en række praktiske udfordringer i forhold til at engagere sig i forældresamarbejdet, som forældrene oplever på tværs af uddannelsesbaggrund og etnicitet. Dette gælder fx mulighed for transport, børnepasning og forplejning i forbindelse med møder og øvrige aktiviteter (Larsen et al., 2011; Kousholt & Berliner, 2013). I Kousholt & Berliner (2013) taler både ledere og forældre også om nødvendigheden af at være opsøgende i forhold til de forældre, som de har erfaring for, ikke deltager så meget. De gør her meget ud af personlig kontakt og invitationer, mundtlige forklaringer på, hvad forældrearrangementer handler om, og opmuntringer til at komme. Nogle forældre har også brug for konkret støtte til at bidrage med det, som dagtilbuddet lægger op til. Hvis de fx skal komme med billeder af deres barn, så kan dagtilbuddet give dem et fotografiapparat med i hånden, og når de kommer tilbage, så vise dem, hvordan man fremkalder fotoet på skærmen. Som en del af det at gentænke forældresamarbejdet har der i projektet været et fokus på at arbejde med forskellige typer af arrangementer og dermed forskellige måder at inddrage forældre på. På den måde er der fokus på at nå så mange forældre som muligt ved at differentiere arrangementerne og medtænke forskellige måder, forældre kan bidrage på.

I Jensen (2009) ser flere dagplejere og dagplejeledere et potentiale i samarbejdet med familier i socialt udsatte positioner. De giver udtryk for, at de udsatte forældre i udgangspunktet er meget usikre og nervøse over for systemet, og mener, at dette skyldes, at de er vant til at blive kigget over skulderen af forskellige offentlige instanser. I den forbindelse er det interessant, at flere af de interviewede dagplejere og dagplejeledere giver udtryk for, at de netop repræsenterer noget andet end systemet. En dagplejeleder understreger også vigtigheden af, at dagplejere taler i et hverdagssprog med forældrene. Generelt peger de interviewede dagplejere og dagplejeledere på de samme forudsætninger for et velfungerende forældresamarbejde med familier i socialt udsatte positioner, som vi fremhævede i kapitel 4, nemlig vigtigheden af at opbygge en tillidsfuld relation og kommunikere godt med forældrene.

6.2 Differentiering af forældresamarbejdet skal give de bedst mulige deltagelsesbetingelser for alle forældre

Ligesom forældre kan have mange forskellige behov i forældresamarbejdet, kan de også opleve forskellige barrierer for at engagere sig i deres barns dagtilbud. EVA (2016) viser, at 49 % af forældrene erklærer sig enige eller overvejende enige i, at personalet i deres barns dagtilbud bør være bedre til at gøre brug af forældrenes ressourcer. Det indikerer, at der er en stor gruppe af forældre, der ikke oplever at blive mødt som en ressource i det fælles arbejde med at skabe de bedste rammer for det gode børneliv. Kortuddannede forældre og tosprogede forældre erklærer sig i højere grad enige i, at personalet bør være bedre til at gøre brug af forældrenes ressourcer, sammenlignet med hhv. forældre med en videregående uddannelse og forældre, der taler dansk i hjemmet. Der ser altså ud til at være et potentiale i at skabe bedre deltagelsesmuligheder for forældrene i deres barns dagtilbud i endnu højere grad, end det er tilfældet i dag.

Ifølge Petersen (2009) giver det pædagogiske personale i dagtilbud familier i socialt udsatte positioner forskellige deltagelsesbetingelser afhængigt af det perspektiv, de anlægger på forældrene. Forfatteren ser to forskellige perspektiver: Fokuserer personalet på, at forældrene ikke lever op til de krav, der bliver stillet, fx vedrørende tøj, mad, aflevering og afhentning på bestemte tidspunkter, eller anskuer personalet samarbejdet med forældrene som alfa og omega og har derfor fokus på så vidt muligt at inddrage forældrene i deres barns liv i dagtilbuddet og på at støtte de forældre, der har svært ved at deltage, fx pga. problemer med psykiske lidelser, sproglige udfordringer, misbrug osv.? Disse to forskellige perspektiver skaber ifølge forfatteren forskellige deltagelsesbetingelser for forældrene, sådan at når forældrene vurderes som samarbejdsvillige, så bliver det tilsyneladende nemmere for de professionelle også at inddrage forældrenes perspektiv på deres livssituation, deres handlemuligheder og deres oplevelser af problemer. Opleves forældrene til gengæld som vanskelige at samarbejde med, så fylder forældrenes perspektiv også mindre i de professionelle forståelser af familien. Jo vanskeligere familien opleves i samarbejdsrelationen, jo sværere er det også at se forældrenes perspektiver. Dette kan betyde, at det pædagogiske personale utilsigtet er med til at fastholde barrierer for, at denne gruppe af forældre kan engagere sig i deres barns dagtilbud.

Jensens (2009) undersøgelse af udsatte børn i dagplejen vidner om, at den samme problematik gør sig gældende her. En stor del af dagplejerne ser på børns og forældres fejl og mangler og giver udtryk for, at udsatte grupper kan være svære at nå. De dagplejere, der ser mindre optimistisk på dagplejerens muligheder for at nå forældrene, ser ifølge forfatteren ikke selv, at de derved kan være med til også at fastholde forældrene i en negativ selvopfattelse. I modsætning hertil fremhæver flere af dagplejerne, at man kan bidrage konstruktivt til forældrenes ressourcer og dermed bedre nå barnet.

Flere studier peger på en risiko for, at forældrenes forskellige muligheder for at deltage i dagtilbuddet fører til, at nogle børn bliver stigmatiseret. Fx hvis forældrene ikke kommer med til en fest, eller barnet ikke har ting med hjemmefra eller har forberedt det, som skal bruges til en bestemt pædagogisk aktivitet (Kousholt & Berliner, 2013; Peters, 2010). Ifølge Karlsson (2006) skal det pædagogiske personale også være opmærksomt på, at de ikke selv er med til at udstille forældre i socialt udsatte positioner. Karlsson fremhæver en episode, hvor en forælder, der på det tidspunkt arbejdede som rengøringspersonale, følte sig udstillet og nedværdiget i relation til de andre mødre, der havde stillinger med højere social status, da lederen bad alle forældre om at fortælle om deres arbejde.

Bundgaard & Gulløv (2008) viser, at inklusions- og eksklusionsprocesser relateret til minoritetsbørn finder sted allerede i daginstitutionen i samspillet mellem pædagog og forældre. Dette kommer

bl.a. til udtryk i indkøringen af nye børn og forældre, hvor sproglige barrierer, påklædning og usikkerhed med hensyn til normer og forventninger alt sammen bidrager til problemer i forældresamarbejdet. Ifølge forfatternes analyse spænder en simpel kulturforståelse i disse tilfælde ben for et konstruktivt forældresamarbejde. Fx synes ræsonnementet blandt det pædagogiske personale at være, at et problematisk samarbejde om indkøring af et minoritetsbarn skyldes moderens arabiske baggrund og et traditionelt kvindesyn, der er årsag til, at hun er isoleret i sit hjem og derfor aldrig har lært at tale dansk. Problemet er ifølge forfatterne, at man med denne fortolkningsramme kan ignorere de uligheder og magtforhold, der karakteriserer de fleste mellemmenneskelige relationer. Det gælder ikke mindst i et institutionelt rum, hvor forskelle med hensyn til indflydelse og mandat har betydning for, hvilke positioner den enkelte kan indtage, og hvilke handlinger man kan udføre. Koderne for fx ordentlig optræden i forbindelse med indkøring kan være særligt svære at knække for minoritetsforældre, men det er ikke nødvendigvis et udtryk for forhold ved deres opdragelse eller etniske tilhørsforhold. Når problemer i forældresamarbejdet reduceres til et spørgsmål om kultur, så betyder det, at både forældrene og det pædagogiske personale fritages for ansvar, for når kultur er årsag, synes det vanskeligt at gøre noget anderledes eller forvente, at andre kan ændre ved deres handlinger.

I Bregnbæk et al. (2017) taler en del af de pædagoger, som er i kontakt med nytilkomne familier, om en risiko for, at forældrene bliver umyndiggjort i forbindelse med ankomsten til Danmark, fordi statslige og kommunale beslutninger relateret til integration, bosættelse og beskæftigelse fratager dem deres mulighed for kontrol over deres eget liv, og fordi de som flygtninge kan opleve, at det offentlige overtager deres forældrerolle. Dette gælder også i dagtilbuddet, hvor forældrene bliver mødt med krav om fremmøde og normer for forældreskab, der involverer bestemte rutiner for søvn og måltider og udviklende aktiviteter, som forældrene bør lave sammen med deres børn. Det kan for mange forældre være vanskeligt at blive mødt med råd og meninger om, hvad der er bedst for deres børn. Som forældre bliver de bekymrede for at miste deres autoritet og rollen som de vigtigste personer i børnenes liv. Også sagsbehandlere og andre offentligt ansatte blander sig indimellem i opdragelsen af de nytilkomne forældres børn, hvilket kan virke overvældende på forældrene. I forældresamarbejdet med nytilkomne familier må pædagogisk personale således navigere i et paradoksalt rum, hvor de udspændes mellem deres myndighedsposition, deres rolle som en slags kulturelle opdragere eller formidlere og deres pædagogfaglige ønsker om at møde familier og børn, hvor de er, og med udgangspunkt i deres behov.

6.3 Forældre spiller en rolle med hensyn til at skabe et inkluderende fællesskab

I Jensen et al. (2012) ses det som en generel udfordring for udsatte børns forældre, at de let bliver isolerede i forældregruppen og i deres liv i det hele taget. Det er en udfordring for dagtilbuddene at bidrage til at bryde – eller i hvert fald mindske – denne isolation. Man har mange steder observeret, at forældrene til udsatte børn ikke kommer til forældrearrangementer eller arbejdsdage.

Ifølge Højholt et al. (2007) ser det ud til, at både fagpersoner og forældre ofte holder op med at tænke i relationer, venskaber og fællesskaber, når de bliver optaget af særlige vanskeligheder. Isolerede undersøgelser af enkeltbørn, placering af børn og diskussioner mellem de voksne om fx årsager, skyld og ansvar har det med at stjæle opmærksomheden. I forbindelse med forældresamarbejde kommer der let fokus på forældrenes barn isoleret set og på særlige funktionelle svagheder. De voksne bekymrer sig – med god grund – om disse svagheder, mens almindeligheder som deltagelse i lege, udvikling af venskaber og støtte fra andre børn kan komme til at ligge uden for dagsordenen.

Personalet kan trække på forældrenes ressourcer i forbindelse med arbejdet med børnenes fællesskaber i dagtilbuddet. Igennem forældresamarbejdet bliver det muligt at arbejde med børnefællesskaberne uden for dagtilbuddets åbningstider, dels via snakken i hjemmene og dels via legeaftaler uden for institutionstid. Der er meget, der peger på, at fællesskaberne mellem de voksne betyder trivsel og tættere relationer mellem børnene – man kan fx helt konkret se flere private legeaftaler, når man kender hinandens hjem og familiemedlemmer.

Også i Bundgaard & Gulløv (2008) fremhæves forældrenes betydning for børnefællesskabet. Som forældre til små børn kan man mere eller mindre eksplicit understøtte nogle relationer og modarbejde andre simpelthen ved at lade børnene se mere til nogle frem for andre. En kortlægning af børnenes legerelationer i de to institutioner viste, at aftaler kommer i stand, hvor forældrene kender hinanden i forvejen, eller hvor de snakker godt sammen. Der, hvor forældrene minder mest om hinanden socialt og kulturelt, synes det mindre problematisk at lade de små børn lege hos hinanden. I begge daginstitutioner er der eksempler på forældre, der frabeder sig, at deres børn leger med bestemte andre børn – et krav, der dog hver gang bliver afvist. Legepræferencer handler således ikke bare om præferencer blandt børnene, men nok så meget om et socialt miljø, der understøtter nogle relationer frem for andre.

Kousholt & Berliner (2013) understreger forældrenes rolle med hensyn til at skabe et inkluderende fællesskab i dagtilbuddet. De interviewede ledere formulerer det som en opgave for dagtilbuddet at fremme forældrenes kendskab til og respekt over for hinanden, at øge deres tolerance over for og forståelse for hinanden samt at tydeliggøre deres betydning i forhold til at skabe et inkluderende miljø i dagtilbuddet som helhed. De peger på, at et inkluderende fællesskab, hvor alle familier føler sig velkomne og bidragende, i høj grad også kræver, at forældrene lærer hinanden at kende og accepterer hinandens forskelligheder. Derfor skal personalet også gå konkret ind i at støtte børnenes relationer og forældrenes kendskab til de andre børn, fx ved at arbejde med legeaftaler uden for dagtilbuddet. Her ligger en opgave både i at formidle kontakt mellem forældre og i at være opsøgende over for de forældre, som fx ikke af sig selv kommer til arrangementerne.

Forældrene peger selv på, at det kan gøre en forskel i forhold til fremmøde, at forældrene inviterer hinanden og følger op på, hvad der kan være af grunde til ikke at komme. Forældrene beskriver det som et kontinuerligt arbejde; der kommer hele tiden nye forældre, og børnegrupperne bliver blandet og ændret med børnenes alder. Derfor er der hele tiden nye forældre at lære at kende.

Forældrene vægter også at få et bredere kendskab til de andre børn og forældre. Forældre kan opleve, at det er svært at tale med andre forældre end dem, man kender i forvejen. Det betyder meget, om man kender lidt til de andre forældre eller har haft mulighed for at starte en samtale. I denne sammenhæng kan dagtilbuddets måde at tilrettelægge arrangementer på være en støtte og skabe anledninger til, at forældrene kommer i snak, fx ved at forældrene bliver placeret på en måde, hvor nye og gamle forældre bliver blandet.

6.4 Opsamling

Kapitlet her peger på, at et styrket forældresamarbejde, er et differentieret samarbejde, der tager udgangspunkt i den enkelte families situation, kultur og behov. Forskningen i dette kapitel viser, at det er vigtigt, at det pædagogiske personale tilpasser samarbejdet og skaber rammer for inddragelse og deltagelse for alle forældre. Samtidig viser forskningen, at også forældrene spiller en væsentlig rolle i arbejdet med at skabe et inkluderende fællesskab for alle børn og voksne.

7 Appendiks A – Resuméer

7.1 Resuméer af kernestudier

EVA. (2016). *Samarbejde mellem forældre og daginstitutioner*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

Formål

EVA fremlægger i denne rapport et samlet overblik over, hvordan forældre og dagtilbud samarbejder i hverdagen om børns trivsel, udvikling og læring, og hvilke rammer der er for samarbejdet. Formålet har været at undersøge, hvordan vuggestuer, børnehaver og aldersintegrerede institutioner konkret organiserer hverdagens forældresamarbejde, hvilket indhold der er i forældresamarbejdet, samt hvilke muligheder og udfordringer forældre og pædagogisk personale oplever i samarbejdet. Rapporten peger også på, hvad der kan styrke daginstitutionernes og forældrenes samarbejde om at understøtte barnets trivsel, udvikling og læring.

Design

Rapporten bygger på spørgeskemaundersøgelser blandt hhv. 1.000 og 1.140 tilfældigt udvalgte ledere og forældre til børn i dagtilbud. Svarprocenten var på hhv. 47 % og 66 %. En bortfaldsanalyse viser ikke nogen systematisk skævhed i udvalget af ledere, mens der blandt forældrene er flere forældre af dansk herkomst og flere forældre med en mellemlang og lang videregående uddannelse sammenlignet med populationen. Lederne er valgt som population, fordi man er interesseret i en vurdering af institutionernes organisering, rammer og erfaringer med forældresamarbejde på tværs af institutionen.

Desuden har EVA gennemført kvalitative interview med 12 daginstitutionsledere og 10 forældre til børn i daginstitutioner, hvor de har uddybet deres oplevelser af forældresamarbejdet.

Resultater

Der er blandt forældre og ledere stor tilfredshed med forældresamarbejdet, som begge grupper ønsker, skal fremme barnets trivsel, udvikling og læring. Begge grupper oplever, at der er fire vigtige byggesten, der understøtter et godt forældresamarbejde med dette formål: opbygning af tillid mellem forældre og personale, et ressourcefuldt møde med udveksling af viden om barnet, forældres medindflydelse baseret på en forståelse for det pædagogiske arbejde samt en løbende forventningsafstemning om samarbejdet.

Den tillidsfulde relation bliver understøttet af, at forældrene fornemmer, deres barn bliver set og hørt af personalet, at der er en daglig og åben dialog mellem forældre og personale, og at forældrene oplever at blive budt indenfor i institutionen. Det ressourcefulde møde handler om at møde hinanden som parter, der hver især besidder en unik indsigt i barnets liv, hvor en fortsat vidensudveksling understøtter, at forældre og personale i fællesskab fremmer barnets trivsel, udvikling og

læring. Især forældrene mener, at medindflydelse på deres barns hverdag i institutionen er en vigtig byggesten i et godt forældresamarbejde. For lederne er det vigtigt, at en sådan medindflydelse går hånd i hånd med en forståelse for institutionens pædagogiske arbejde og for trivslen i den samlede børnegruppe. En løbende forventningsafstemning mellem forældre og institution handler om at skabe et fælles grundlag at samarbejde ud fra på tværs af institution og hjem med klarhed over roller og ansvar.

Forældre og daginstitutionsledere oplever en tæt dialog om barnets trivsel, udvikling og læring som helt central i et velfungerende forældresamarbejde, hvor afsættet for dialogen er forældrenes indblik i barnets hverdagsliv i institutionen. Forældrene oplever dog et potentiale for at styrke dialogen med personalet. Det indebærer, at det pædagogiske personale bliver mere opmærksomme på forældrenes ønsker til dialog, og at begge parter tuner ind på hinandens forskellige perspektiver for at være sikre på, at de forstår hinanden.

Forældrene efterspørger også mere vejledning i at styrke deres barns trivsel, udvikling og læring, end de oplever, at de allerede får. Ligesom forældrene efterspørger et større fokus på læringsmiljøet i hjemmet som en del af forældresamarbejdet. Det gør sig særligt gældende for tosprogede forældre og kortuddannede forældre. Lederne oplever imidlertid, at det pædagogiske personale har et stort fokus på at opfordre den samlede forældregruppe til at arbejde med deres barns læring derhjemme. Forskellen mellem ledernes og den samlede forældregruppes opfattelse af det pædagogiske personales opmærksomhed på læringsmiljøet i hjemmet peger på, at der kan være behov for i højere grad at tale sammen om, hvad læring er, og hvordan det er muligt i fællesskab at understøtte barnets læring. Samtidig kan institutionerne arbejde med at udvikle en mere løbende vejledning i at styrke barnets læring, frem for at vejledningen primært tager afsæt i en bekymring for barnet, som forældre og ledere oplever, at den aktuelt gør.

Den samlede forældregruppe er til gengæld kritisk over for vejledning om barnets opdragelse, basale behov og aktiviteter i hjemmet. At forældrene har emner, som de ønsker vejledning om, og andre emner, som de markant afviser at få vejledning om, peger på, at vejledning er en vanskelig balancegang. Forældrene giver udtryk for, at de skal opleve vejledningen som konstruktiv inspiration frem for som forskrifter eller påbud. Ligesom de skal opleve, at vejledningen er relevant, ved at den modsvarer et behov hos deres barn. Igen adskiller hhv. tosprogede forældre og kortuddannede forældre sig fra den øvrige forældregruppe, ved at de har et større ønske om vejledning om barnets basale behov, opdragelse og aktiviteter i hjemmet end de øvrige forældre.

Undersøgelsen viser seks områder, forældre og daginstitutioner samarbejder inden for: opstart og indkøring, individuelle samtaler, den daglige udveksling af viden i hente- og bringesituationer, faste, kollektive arrangementer, forældrenes frivillige arbejde i institutionen og digitale kommunikationsstrukturer. Disse samarbejdsmåder finder sted på forskellige tidspunkter i et barns daginstitutionsliv og kan have forskelligt indhold, alt efter hvad der fylder i forældresamarbejdet. De forskellige samarbejdsmåder knytter også an til de forskellige byggesten i det gode forældresamarbejde. Fx er det ressourcefulde møde tydeligt i forbindelse med opstart og indkøring, hvor forældre og pædagoger i fællesskab er nysgerrige på barnets udvikling, vaner, behov, og hvad barnet er særligt optaget af. Bekymringer og udfordringer bliver især taget op i individuelle samtaler, mens den daglige kontakt og dialog primært finder sted i forbindelse med såkaldte garderobesnakke i hente- og bringesituationer. Både forældre og ledere oplever den daglige dialog som vigtig både i arbejdet med at skabe et godt samspil mellem hjem og institution og for at opbygge et nært kendskab forældre og personale imellem.

Jensen, B., Brandi, U., Kousholt, D., Berliner, P., Holm, A., Steiner Rasmussen, ... Friis-Hansen, M. (2012). *Vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud – modelprogram. Statusrapport 3. Modelprogram – Midtvejsanalyser*. København: Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.

Formål

Denne rapport knytter sig til projektet Vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud (VIDA-projektet). Projektet belyser overordnet følgende spørgsmål: Hvordan tager vi i dagtilbuddene bedst hånd om socialt udsatte børn? Rapporten sætter bl.a. fokus på konkrete beskrivelser af den eksisterende praksis i forhold til forældreinvolvering i de deltagende dagtilbud. Den viser gennemgående træk ved den måde, som forældresamarbejde opfattes og tilrettelægges på, og beskriver de dilemmaer og udfordringer, der er for dagtilbuddene i forbindelse med forældresamarbejdet.

Design

I VIDA-projektet indgår forældreinddragelse og -samarbejde som en betydningsfuld del. I undersøgelsen af VIDA-projektet er der foretaget interview med ledere og medarbejdere i de deltagende institutioner. I kapitlet om forældreinddragelse behandles de dele af interviewene, der omhandler, hvordan lederne forstår betydningen af forældreinddragelse for styrkelsen af livsmuligheder for udsatte børn, og hvilke metoder de anser for afgørende i dette arbejde. Desuden er lederne blevet spurgt om deres syn på udviklingsmuligheder i forhold til forældreinvolvering i dagtilbuddet. Datagrundlaget består af interview med 75 ledere.

Resultater

I interviewene fortælles det, at det, der fra institutionernes side lægges vægt på i forældresamarbejdet, er 1) at opbygge en åben, gensidig, direkte og anerkendende dialog, fortrinsvis bygget op gennem den daglige kontakt og samtale, 2) hurtig indsats ved observerede udfordringer i forhold til trivslen for et enkelt barn og/eller børnegruppen, 3) at der er en fortløbende information om, hvad der foregår i institutionen, samt 4) en klar og åben forventningsafstemning mellem hjem og institution. En anerkendende dialog kan bl.a. opbygges ved at spørge til gode situationer med barnet i hjemmet samt ved at fortælle de gode historier om barnet i institutionen. Derved opbygges der også tillid, hvilket er en forudsætning for også at kunne tale om mere vanskelige emner. Flere ledere har også fokus på hurtigt at stoppe rygter blandt både forældre og personale. Forældre skal inddrages med det samme, når en bekymring er opstået blandt personalet. Samtidig skal rygter opstået blandt forældrene, der nogle gange kan udpege bestemte børn som problembærere, stoppes gennem en åben dialog, hvor alle kan deltage – også de udpegede problembærende familier. På tværs af interviewene træder tre meget klare værdier frem i forældresamarbejdet: a) åbenhed, der bl.a. involverer at være lyttende til forældrene, at møde dem dér, hvor de er, og se deres særlige ressourcer, men også at sige tingene ligeud, b) tryghed, som er knyttet til gensidig tillid, og som er vigtigt, dels for, at forældre fortæller om deres bekymringer (og glæder), og dels for, at forældre er åbne for at lytte til institutionens fortællinger om deres børn, også når der er tale om bekymringer og ønsker om at iværksætte støttende indsats enten for et enkelt barn eller for hele børnegruppen, og c) dialog, som er grundlæggende for forældresamarbejdet og dermed for at opbygge åbenhed og tryghed.

Konkret er forældresamarbejdet organiseret, ved at forældresamtaler, forældremøder og fælles arrangementer planlægges og gennemføres for at give informationer, skabe rum for den gode dialog og styrke samarbejdet mellem forældre. Der er mulighed for at få samtaler med pædagogerne, hvis det ønskes – dog er der her stor forskel på, hvornår og hvordan man kan få en sådan samtale.

En vigtig aktivitet i forældresamarbejdet er at give information. Det beskrives, hvordan denne information kan gives via opslag i institutionen, gennem en hjemmeside og gennem e-mail. Nogle udtrykker en vis skepsis over for hjemmesider, idet det er meget tidskrævende at vedligeholde dem med information dag for dag. Andre nævner e-mail som en hurtig måde at kommunikere med enkelte forældre på. Det understreges, at informationen skal gives på en måde, der når ud til alle på en effektiv måde – men det nævnes også, at dette er meget svært. Med hensyn til særligt udsatte familier omtales det af flere, at den personlige kommunikation er nødvendig for at få informationerne igennem.

Det beskrives videre i interviewene, at der er bestemte udfordringer med hensyn til at få forældresamarbejdet til at fungere optimalt. Disse er både eksterne og interne. De eksterne udfordringer omfatter: 1) forældrenes travlhed og 2) forældrenes opprioriteringer af eget barn, som ses som en modsætning til fællesskabet. De interne udfordringer omfatter: 1) at nogle medarbejdere har svært ved at udvise en anerkendende holdning – både i ord og i praksis, og 2) at man som medarbejdergruppe kan komme til at bygge videre på hinandens negative opfattelser af bestemte forældre – og derved opbygge en ekskluderende diskurs og praksis. Forældrene beskrives flere steder som præget af en høj grad af individualisme, dvs. at de ikke ser på fællesskabet, men kun på deres eget barns muligheder. Det fortælles, at det er svært at have den tidligere omtalte åbne og respektfulde dialog med forældrene til disse børn, da de som forældre skyder skylden for ethvert problem over på de andre – børn, forældre, institution. Nogle af institutionerne beskriver, at dialogen med forældrene om mulige vanskeligheder kan være en stor udfordring for nogle af medarbejderne. Udfordringen består i, at personalet ikke har så meget viden om, hvordan man kan tilrettelægge og gennemføre disse samtaler, da de ser dem som svære samtaler og mener, at de skal have særlige redskaber for at kunne gennemføre dem. Med hensyn til forældresamarbejdet med udsatte børns forældre er det desuden en udfordring at få medarbejderne til at acceptere, at disse forældre har andre kompetencer og ressourcer end pædagogerne og de andre forældre, og at forholde sig respektfuldt til dette. Det er en udfordring for personalet at se disse forældre netop som udsatte, i stedet for at man bliver irriteret på dem.

Det ses generelt som en udfordring for udsatte børns forældre, at de let bliver isolerede i forældregruppen og i deres liv i det hele taget. Dette skyldes ifølge lederne dels den ovenfor nævnte individualisme, dels brugen af ny teknologi, som denne gruppe forældre har svært ved at håndtere, samt social udstødelse i direkte samvær med de andre forældre. Her skal ledere og medarbejdere gå foran i forhold til at inkludere alle forældre i fællesskabet både i hverdagen og i forbindelse med forældrearrangementer og arbejdsdage, som man mange steder har observeret, at forældre til udsatte børn ikke kommer til. Her kan direkte henvendelser fra både medarbejdere og andre forældre ofte hjælpe, hvis de giver udtryk for, at det ville være dejligt, hvis de kom.

Med hensyn til mulighederne for at styrke udsatte børns trivsel igennem et godt forældresamarbejde vil lederne gerne udbygge ved at 1) opbygge et generelt forældresamarbejde, der er inkluderende over for de udsatte børns forældre, 2) skabe muligheder for de udsatte børns forældre for at indgå i aktiviteter, hvor de kan deltage ligeværdigt, og hvor de har kompetencer til at deltage, fx i praktiske aktiviteter, 3) få muligheder for mere direkte, praktisk vejledning af forældre til udsatte børn enten i institutionen eller i hjemmet, og 4) bevare, styrke og videreudvikle medarbejdernes kapacitet til at varetage den anerkendende og løsningsorienterede dialog, der ses som det mest betydningsfulde i samarbejdet med forældre til udsatte børn. Målet i dialogen med forældre til udsatte børn er ligesom i det generelle forældresamarbejde at skabe fælles forståelser og løsninger sammen, men nogle gange er det også nødvendigt for institutionen at udstikke bestemte retningslinjer. Dette kan være en udfordring i samarbejdet, men beskrives langt oftere som nemt, hvis forældrene bliver respekteret for deres kompetencer. Når der er en respektfuld og tillidsfuld dialog, er der faktisk blandt de udsatte børns forældre en stor efterspørgsel på vejledning og støtte fra institutionens side.

I mange institutioner arrangerer man forældreaktiviteter, hvor det er muligt for alle familier at bidrage med noget, som de kan og er gode til, fx praktiske aktiviteter såsom madlavning eller reparationer for de mere praktiske. Målet er at fremme inklusion i forældregruppen og dermed at styrke de udsatte børns forældres muligheder for at deltage i forældregruppens fælles aktiviteter på lige fod med de øvrige forældre. Der er generelt en opfattelse af, at forældrene til udsatte børn deltager mere i praktiske aktiviteter end i møder – fordi de her kan deltage med noget, som de er gode til. Der er desuden netværksmøder med andre professionelle omkring de udsatte familier. Det nævnes af flere, at det er vigtigt, at forældrene kan deltage i disse møder. Hjemmebesøg er en aktivitet, som foretages i et mindre antal institutioner. Ved hjemmebesøgene vejledes der i konkrete fremgangsmåder i samspillet med barnet, således at dets sociale udvikling stimuleres i en god retning. Det er dog kun få institutioner, der selv varetager dette. I de fleste tilfælde kan dette ske, ved at kommunen bevilger en såkaldt hjemme-hos'er til familien. I nogle institutioner er der desuden særlige aktiviteter for udsatte forældre, fx tilbud til unge mødre og forældregrupper med fokus på nogle af de personlige og praktiske udfordringer, der er forbundet med at være forælder.

Højholt, C., Larsen, M. R., & Stanek, A. (2007). *Børnefællesskaber: om de andre børns betydning. At arbejde med rummelighed og forældresamarbejde*. København: Forlaget Børn & Unge.

Formål

Der er tale om et udviklingsprojekt, der sigter mod at udvikle samarbejdet mellem forskellige voksne i børns liv – pædagoger, forældre og tværfaglige samarbejdspartnere. Projektet sætter fokus på, hvordan samarbejde mellem disse parter kan give mulighed for at styrke børns fællesskaber og herigennem styrke indsatsen over for børn med særlige behov eller børn i vanskeligheder, som de bliver omtalt i projektet. Formålet har været at forebygge, at sagsforløb og specialforanstaltninger får belastende og uhensigtsmæssige konsekvenser for børnene og deres forældre.

Design

Projektets deltagere er pædagoger fra tre forskellige børnehaver, en pædagogisk konsulent, kliniske psykologer og en leder af børne- og ungeafdelingen i en kommune samt tre forskere fra Roskilde Universitet. Projektet har involveret besøg hos hinanden, børneobservationer, interview, deltagelse i personale- og forældremøder og fællesarrangementer for samtlige medarbejdere i de involverede institutioner. Projektet fik bevilling fra Socialministeriet under KID-puljen.

Resultater

Mange pædagoger i projektet oplever forældresamarbejde som en frustration og som noget, der tager tid fra børnene frem for at være en ressource i det daglige arbejde med dem. Samarbejdet kan fra pædagogernes perspektiv komme til at handle om at tilfredsstille forældrene og fra forældrenes perspektiv handle om et forsøg på at tilfredsstille pædagogerne. Den ramme er ifølge forfatterne ufrugtbar. Dels fordi alt for mange kræfter forsvinder i at servicere hinanden, og dels fordi service sigter mod tilfredshed og enighed, mens børnenes liv og færden på tværs af forskellige steder lægger op til uenigheder og misforståelser, som det kan være svært at få afklaret uden konfrontation. Forfatterne peger i den forbindelse på, at én nøgle til et godt forældresamarbejde er at tage udgangspunkt i forældre som personer, pædagogerne deler et ansvar med, og som på det grundlag kan inddrages som ressourcer, der kan bidrage til børnenes liv i børnehaven. Børn lever deres liv på tværs af flere steder – bl.a. institutionen og familien. Det er ikke altid, at pædagoger og forældre ved nok om barnets andre steder til at forstå barnets handlinger i det daglige og til at hjælpe barnet med at tackle alle de situationer, det fortæller om. Forældresamarbejdet er et godt sted at

starte. Samarbejdet mellem forældre og personale kan øge indsigten i barnets liv og handlinger og simpelthen skærpe opmærksomheden omkring børnenes perspektiver på det gode børnehaveliv.

En anden nøgle til et godt forældresamarbejde er et tydeligt fokus og en tydelig forventningsafstemning. Det er vigtigt at tale om, for hvis skyld forældre og personale samarbejder, og hvad man vil med samarbejdet. Det er samtidig vigtigt med nogle klare retningslinjer for, hvordan og hvorfor man deltager som forældre. Man kan som forældre have svært ved at gennemskue, hvad pædagogerne ønsker i forhold til forældredeltagelse, og hvilke regler der gælder i den enkelte institution. Det er spørgsmål, man kan tage op som fælles dilemmaer i forældresamarbejdet. Fx har alle en interesse i, at man kan hente og bringe barnet fleksibelt uden at ødelægge tiden for børnene ved at forstyrre. På fællesmøder, hvor forældrene får mulighed for at debattere spørgsmål fra dagligdagen i børnehaven, kan de forskellige perspektiver komme frem, og forældrene kan bidrage til løsninger.

Ifølge forfatterne ser det ud til, at både fagpersoner og forældre ofte holder op med at tænke i relationer, venskaber og fællesskaber, når de bliver optaget af særlige vanskeligheder. Isolerede undersøgelser af enkeltbørn, placering af børn og diskussioner mellem de voksne om fx årsager, skyld og ansvar har det med at stjæle opmærksomheden. I forbindelse med forældresamarbejde bliver fokus let på forældrenes barn isoleret set og på særlige funktionelle svagheder. De voksne bekymrer sig – med god grund – om disse svagheder, mens almindeligheder som deltagelse i lege, udvikling af venskaber og støtte fra andre børn kan komme til at ligge uden for dagsordenen.

Samtidig kritiserer pædagogerne forældrene for kun at interessere sig for eget barn. Ifølge forfatterne kan det at være optaget af sit eget barn ses som et forsøg på at leve op til den forældreopgave, man har fået, som handler om at tage ansvar for sit eget barns læring og opførsel, også steder, hvor forældrene ikke selv er til stede. Samtidig ser det ud til, at børns relationer til andre børn netop er det, der ligger forældrene på sinde, når de bliver interviewet om børnehaven. Forældre efterlyser indblik i børnenes fælles liv og samspil i børnehaven. Her skal pædagogerne blive bedre til at fortælle om børnenes fælles liv i børnehaven, så forældrene oplever, at de, netop for at være forældre til deres lille barn og styrke dets liv, må indgå i et fællesskab, der styrker børnenes fælles liv – fordi det er der, deres barns muligheder for både lykke og læring ligger.

De interviewede pædagoger ser en opgave i at forhindre, at forældre er med til at udpege syndebukke blandt børnene. Pædagogerne kan dog være med til at ændre perspektivet fra ”vi har et problem med en dreng, der slår meget” til ”vi har et problem, for vi er ved at skabe en syndebuk i vores børnehave – selv når han ikke er til stede, giver børnene ham skylden. Det vil vi ikke have, og til det har vi brug for jeres hjælp.” Måden, forældre reagerer på børnenes historier på, har meget stor betydning for, hvordan børnene forstår situationerne og vender tilbage til de ting, der sker i børnehaven. Der er stor forskel på, om børnene i deres søgen efter forståelse og handlemuligheder i relation til de vanskeligheder, de oplever i børnehaven, hører svar som ”ham skal du ikke lege med mere” eller ”han må da have det svært ved at være med i legen, siden han bliver så vred”.

Personalet kan trække på forældrenes ressourcer i forbindelse med arbejdet med børnenes fællesskaber i børnehaven. Igennem forældresamarbejdet bliver det muligt at arbejde med børnefællesskaberne uden for institutionens åbningstider, dels via snakken i hjemmene og dels via legeaftaler uden for institutionstid. Der er meget, der peger på, at fællesskaberne mellem de voksne betyder trivsel og tættere relationer mellem børnene – man kan fx helt konkret se flere private legeaftaler, når man kender hinandens hjem og familiemedlemmer. I nogle institutioner hænger der ikke bare billeder af børn i garderoben, men også navne på forældre og søskende. På den måde synes relationerne til børnene at kunne blive mere personlige, og forældrene kan føle sig mere hjemme, når de

andre børn og voksne er personer for dem. Det ser også ud til, at muligheden for, at børnenes forskellige voksne kender hinanden, har stor betydning for børnene. Forældrene peger selv på følgende forhold, der understøtter samarbejdet om at styrke børnenes fællesskaber:

- Huske at invitere kammerater med hjem, hvilket både kan bidrage til at skabe flere relationer blandt børnene (give nye muligheder for legekammerater osv.) og kan give forældrene mulighed for at få et andet syn på de forskellige børn, end de ellers har fra børnehaven.
- Forældre og pædagoger kan snakke sammen om, hvem det kunne være en god ide, legede sammen. Pædagoger kan ud fra deres daglige erfaringer med børnene pege på potentielle legekammerater: Hvem søger hinanden? Hvem prøver at komme til at lege sammen? Hvem passer godt sammen uden selv at have opdaget det? Osv.
- Muligheder for at få afklaret flere sider af børnenes fortællinger gennem samarbejdet mellem pædagoger og forældre, så man får mulighed for at forbinde de forskellige fortællinger i stedet for at gætte sig frem. Barnets perspektiv derhjemme og pædagogernes fornemmelser for, hvad der sker blandt børnene i børnehaven, udgør jo netop to sider af samme sag.

Forældrene efterlyser flere muligheder for at møde hinanden. Det er gennemgående, at forældrene ønsker mulighed for at lære hinanden bedre at kende, hvilket vil gøre det nemmere at kontakte hinanden. På forskellige forældremøder peger forældrene på følgende konkrete ideer til, hvordan dette kan ske:

- Fælles forældremøder frem for individuelle samtaler
- Forældredage, hvor forældrene godt må være med i børnehaven en hel dag
- Kaffeslabberas en eftermiddag hver måned
- Telefonlisterne som et redskab til at tage kontakt til hinanden og lave legeaftaler uden for børnehaven
- Navne og evt. billeder i garderoben, ikke bare af børnene, men også af deres forældre.

I forhold til at styrke forældresamarbejdet generelt har man i udviklingsprojektet desuden haft gode erfaringer med at ændre strukturen på forældremøder. Det kan dreje sig både om at afholde møderne, så de i højere grad passer ind i familiernes hverdag, om, at møderne i højere grad giver mulighed for, at forældrene kan udvikle relationer til hinanden, og endelig om aktivt at spørge ind til forældrenes perspektiv. Der har også været eksperimenteret med forskellige former for fællesspisninger, med inddragelse af bedsteforældre og med forældrekaffe i det daglige. Derudover har forældremøder i mindre grupper været en succes. De giver mulighed for, at forældrene bliver deltagere i et lille, fast fællesskab og sammen udveksler viden om børnenes fælles liv og evt. dilemmaer.

Kousholt, D., & Berliner, P. (2013). *Vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud-modelprogram: VIDA-forskningsrapport 3. Forældreinddragelse*. København: Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.

Formål

Denne rapport knytter sig til projektet Vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud (VIDA-projektet). Projektet belyser overordnet spørgsmålet: Hvordan tager vi i dagtilbuddene bedst hånd om socialt udsatte børn? Dette casestudie afdækker, hvordan deltagelse i VIDA-programmet har påvirket institutionernes arbejde med forældreinddragelse på nye måder, og hvordan dette

opleves af de involverede parter, herunder forældrene selv. Det primære fokus har været at afdække konkrete forandringsprocesser i 1) dagtilbuddenes tilgang til og tilrettelæggelse af deres forældresamarbejde og måder at inddrage forældre på samt 2) forældrenes ændrede adfærd i relation til dels eget barn og dels deres deltagelse i institutionerne både i hverdagen og i forbindelse med forældrearrangementer.

Design

Forskningsdesignet inddrager surveys gennemført ved baseline, midtvejs og endline (2011, 2012 og 2013), individuelle interview med ledere af dagtilbuddene (foråret 2011), fokusgruppeinterview med ledere (foråret 2013), besøg på fire udvalgte caseinstitutioner ad to omgange (efteråret 2012 og foråret 2013) med interview med ledere, VIDA-medarbejdere samt udvalgte forældre. De fire institutioner blev udvalgt på baggrund af, at deres udvikling og erfaringer mentes at kunne inspirere andre dagtilbud.

Resultater

I forhold til forældresamarbejdet lægger ledere og pædagogisk personale i de fire caseinstitutioner vægt på:

- At opbygge en åben, gensidig, direkte og anerkendende dialog, fortrinsvis bygget op gennem den daglige kontakt og samtale
- At der iværksættes en hurtig indsats ved observerede udfordringer i forhold til trivslen for et enkelt barn og/eller børnegruppen
- At der er en fortløbende information om, hvad der foregår i institutionen
- At der er en klar og åben forventningsafstemning mellem hjem og institution.

Det er gennemgående, at institutionerne arbejder med at gøre børnene til centrum for forældrearrangementerne, forstået på den måde, at børnenes hverdag, produkter, børnene har lavet, teater, udstillinger mv. bliver omdrejningspunkt for forældrearrangementer. Lederne taler generelt om, at de kan se, at der kommer flest forældre, når forældrearrangementer indeholder mulighed for, at forældrene kan se noget, deres eget barn har deltaget i eller været med til at lave. Der er også en opmærksomhed på at give forældre konkrete indblik i institutionens dagligdag ved at vise fx aktiviteter i workshops eller lignende.

For at nå så mange som muligt er der i institutionerne et fokus på at arbejde med forskellige typer af arrangementer og dermed forskellige måder at inddrage forældre på. Både ledere og forældre taler også om nødvendigheden af at være opsøgende i forhold til de forældre, som de har erfaring for, ikke deltager så meget. De gør her meget ud af personlig kontakt og invitationer, mundtlige forklaringer af, hvad forældrearrangementer handler om, og opmuntringer til at komme. Nogle forældre har også brug for konkret støtte til at bidrage med det, som institutionen lægger op til. Hvis de fx skal komme med billeder af deres barn, så kan institutionen give dem et fotografiapparat med i hånden, og når de kommer tilbage, så vise dem, hvordan man fremkalder fotoet på skærmen. Dette rummer også overvejelser om, hvad der kunne være barrierer for, at forældre kommer til forældremøder, og forsøg på at rydde disse barrierer af vejen, fx ved at indrette møder med spisning og børnepasning.

I flere af interviewene fremhæves det som en opgave og udfordring at være anerkendende over for forældre og samtidig konkret skabe muligheder for, at forældre kan bruge personalet i form af konkrete vejledninger og anvisninger på, hvordan barnet kan støttes i forbindelse med specifikke udfordringer. I denne sammenhæng peger en leder på, at det handler om dels at tale med forældrene i en ordentlig og anerkendende tone og dels at være så konkret i sin vejledning som muligt. Fx ved

helt konkret at tage et kvarter i rytmikrummet, hvor man viser, hvordan det pædagogiske personale arbejder med børnene, for på den måde at understøtte, at forældrene kan gøre noget lignende derhjemme.

Det beskrives også som en udfordring at inddrage forældre uden at stigmatisere eller udstille nogle familier – at det at deltage i en familiegruppe fx handler om at møde og støtte hinanden og ikke om, at forældrene er udsatte. Lederne peger på, at det er vigtigt at være opmærksom på, at forældrenes forskellige muligheder for at deltage i dagtilbuddet ikke fører til, at nogle børn bliver stigmatiseret – hvis forældrene fx ikke kommer med til en fest, eller barnet ikke har ting med hjemmefra eller har forberedt det, som skal bruges til en bestemt pædagogisk aktivitet. Der tales i den forbindelse om en opmærksomhed på de differentieringer, der kan ske børnene imellem, i kraft af at forældrene vil bidrage forskelligt, og om, hvordan personalet kan sikre de børn, hvis forældre fx ikke kommer eller ikke leverer det forventede. Lederne peger på, at der ligger en pædagogisk opgave i at sikre, at de børn også får en god oplevelse og ikke udstilles.

Det formuleres som en opgave for institutionerne at fremme forældrenes kendskab til og respekt over for hinanden, at øge deres tolerance og forståelse over for hinanden samt at tydeliggøre forældrenes betydning i forhold til at skabe et inkluderende miljø i institutionen som helhed. Så den inkluderende kultur, institutionen arbejder for at skabe for børnene, også kommer til at omfatte forældregruppen. Lederne peger på, at et inkluderende fællesskab, hvor alle familier føler sig velkomne og bidragende, i høj grad også kræver, at forældrene skal lære hinanden at kende og acceptere hinandens forskelligheder. Personalet går også konkret ind i at støtte børnenes relationer og forældrenes kendskab til de andre børn, fx ved at arbejde med legeaftaler uden for institutionen. Der peges på, at det skaber nye konstellationer blandt børnene og herigennem nye legemuligheder for udsatte børn.

Institutionerne oplever større succes med at inddrage forældrene, når de tidligt har arbejdet med at forventningsafstemme – dvs. at formulere klart, hvad de forventer af forældrene i den pågældende institution, samt at blive meget konkrete og præcise med hensyn til de krav og opgaver, de stiller til forældrene.

Samlet set viser interviewene, at forældre lægger vægt på at få konkret indblik i og viden om, hvad der sker i dagtilbuddet, og hvad det betyder for deres eget barns hverdag. Derfor betyder det noget, hvordan der arbejdes på at gøre den pædagogiske praksis konkret og nærværende for forældrene. Forældrene fortæller om, at øget inddragelse i dagtilbuddets hverdag giver større tryghed og mulighed for at forstå deres eget barn bedre samt muligheder for at kunne komme i dialog med andre forældre om, hvad man selv oplever som vanskeligt med hensyn til ens eget barn. Forældreinterviewene viser, at de praktiske forhold (fx børnepasning) i forbindelse med det at komme til forældrearrangementer i dagtilbuddet har betydning for forældrenes deltagelse. Forældrene lægger vægt på, at forskellige formål kombineres i de arrangementer, der afholdes. Kontakten og kendskabet til de andre forældre nævnes som betydningsfulde elementer, og der peges på betydningen af understøttende aktiviteter i forhold til at lære de andre forældre at kende og komme i dialog. Forældre kan skabe en større tilslutning til arrangementer i dagtilbuddet ved at være opsøgende og inviterende over for de forældre, som forventes ikke at deltage – og på den måde også følge op på, hvad der kan være af barrierer i forhold til at deltage.

Forældrenes fortællinger viser, at tilliden til pædagogerne har betydning i forhold til at tage imod vejledning eller fortælle om, hvad man oplever som vanskeligt i forhold til sit barn. Det er vigtigt, at det, der er galt, bliver sagt på en positiv måde – altså at forældrene mødes med en positiv, anerkendende tilgang. Samtidig fortæller forældre, at det er vigtigt, at dialogen er åben og gensidig – hvor forældrene inddrages som nogle, der har en vigtig viden om barnet – og at det nogle gange er

forældrene, der kan komme med en løsning på det aktuelle problem. Det er altså vigtigt, forældrene inddrages som en ressource i forhold til konkrete hverdagssituationer som nogle, der har noget at bidrage med i forhold til at finde de bedste måder at støtte deres børn på.

Afslutningsvis diskuteres resultaterne fra rapportens analyser i relation til 13 amerikanske interventionsprogrammer med fokus på forældreinddragelse, som har vist en dokumenteret positiv effekt. Det ser ud til at være væsentligt, at indsatserne er tilpasset den lokale kontekst (lokalmiljø, forældregruppens sammensætning mv.), dagtilbuddet befinder sig i, samt de udfordringer, der aktuelt er identificeret i forhold til forældresamarbejde. Selvom VIDA-programmet som udgangspunkt er ret forskelligt fra de amerikanske programmer, peger forfatterne på flere fællestræk:

- Forældrene modtager ikke decideret undervisning i de nævnte programmer, men der lægges vægt på at inddrage forældre i konkrete aktiviteter, så forældrene kan se, hvordan barnet deltager i institutionen og i samspil med andre børn og personale – og at evt. vejledning af forældrene er konkret (at personalet fx viser forskellige øvelser, der kan styrke barnets motorik, eller måder at håndtere konflikter med barnet på).
- Forældrenes kendskab til og dialog med hinanden trækkes frem som betydningsfuldt af både ledere og forældre – og der lægges vægt på, at dette samspil mellem forældrene kan styrkes, ved at personalet faciliterer processer og understøtter muligheder for dialog mellem forældrene på tværs af forskellige sociale baggrunde.
- Der er et gennemgående fokus på, hvordan der bygges bro mellem det, der foregår i dagtilbuddet, og barnets hverdag derhjemme. Både gennem konkrete aktiviteter, der skal udføres i hjemmet, og ved at gøre den pædagogiske praksis, herunder forventninger og krav, tydelig, konkret og nærværende for forældre, så de har bedre muligheder for at bakke op om personalets arbejde med børnene.
- Der er fokus på at tilpasse forældrearrangementer til familiernes hverdag – fx ved at inkludere børnepasning og fællesspisning eller lave forskellige typer af åbne arrangementer, som kan bruges efter behov. Der ses endvidere en opmærksomhed på, hvad der kan være af barrierer for forældrenes deltagelse og tiltag i forhold til at gøre sådanne barrierer mindre.

Forældresamarbejdet må tænkes som noget, der hele tiden er i udvikling – og må justeres efter den aktuelle forældregruppe. Både de amerikanske programmer og VIDA tager afsæt i et positivt ressourcesyn og har i forlængelse heraf fokus på at skabe et ressourceorienteret lærings- og udviklingsmiljø i dagtilbuddet – og i hjemmet – og dermed på at støtte udviklingen af resiliens i et system, der omfatter barnet, institutionen, familien og nærmiljøet.

7.2 Resuméer til temaet om aktiviteter i forældresamarbejdet

Dyssegaard, C. B., & Egelund, N. (2016). *Systematisk kortlægning om forældreinvolvering og forældresamarbejde, der kan fremme læring hos børn og unge med ressourcesvag social baggrund i dagtilbud og skole*. København: Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, DPU, Aarhus Universitet.

Formål

Målet for denne rapport var at kortlægge relevant forskningslitteratur om et styrket samarbejde mellem forældre og dagtilbud samt skole om socialt udsatte børns læring. I kortlægningen arbejdedes der ud fra følgende undersøgelsesspørgsmål:

- Hvordan bidrager forældreinvolvering og forældresamarbejde til socialt udsatte børns og unges udvikling, læring og trivsel i dagtilbud og skoler?
- Hvilke interventioner, metoder og programmer for forældreinvolvering og forældresamarbejde i dagtilbud og skoler har positive effekter i forhold til socialt udsatte børns og unges udvikling, læring og trivsel?

Design

Der er anvendt en todelt metode. Den første del er en forskningskortlægning og -syntese. I kortlægningen er der kun inkluderet metaanalyser, systematiske reviews og systematiske forskningskortlægninger. Anden del består af en litteraturoversigt over nordisk empirisk forskning. Den systematiske forskningskortlægning er gennemført ved søgning i forskningsdatabaser efter metaanalyser, systematiske reviews og forskningskortlægninger. Søgningen er begrænset til perioden fra 2010 til 2016. Søgningen i de internationale databaser gav 15 relevante referencer, der efter kvalitetsvurdering blev reduceret til 11 referencer.

Resultater

Generelt viser studierne, at forældreinvolveringsprogrammer forankret i dagtilbud har en positiv effekt på børnenes kognitive, sociale og generelle udvikling. Dette gælder især programmer, der rummer gruppebaserede aktiviteter, der retter sig mod børn, pædagoger/professionelle og forældre på én gang. Det vigtige er, at der opnås et fælles udgangspunkt om barnet. Det ses endvidere, at jo mere forældrene involveres i børnenes læring, desto bedre resultater kan der opnås. Det viser sig imidlertid, at gode resultater er sværere at opnå med ressourcesvage familier, bl.a. pga. sproglige vanskeligheder, lavt uddannelsesniveau og forskelle med hensyn til kulturelle forventninger.

På tværs af studierne peger kortlægningen på nogle generelle udfordringer forbundet med at involvere familier præget af fattigdom, arbejdsløshed eller minoritetsbaggrund, herunder forskelle i sprog, uddannelsesniveau og kulturelle normer. En af de problematikker, der går igen i flere studier, er den monokulturelle tilgang, flere dagtilbud har over for forældrene. Ved en monokulturel tilgang forstås, at alle forældre, uanset uddannelsesbaggrund eller etnisk baggrund, mødes med samme tilgang fra dagtilbuddet. Som alternativ understreges vigtigheden af at tage udgangspunkt i den enkelte families situation, og at dagtilbuddene evt. allierer sig med personer i lokalområdet, som lever i de minoritetsgrupperinger, som indgår i børne- og forældregruppen, for at blive bedre til at møde og forstå familiernes behov. Flere studier peger også på et indbygget skævt magtforhold, der er i relationer mellem forældre og dagtilbud, og som kan føre til misforståelser og følelser af afmægtighed hos forældrene. Generelt påpeges det, at dagtilbud er nødt til i højere grad at være opmærksomme på kompleksiteten af grunde til, at familier ikke engagerer sig, og tilrettelægge og tilpasse tilbuddene, således at de passer til de enkelte familiers behov. Dette kræver også et mentalt skift i fokus fra at opfatte familien som svær at nå til at tænke over, hvad der gør, at det fremsatte tilbud er vanskeligt at acceptere for den enkelte familie. Til sidst fremhæves en publikation, der peger på, at digitaliseret forældreinvolvering synes at øge polariseringen af involveringen, da familier med højt uddannelsesniveau har stort udbytte af ForældreIntra, mens familier med lavt uddannelsesniveau har svært ved at anvende kommunikationsformen.

Jensen, B. (2014). *Vidensnotat 8. Effektive programmer der fremmer forældresamarbejde: Udviklingsprogrammet Fremtidens Dagtilbud*. København: PLS Rambøll.

Formål

Formålet med denne vidensopsamling var – på baggrund af et gennemført litteraturreview – at undersøge, hvilke domæner og indikatorer samt principper for forældresamarbejde der kan identificeres i forskningen. Det overordnede reviewspørgsmål var: Hvilken effekt har programmer for forældreinvolveringen på børn i dagtilbud?

Design

Datamaterialet er baseret på fem reviews, som omhandler interventionsprogrammer for forældreinvolvering for 0-6-årige i dagtilbud. Herfra er 14 interventionsprogrammer udvalgt og behandlet særskilt. Vidensopsamlingen er begrænset til kun at omfatte forskningsreviews udgivet i Norden, EU, USA, Canada, Australien og New Zealand, hvor udgivelsessproget er engelsk eller dansk. Der er foretaget en systematisk litteratursøgning i følgende databaser: Evidensbasen, Nordic Base of Early Childhood Education and Care (NB-ECEC), The Cochrane Central Register of Controlled Trials (CENTRAL), The Educational Evidence Portal (EEP), The Campbell Library, What Works Clearinghouse (WWC), Education Counts og Closing the Gap Clearinghouse. Der er foretaget en kvalitetsvurdering af studierne med henblik på in- eller eksklusion af studier efter generelle forskningskriterier såsom teorigrundlag og tilfredsstillende metodebeskrivelser.

Resultater

Reviewet viser overordnet, at programmer for forældreinvolvering kan indeholde et eller flere af følgende elementer: Pædagog besøger hjemmet, forældre foretager bestemte aktiviteter med barnet, forældre møder andre forældre, og forældre deltager i aktiviteter i dagtilbud.

Organisering af forældresamarbejde kan bl.a. handle om en aktiv forældrebestyrelse (satsning på dialog med forældre), forventningsafstemning mellem dagtilbud og forældre (herunder at lytte til, hvad forældrene siger, sætte grænser og turde spørge), systematik (fx en faglig standard, et eksperiment, værdibaseret samtale), at styrke forældres opmærksomhed på egne roller og konkret handlen i forbindelse med social inklusion, social ansvarlighed, at engagere også ressourcestærke forældre og at arbejde med inklusion (fx gennem legegrupper, hvor forældre lærer om inklusion). Relationen i forældresamarbejdet kan bl.a. handle om at sætte rammer for dialogen, at inddrage forældre (fokus på, hvad forældrene kan give hinanden), at styrke og bevare dialog, samtaler og relationer, at arbejde med fx forældrekaffe som rum for relation, råd og vejledning om børns udvikling, at sikre, at forældrene får viden om forældreevner og -roller (at de er en vigtig del af barnets udvikling), og om vigtigheden af, at de bygger videre på det, der foregår i institutionen, samt forpligtiger sig til at samarbejde.

Samarbejde om læring i hjemmet kan bl.a. handle om at arbejde med en slags hjemmearbejde, stimulering af forældre til at videreudvikle en sprogstrategi, der er i gang i dagtilbuddet, fx ved at opfordre til at udvikle en godnathistorie-kultur i hjemmet, at tilbyde inspirationsmateriale om fx sprog, matematik og krop, at undervise og tilbyde anvisninger i at træne barnets sociale færdigheder og at opfordre forældre til at medbringe barnets yndlingsret og til at snakke med børn om, hvad der sker på arbejdet.

Larsen, M. S., Bang-Olsen, A., Berliner, P., Sommersel, H. B., Pedersen, A. G., Holm, A., ... Tiftikci, N. (2011). *VIDA: Programmer for 0-6årige med forældreinvolvering i dagtilbud – En forskningskortlægning (2. udgave)*. København: VIDA-projektet and Danish Clearinghouse for Educational Research.

Formål

Denne rapport knytter sig til projektet Vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud (VIDA-projektet). Projektet belyser overordnet spørgsmålet: Hvordan tager vi i dagtilbuddene bedst hånd om socialt udsatte børn? Målet med denne kortlægning har været at samle relevant og kvalificeret forskning om effekt af interventioner for 0-6-årige i dagtilbud med forældreinvolvering for at finde frem til de interventioner, der gennem pålidelig forskning er påvist at skabe positive effekter for 0-6-årige med forældreinvolvering i dagtilbud – herunder individuelle effekter i form af kognitiv, emotionel og social udvikling og bredere sociale effekter i form af bedre uddannelse, mindre kriminalitet, større livsløn, øget beskæftigelse og bedre helbred.

Design

Forskningskortlægningen er udført af Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning i et samarbejde med en reviewgruppe. Der blev fundet 27 forskellige undersøgelser publiceret i 78 referencer, som undersøgte interventioner for 0-6-årige med forældreinvolvering. Af disse havde de 23 en sådan kvalitet i deres indhold og afrapportering, at der kan fæstes lid til resultaterne. De 23 studier undersøgte 17 forskellige interventioner. Af disse interventioner var der 13, hvor pålidelige studier kunne påvise positive effekter på kort eller langt sigt på de deltagende børn. Disse 13 interventioners indhold, metode, aktiviteter og resultater redegøres der nærmere for.

Resultater

Det særlige ved de 13 effektive interventionsprogrammer er, at de involverer forældrene som meget tydelige aktører i styrkelsen af børnenes udvikling i et tæt samarbejde med dagtilbuddet. Forældrene modtager både støtte og konkret undervisning, og de skal deltage aktivt i udførelsen af de aktiviteter, der indgår i programmerne. Dette er en konkret styrkelse af forældrekompetencen. Gennem fælles refleksioner ved møder og forældre-pædagog-workshops foregår der samtidig en refleksiv læreproces, hvor nye ideer til mestring og kompetence opstår i processen – men stadig med afsæt i de konkrete aktiviteter.

Hjemmebesøg trækkes frem som et særligt punkt, idet pædagogerne deltager i de programrelaterede aktiviteter i hjemmet og yder supervision og giver forklaringer på stedet. Hjemmebesøg giver desuden pædagogen indblik i barnets udvikling og forholdene i hjemmet, hvilket kan være styrkende for arbejdet med barnet i institutionen. Derudover kan programmerne gennem hjemmebesøg søge at hjælpe særligt udsatte familier til at få den støtte, de har brug for til at kunne danne en tryg ramme for barnet.

Der gives særlig støtte til udsatte familier, så forældrene har mulighed for at deltage i det aktive samspil mellem daginstitution og hjem. Dette omfatter både forklaringer og konkret støtte gennem hjemmebesøg og hjælp til praktiske foranstaltninger i forbindelse med møder og øvrige aktiviteter. Den praktiske hjælp omfatter transport, børnepasning og forplejning, så familierne har praktisk mulighed for deltagelse.

De effektive interventioner omfatter involvering af forældrene i forskelligt omfang, herunder:

- Pædagogerne besøger hjemmene.

- Forældrene foretager bestemte aktiviteter sammen med børnene.
- Forældrene møder andre forældre.
- Forældrene deltager i aktiviteter i daginstitutionen.

Lillejord, S., Børte, K., Halvorsrud, K., Ruud, E., & Freyr, T. (2015). *Tiltak med positiv innvirkning på barns overgang fra barnehage til skole: en systematisk kunnskapsoversikt*. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning.

Formål

Denne forskningskortlægning har til formål at undersøge, hvilke tiltag der kan have positiv indvirkning på børns overgange fra børnehave til skole, og ser samtidig på, hvilke forudsætninger der skal til, for at disse tiltag kan lykkes. Rapporten bygger på en gennemgang af forskning om overgange fra børnehave til skole publiceret mellem 2010 og 2015.

Design

Kortlægningen inkluderer 42 studier publiceret efter 1. januar 2010, som omhandler overgange fra børnehave til skole. Der er foretaget søgninger i følgende seks elektroniske databaser: ERIC, PsycINFO, Scopus, Applied Social Sciences Index and Abstracts (ASSIA), International Bibliography of the Social Sciences (IBSS) og ProQuest Education Journals (PQEJ). Søgningen i elektroniske databaser blev suppleret af håndsøgninger i udvalgte tidsskrifter og databaser. Udgivelsessproget var begrænset til engelsk, norsk, svensk og dansk. De systematiske søgninger identificerede 4.273 studier. 144 studier blev læst af tre forskere og vurderet med hensyn til både relevans og kvalitet, og til sidst blev 42 studier inkluderet.

Resultater

På tværs af de inkluderede studier konkluderer forfatterne, at en åben og gensidig dialog med forældre før, under og efter overgangen mellem dagtilbud og skole er det vigtigste for at sikre en god overgang for børnene. Både børn og forældre bør hele tiden forklares, hvorfor det pædagogiske personale i dagtilbuddet og lærerne i skolen gør, som de gør. Gode forklaringer kan gøre overgangen mere tryg og forståelig for både børn og forældre.

Turunen (2012) viser, at det pædagogiske personale tager mange ting for givet i det daglige arbejde, og at de derfor ofte ikke tænker på, at forældrene ikke nødvendigvis ved, hvad der sker, eller hvorfor. Derfor understreger Turunen også vigtigheden af, at det pædagogiske personale aktivt søger at etablere respektfulde og ligeværdige relationer, hvor forældrene kan engagere sig og stille spørgsmål.

Chan (2010) peger på betydningen af, at forældrene anerkendes som eksperter om deres eget barn, og at forældrenes synspunkter bliver taget alvorligt og bliver fulgt op på af personale i både dagtilbud og skole.

Malsch et al. (2011) identificerer barrierer for forældrenes deltagelse i overgangsaktiviteter og peger først og fremmest på mangel på kommunikation med dagtilbuddet og problemer knyttet til skiftende arbejdstider. Studiet viser samtidig, at forældrene især efterspørger information om logistikken i forbindelse med overgangen. Når de ved, hvad der skal ske, bliver det også lettere for dem at støtte deres børn.

I et longitudinelt kvalitativt studie fandt Arndt et al. (2013), at der er uoverensstemmelse mellem det pædagogiske personales og forældre med lav socioøkonomisk baggrunds opfattelse af, hvordan børns læring understøttes og stimuleres i hjemmet. Mens forældrene beskriver, hvordan de stimulerer børnenes læring og udvikling, ser personalet kun få tegn på, at barnets læring bliver understøttet i hjemmet. Arndt et al. peger på, at forældre og pædagogisk personale har forskellig opfattelse af, hvad læring og udvikling betyder, og hvad det vil sige at være skoleklar. Fx vægter forældrene akademiske mål højere, for at barnet skal klare sig godt i skolen, mens det pædagogiske personale ofte har en mere holistisk tilgang til barnets udvikling.

I kortlægningen bruger forfatterne begrebet partnerskab om et ideelt samarbejde mellem pædagogisk personale og forældre, hvor samarbejdsrelationen er baseret på gensidig forståelse og respekt for hinandens kundskaber og viden og præget af en gensidig tovejskommunikation og kontinuerlig interaktion.

Löfdahl, A. (2014). Teacher-parent relations and professional strategies: A case study on documentation and talk about documentation in a Swedish preschool. *Australasian Journal of Early Childhood, 39* (3), 103-110.

Formål

Undersøgelsens overordnede formål er at bidrage med indsigt i de relationer, der skabes mellem pædagogisk personale og forældre i arbejdet med systematisk dokumentation af kvalitet i dagtilbud i Sverige. Gennem analyser af bl.a. nyhedsbreve og kvalitetsrapporter undersøger forfatterne, hvordan personalet retter deres dokumentation mod forældre og på den måde konstruerer både læringsmiljø, børn og relationer mellem pædagogisk personale og forældre på bestemte måder igennem dokumentationen. Studiet bidrager med viden om forskellige professionelle strategier i forhold til dokumentation og forældresamarbejde.

Design

Data er indsamlet i en offentlig daginstitution i Sverige i løbet af et skoleår. Data består af ugentlige forældrenyhedsbreve, som pædagogerne skriver til forældrene gennem hele skoleåret, den årlige kvalitetsvurdering fra det samme skoleår, observationsnoter fra det møde, hvor pædagogerne diskuterede denne vurdering, samt et interview med to pædagoger seks måneder senere. I alt 24 ugentlige nyhedsbreve til forældrene fra september 2012 til april 2013 er analyseret. Nyhedsbrevene skrives på skift af de fuldtidsansatte pædagoger, og der sendes en kopi til daginstitutionslederen. Teoretisk er projektet funderet i teorier om sammenhænge mellem forandringer i samfundet, uddannelsessystemet og perspektiver på pædagogisk faglighed og pædagogisk arbejde i dagtilbud (Ball, 2006b; Hargreaves, 1994; Osgood, 2010).

Resultater

I analysen af de ugentlige breve til forældrene fremhæves det, at brevene generelt signalerer, at alt er godt. Der bliver sjældent rapporteret direkte om børnene, og der er ikke nogen information om konflikter blandt børnene eller mellem børnene og det pædagogiske personale. Studiet konkluderer, at brevene udtrykker et ønske fra pædagogernes side om at lade brevene være frie for negativitet og blot fremhæve den ideelle praksis. En pædagog understøtter denne konklusion i følgende udtalelse: ”Vi kunne ikke drømme om at dokumentere de kaotiske situationer, og desuden ville det slet ikke kunne lade sig gøre, mens det står på. Det er de kontrollerede situationer, når vi har det sjovt, som bliver dokumenteret.” (EVA’s oversættelse, s. 109).

Personalet giver udtryk for, at det ugentlige nyhedsbrev tager tid, og at de er usikre på værdien af dette arbejde. Det er desuden tydeligt, at de ikke er vant til digital kommunikation, og at kommunikation gennem e-mails, Facebook, Twitter og blogindlæg er forbundet med usikkerhed og modstand.

Analysen viser ligeledes, at der ud fra brevene fremstår to typer af pædagog-forældre-relationer, som knytter sig til to typer af professionelle strategier. Den første pædagog-forældre-relation er en tillidsrelation, hvor det er vigtigt, at forældrene kan stole på pædagogernes visning/formidling af, hvordan indhold og struktur knytter sig til den nationale læreplan, og hvordan forældrene kan få mere information, såfremt de ønsker dette. Denne relation opretholdes gennem en professionel strategi, der skal bibeholde en distance til forældrene. Pædagogerne præsenterer sig selv som værende dem, der har den professionelle viden om dagtilbuddet, og signalerer, at forældrene kan få information herom, men ikke påvirke eller have indflydelse herpå.

Den anden pædagog-forældre-relation er en venskabsrelation, hvor det er vigtigt at vise en konsistent positiv tone i brevene. Denne relation opretholdes gennem en professionel strategi, der skal bibeholde en nærhed til forældrene, og hvorigennem pædagogerne præsenterer sig selv som værende dem, der opbygger og opretholder gode relationer. Det synes vigtigt herudfra for pædagogerne at kunne balancere disse professionelle strategier for hhv. distancering og nærhed til forældrene.

Relationen mellem pædagogisk personale og forældre er også en følelsesmæssig relation. Personalets kvalifikationer skal møde forældrenes forventninger og krav, og det skal være synligt i den kommunikation, der finder sted. Som en pædagog giver udtryk for i undersøgelsen: ”Det er ligesom at gå ind på én scene, når forældrene er til stede, og en anden, når vi arbejder med børnene. Du skal relatere til dem på forskellige måder.” (EVA’s oversættelse, s. 108).

Det fremgår også af analysen af feltnoterne fra pædagogernes møde om den årlige kvalitetsvurdering, at det er svært for pædagogerne at håndtere den feedback, som forældrene har givet dem gennem en forældretilfredshedsundersøgelse. De bliver kede af det og frustrerede og føler sig misforståede. Det ender med, at utilfredshed fra forældrene ikke fremgår af den endelige kvalitetsvurdering.

Nielsen, T. K., Tiftikci, N., & Larsen, M. S. (2013). *Virkningsfulde tiltag i dagtilbud: Et systematisk review af reviews*. København: Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, IUP, Aarhus Universitet.

Formål

Formålet med studiet er at undersøge, hvilke pædagogiske tiltag for børn i alderen 0-6 år der er virkningsfulde i arbejdet med børns læring, udvikling og trivsel. Studiet er en kortlægning baseret på tidligere systematiske forskningskortlægninger, der redegør for virkningsfulde tiltag i dagtilbud.

Design

Datamaterialet er baseret på 25 systematiske reviews fra 2000 til 2013, som omhandler tiltag på dagtilbudsområdet. Geografisk er reviewet afgrænset til systematiske reviews fra Europa, USA, Canada, New Zealand og Australien, hvor udgivelsessproget er engelsk eller dansk. Der er foretaget søgninger i følgende tre databaser: Evidensbasen, ERIC (Proquest) og PsycINFO (Proquest). Derudover er seks evidensorganisationers hjemmesider gennemsøgt manuelt efter relevante systematiske reviews. Disse organisationer kvalitetsvurderer ligesom Dansk Clearinghouse for Uddannelses-

forskning primærforskningen efter transparente, systematiske og eksplicitte fremgangsmåder. Systematiske reviews fra disse evidensorganisationer er derfor ikke blevet kvalitetsvurderet igen. Tre af de 25 inkluderede systematiske reviews er ikke udgivet af en af de ovennævnte evidensorganisationer, og for disse tre reviews er der foretaget en kritisk kvalitetsvurdering af reviewet.

Resultater

Et godt forældresamarbejde er karakteriseret ved, at forældrene føler sig velkomne i dagtilbuddet, og at deres kultur og værdier accepteres af pædagogerne og er forenelige med dagtilbuddets praksis. Kendetegnende for de virkningsfulde indsatser, som indgår i denne kortlægning, er, at de involverer forældrene som vigtige, aktive og deltagende aktører i at styrke børnenes udvikling i tæt samarbejde med dagtilbuddet. Dette kan ske, ved at forældrene modtager støtte og undervisning, og det kan ske, ved at forældrene aktivt deltager i udførelsen af forskellige pædagogiske aktiviteter. Herved styrkes også forældrekompetencen, som er en vigtig forudsætning for børnenes muligheder for læring og udvikling.

En anden måde, hvorpå forældre kan inddrages, er fælles refleksioner ved møder og workshops med forældre og pædagoger. Herved fremmes en refleksiv læreproces, hvor nye ideer til mestring og kompetence opstår med afsæt i de konkrete pædagogiske aktiviteter, og udviklingsfremmende adfærd i familierne styrkes. Dette gælder for børn i almindelighed og for socialt udsatte børn.

Peters, S. (2010). *Literature review: Transition from early childhood education to school. Report commissioned by the Ministry of Education*. Wellington: Ministry of Education.

Formål

Denne forskningskortlægning sætter fokus på overgangen mellem dagtilbud og skole, hvordan en succesfuld overgang ser ud, hvilke faktorer der spiller en rolle for en god overgang, og hvordan børn bedst muligt kan støttes i overgangen fra dagtilbud til skole. Kortlægningen ser bl.a. på, hvordan forældre kan inddrages og støttes i at skabe en god overgang for børnene.

Design

I forskningskortlægningen indgår litteratur publiceret i perioden 2004 til 2009 med særligt fokus på newzealandsk litteratur og litteratur fra sammenlignelige lande, herunder Australien, Canada, England og USA. Systematiske litteratursøgninger blev gennemført i relevante elektroniske databaser, herunder Proquest, ERIC, A+ Education og CBCA Education. Dette blev suppleret med litteratur anbefalet af en ekspertgruppe og referencer i inkluderet litteratur.

Resultater

Flere studier peger på, at både kvantitet, kvalitet og timing af den information, der gives til forældrene i forbindelse med overgang til skolen, har betydning for en succesfuld kommunikation mellem pædagogisk personale og forældre. For meget information på for kort tid kan virke overvældende, mens for lidt information kan efterlade forældrene utrygge. Det er vigtigt, at sproget er tilpasset forældrene, så det fx ikke er skrevet i et for svært sprog eller er meget indforstået. Også timingen er vigtig for, hvordan informationen modtages. Et eksempel i Peters (2004) beskriver en skole, der tilbød forældrene en rundvisning på skolen og et informationsmøde, efter at barnet var startet i skole. Forældrene fortalte, at hvis de var blevet tilbudt dette, allerede før barnet var startet i skole, havde det lettet en del af deres bekymringer og givet dem en mulighed for at få flere af deres spørgsmål besvaret. Pianta (2004, s. 6) understøtter denne pointe og konkluderer, at mange møder, breve, og andre praktikker med det formål at skabe sammenhæng og udveksle information

mellem hjem og skole er "for sent, for upersonligt og for overfladisk til at være effektivt". Pianta foreslår, at kommunikation mellem dagtilbud, skole og forældre om overgangen bør starte året før og fortsætte et år, efter at barnet er startet i skole.

Gallagher (2006) peger på, at gensidig respekt og en anerkendelse af forældrenes unikke viden om barnet er afgørende for en succesfuld kommunikation mellem dagtilbud, skole og forældre. Dette understøttes af flere studier i kortlægningen, der også fremhæver, at det er vigtigt at lytte til forældrenes historie, inddrage deres perspektiv og være opmærksom på de barrierer, der er, for at forældrene engagerer sig i deres barns dagtilbud. Flere studier peger på praktiske forhindringer, som mange forældre oplever, for at deltage i forældreaktiviteter i dagtilbuddet. Hvis den slags aktiviteter fx altid bliver organiseret på et bestemt tidspunkt, kan det begrænse, hvem der kan deltage. Hvis det ikke er muligt at tage mindre søskende med, kan dette også være en forhindring. Derfor kan det også være en fordel at involvere forældrene i planlægningen af forældrearrangementer. Samtidig kan dette understøtte en mere ligeværdig relation mellem pædagogisk personale og forældre.

Det er vigtigt at undgå, at de børn og familier, der ikke deltager i forældrearrangementer, bliver udstillet eller udsat pga. dette. Det er samtidig vigtigt at anerkende det upåagtede arbejde, som forældrene gør for at bakke op om deres barns dagtilbud. Doucet (2008) peger på, at denne usynlige støtte kan være lige så vigtig som den, der synligt finder sted i dagtilbuddet.

Sprogvanskeligheder kan være en stor barriere for forældre, der har et andet sprog end det pædagogiske personale. Fx kan forældrene have lettere ved at kommunikere deres barns behov, hvis de kan tale deres eget sprog. Derfor kan adgang til personer, der kan oversætte mellem forældre og pædagogisk personale, være afgørende for en succesfuld inddragelse af denne gruppe. Forældre, som har et andet modersmål end det pædagogiske personale, understreger i Dockett & Perry (2005b), at det er vigtigt for dem at have adgang til information på deres eget sprog og til personer, som taler dette. I dagtilbud, hvor personalet ikke taler samme sprog som forældrene, kan det være vigtigt at oplyse om muligheder for brug af tolke. Dockett & Perry (2005b) peger endvidere på, at det ikke nødvendigvis kan antages, at forældre med en anden sproglig og kulturel baggrund har brug for samme indhold i den information, der gives, som de forældre, der er en del af majoritetskulturen.

Dockett et al. (2007) samler en række faktorer relatereret til en succesfuld overgang for børn af minoritetsforældre. Dette inkluderer bl.a.:

- Involvering af familier med minoritetsbaggrund i beslutninger
- Positivt og reelt samarbejde mellem familie, skoler, dagtilbud samt repræsentanter for vigtige minoritetsgrupper i lokalområdet
- Et læringsfællesskab, der understøtter deling af information, kulturelle indsigter og ekspertise mellem alle parter, der er involveret i barnets overgang mellem dagtilbud og skole.

Kommunikationen mellem pædagogisk personale og forældre kan med fordel tilpasses, så den i højere grad fokuserer på det, der er vigtigt for begge parter. I et mindre studie fandt forfatteren, at når kommunikationen mellem pædagogisk personale og forældre fokuserer på børnenes kompetencer, så reflekterer det i højere grad forældrenes grundlæggende interesse for, at deres barn er glad og har venner at lege med (Wilson, 2005).

Selvom det pædagogiske personale mener, at de er åbne for, at forældrene altid kan henvende sig med spørgsmål eller bekymringer, peger Peters (2004) på, at det ikke er altid, at forældrene føler

det samme. Peters foreslår, at en mere tydelig rammesætning af, hvor og hvornår den slags henvendelser kan finde sted, vil gøre det lettere for forældre at henvende sig.

Shirvanian, N., & Michael, T. (2017). Implementation of attachment theory into early childhood settings. *The International Education Journal, Comparative Perspectives, 16* (2), 97-115.

Formål
Denne forskningskortlægning præsenterer en syntese af teoretisk og empirisk litteratur vedrørende pædagogisk arbejde i dagtilbud med fokus på tilknytning mellem børn og pædagogisk personale og børn og forældre.

Design
Kortlægningen er baseret på syv studier udgivet i perioden 1998 til 2016, som omhandler tilknytning og primær omsorg i dagtilbud. Der blev foretaget søgninger i ERIC og Google Scholar.

Resultater
På tværs af de syv studier konkluderer forfatterne, at et godt forældresamarbejde er afgørende for børns trygge tilknytning til deres forældre og det pædagogiske personale. Samarbejde om små børns trygge tilknytning bør bl.a. involvere: 1) gode rutiner i forbindelse med hente- og bringesituationer for at reducere børnenes følelsesmæssige stress i disse situationer, 2) åben dør-politik for at understøtte, at forældre kan deltage sammen med deres børn i aktiviteter i dagtilbuddet, 3) opmuntre til amning, hud-mod-hud-kontakt og brug af slynger for at øge forældrenes sensitivitet og nærhed med barnet, 4) daglige rapporter om børnenes spisning, søvn og andre aktiviteter og 5) brug af overgangsobjekter for at understøtte, at børnene føler, at de er i familiære omgivelser.

Simonsson, M., & Markström, A. (2013). Utvecklingssamtal som uppgift och verktyg i förskollärares professionssträvanden i interaktion med föräldrar. *Nordic Early Childhood Education Research Journal, 6* (12), 1-18.

Formål
Studiets formål er at undersøge den individuelle udviklingssamtale (utvecklingssamtalet) som en social praksis mellem pædagogisk personale og forældre. Særligt fokuserer undersøgelsen på, hvilken betydning det pædagogiske personale tillægger udviklingssamtalen, samt hvordan forskellige positioner og ansvars- og rollefordeling fremtræder i samtalerne set fra det pædagogiske personales synspunkt.

Design
Datamaterialet er indsamlet gennem opfølgninger på udviklingssamtaler, hvor der er gennemført individuelle interview med pædagoger lige efter samtalens afslutning. Det empiriske materiale består af i alt 15 individuelle interview med pædagoger i otte forskellige dagtilbud i Sverige, som blev gennemført umiddelbart i forlængelse af udviklingssamtaler mellem pædagogisk personale og forældre. Interviewene fokuserede på, hvordan personalet oplevede samtalen, samtalen i almindelighed, samt hvilken betydning samtalen kan have for det pædagogiske personale og forældrene. Analysen af de kvalitative interview har sit fundament i et poststrukturalistisk perspektiv.

Resultater

Studiet konkluderer, at udviklingssamtalerne udgør en arena for vurdering og styring af, hvad der anses som normalt for barnet, forældrene og dagtilbuddet – herunder også for pædagogerne som fagligt personale. Udviklingssamtalerne kobles tæt sammen med den pædagogiske læreplan og på den måde bliver læreplanen styrende for, hvad der konstrueres som professionelt, vigtigt og normalt.

Pædagogerne betoner, at udviklingssamtalen er særdeles vigtig for et velfungerende forældresamarbejde og for at kunne arbejde for barnets bedste både i dagtilbuddet og i hjemmet. Den er et værktøj både til at skabe en god og tillidsfuld relation mellem forældre og pædagogisk personale og til at udveksle unik viden om barnet mellem forældre og pædagogisk personale.

Pædagogerne peger på, at mens de daglige samtaler ved aflevering og afhentning har en her-og-nu-karakter, såsom om barnet har sovet, spist, været glad eller ked af det mv., så er udviklingssamtalen en anledning til at tage større spørgsmål op og samtale om barnet i et bredere perspektiv. Udviklingssamtalen er samtidig en mulighed for pædagogerne for at få mere information om barnets situation derhjemme og for forældrene for at tage spørgsmål op, som er påtrængende for dem. Ifølge pædagogerne forventer forældrene, at pædagogerne optræder som professionelle og som eksperter, der kan give forældrene støtte i forhold til deres forældrerolle.

Samtidig understreger pædagogerne betydningen af, at der er et ligeværdigt forhold mellem pædagoger og forældre, og de forventer, at forældrene samarbejder med dem om barnets bedste. Som sådan forventer de også, at forældrene spiller en aktiv rolle i udviklingssamtalen og fx ikke bare sidder og lytter, men også selv interagerer med pædagogerne. For at nå dette mål forsøger de at opmuntre forældrene til at bidrage med deres kundskaber, erfaringer og iagttagelser mv. eller være med til at løse et problem i forbindelse med deres barn. Forældrene skal byde ind med deres unikke viden om barnet. På den måde kan de komplementere hinandens perspektiv, og dermed bliver forældresamtalen også central i pædagogernes bestræbelser på at skabe et helt billede af barnet.

Aagre, W. (2011). Hva slags innsikt om barnets språk formidles i foreldresamtaler?. I: Gjems, L., & Løkken, G. (red.), *Barns læring om språk og gjennom språk – Samtaler i barnehagen*. (s. 176-201). Oslo: Cappelen Damm.

Formål
Formålet med studiet var at undersøge, hvad pædagoger tænker og siger om tre-fire-årige børns sprog inden for rammen af den halvårlige forældresamtale, og hvilke former for fagsprog om sprog pædagogerne gør brug af i deres kommunikation om børnenes sproglige færdigheder.

Design
Undersøgelsen bygger på interview med tre pædagoger før og efter forældresamtaler omhandlende otte børn. I interviewene blev pædagogerne stillet spørgsmål vedrørende samtalen som helhed og spørgsmål vedrørende sproglige temaer.

Resultater
Undersøgelsen viser, at der i forældresamtalerne bruges begrænset tid på at diskutere børnenes sproglige færdigheder. I stedet har både pædagoger og forældre især fokus på barnets motoriske udvikling, og hvordan barnet fx klarer rutinesituationer og fungerer sammen med andre børn og voksne, og om barnet har venner. Forældrene beder sjældent om en målrettet samtale med fokus på barnets sproglige færdigheder.

Når pædagogerne taler om barnets sproglige færdigheder, gør de det først og fremmest i et sprog, der kan betegnes som et hverdagssprog. Pædagogerne udtaler sig sjældent i fagtermer om sprog og undlader at nuancere og justere sproget, alt efter hvilke forældre de snakker med. Det skyldes ifølge pædagogerne selv, at de ønsker at tale med forældrene i et sprog, som forældrene forstår, og ikke at tale ned til dem. Forfatteren peger også på en usikkerhed blandt pædagogerne med hensyn til ikke at mestre fagudtrykkene selv.

Forfatteren konkluderer derfor, at de sprogrelaterede fagbegreber bør tildeles en mere central placering i dagtilbuddets faglige diskurs samt fungere som grundlag for observationer af daglige sproghandlinger. Forfatteren foreslår også, at forældrene i højere grad skal have indflydelse på dagsordenen for forældresamtalen. På den måde kan forældrene også bede personalet om at holde øje med nogle bestemte situationer, som kan danne udgangspunkt for samtalen.

7.3 Resuméer til temaet om kommunikation og opbygning af tillidsfulde relationer

Mathiasen, S. H., Madsen, L. B., & Heslop, S. L. (2008). *Kvalitetsmåling i et kvalitativt perspektiv: En undersøgelse af perspektiver på kvalitet og kvalitetsvurdering på dagtilbudsområdet*. København: KREVI.

Formål
Studiet undersøger forskellige aktørers perspektiver på kvalitet i dagtilbud samt metoder til evaluering af dette. I undersøgelsen inddrages perspektiver fra både det pædagogiske personale, forældrene og forvaltningen. Studiet har i forlængelse af dette også til formål at undersøge kvalitetsmålingers muligheder og begrænsninger i forhold til at besvare, hvad kvalitet er, samt at sikre og udvikle kvalitet. Analysen baserer sig ikke på en på forhånd defineret kvalitetsforståelse. Kvalitet er i stedet defineret sammen med dem, der til daglig arbejder inden for, eller har kontakt med, området.

Design
Undersøgelsen baserer sig på kvalitative data, hvor to børnehaver, de ansatte, forældrerepræsentanter, kommunalpolitikere samt forvaltningsledere er blevet interviewet om deres syn på og forståelse af kvalitet på dagtilbudsområdet. Resultaterne fra disse interview er derefter præsenteret for frontpersonalet i børnehaverne. Efterfølgende har personalet reflekteret over kvalitetsforståelserne og er kommet med forslag til, hvordan kvaliteten kan undersøges, identificeres og evt. måles i deres daglige arbejde.

Resultat
I forhold til forældresamarbejdet peger det pædagogiske personale på, at det er vigtigt, at forældrene kan lide at komme i institutionen og er trygge ved at aflevere deres børn. En af forudsætningerne for, at forældrene er trygge ved institutionen, er, at de ved, hvad der foregår i institutionen til daglig, og hvordan deres børn trives. Af interviewene fremgår, at de små, daglige samtaler i hente-/bringesituationer bidrager positivt til samarbejdet. Kvalitet i forældresamarbejdet er ifølge det pædagogiske personale et gensidigt forhold. De ansatte skal holde forældrene informeret om hverdagen, men forældrene skal også være aktive, interesserede og deltagende i forhold til institutionen.

Ligesom de ansatte fremhæver forældrene tillid og kommunikation som vigtige kvalitetsindikatorer i forældresamarbejdet. Det ses som en kvalitet, at der er dialog mellem forældrene og de ansatte i institutionen. Forældrene mener også, at det er vigtigt, at de ansatte og lederen er åbne for ønsker og ideer, som rejses af forældrene.

Både politikere og forvaltningsrepræsentanter inddrager forældrenes tilfredshed med institutionen i deres vurdering af kvalitet i en given børnehave. Forældrenes tilfredshed dækker ifølge politikere og forvaltningsrepræsentanter over bl.a. tryghed ved at overlade deres børn til de ansatte, at forældrene kan se, at børnene lærer og udvikler sig i børnehaven, at institutionen lever op til deres forventninger, og at forældrene føler, at der er et godt samarbejde med de ansatte. De peger også på, at det er en del af kvaliteten, at forældrene til børnene i institutionen har mulighed for at få indblik i og indflydelse på de overordnede principper, som børnehaven arbejder ud fra. Brugerbestyrelser og forældrebestyrelser nævnes som en vigtig kilde til indflydelse på og dialog om institutionens politikker.

Sandberg, A., & Vuorinen, T. (2008). Preschool–home cooperation in change. *International Journal of Early Years Education, 16* (2), *151-161*.

Formål
Formålet med dette studie var at undersøge forældres og pædagogisk personales erfaringer med og syn på forskellige former for forældresamarbejde.

Design
Studiet bygger på både individuelle interview og fokusgruppeinterview med pædagogisk personale og forældre til børn i dagtilbud i Sverige. 32 forældre og 26 pædagoger er blevet interviewet.

Resultater
Både forældre og pædagogiske personale lægger vægt på det daglige møde i garderoben og individuelle forældresamtaler som de mest udbredte samarbejdsformer. I forhold til mødet i garderoben varierer kvaliteten bl.a. afhængigt af tid på dagen, hvem der er til stede, og personalets travlhed. I vuggestuen er forældrene især optaget af at få information om deres barns fysiske trivsel, fx hvorvidt barnet har spist og sovet. I børnehaven er de mere optaget af deres barns følelsesmæssige trivsel og deltagelse i børnefællesskabet.

Der er en tendens til, at mundtlig kommunikation i dagtilbuddene bliver erstattet af skriftlig kommunikation såsom nyhedsbreve og opslag på en informationstavle. I dagtilbud med mange indvandrerfamilier, hvor sproget kan være en udfordring, kan film og billeder lette kommunikationen. Forældrene efterspørger imidlertid ikke mere skriftlig kommunikation, men ønsker i stedet flere planlagte individuelle forældresamtaler. Formålet med disse samtaler bliver beskrevet som at bygge bro mellem daginstitution og hjem. Det pædagogiske personale vægter også muligheder for, at forældrene fx kan blive til en kop kaffe om morgenen eller om eftermiddagen, da det giver dem mulighed for at møde andre forældre og børn. Personalet giver dog også udtryk for, at det er krævende, når forældrene er til stede, fordi de føler, at de skal tage sig af både forældrene og børnene.

Flere forældre giver udtryk for, at de er usikre på, hvorvidt og hvor meget de er velkommen til at deltage i deres barns dagtilbud. Det pædagogiske personale føler usikkerhed med hensyn til regler om forældres deltagelse i dagtilbuddet, hvilket gør, at de ikke fuldt ud tør udnytte forældrenes ressourcer i hverdagen. Forældres deltagelse er imidlertid væsentlig, fordi den giver forældrene et ind-

blik i det pædagogiske arbejde og deres barns hverdag. Dette kan danne grundlag for et fortsat løbende forældresamarbejde og dialoger om det enkelte barn og børnefællesskabet. Pædagogerne værdsætter, når forældrene spørger ind til det pædagogiske arbejde, da det giver pædagogerne mulighed for at dele deres faglige begrundelser og det underliggende pædagogiske grundlag med forældrene.

Studiet konkluderer, at det er vigtigt, at det pædagogiske personale samarbejder med forældre på mange forskellige måder, da forskellige måder appellerer til forskellige forældre. Med et varieret og differentieret forældresamarbejde er der mulighed for at nå alle forældre. Det er også vigtigt at udvikle forskellige samarbejdsformer, hvis forældrenes interesse er dalende, og finde nye måder, hvorpå forældrene kan være involveret og have indflydelse på deres barns institution. De institutioner, der tilbyder det mest varierede forældresamarbejde, er også de institutioner, hvor flest forældre engagerer sig. Resultaterne viser også, at forældresamarbejdet først og fremmest har fokus på det enkelte barn. Grundlæggende kvaliteter i samarbejdet er ifølge både forældre og pædagogisk personale gensidig respekt, tillid og åbenhed.

Vuorinen, T., Sandberg, A., Sheridan, S., & Williams, P. (2014). Preschool teachers' views on competence in the context of home and preschool collaboration. *Early Child Development and Care, 184* (1), 149-159.

Formål

Studiets formål er at bidrage til en bedre forståelse af forudsætningerne for samarbejde mellem daginstitution og hjem. Dette gøres ved at undersøge pædagogers (preschool teachers') syn på pædagogisk kompetence i forbindelse med forældresamarbejdet. Studiet fokuserer konkret på, i hvilke situationer pædagogerne selv oplever, at deres pædagogiske kompetencer træder frem og bliver synlige for forældrene.

Design

Det empiriske datagrundlag for studiet består af semistrukturerede interview med i alt 30 svenske pædagoger (alle kvinder) fra forskellige daginstitutioner, fordelt på forskellige områder i Sverige. Udvælgelsen af pædagogerne blev foretaget af daginstitutionernes ledere ud fra instruks fra forskerne om at udvælge de medarbejdere, som de selv anså som meget kompetente. De deltagende pædagoger havde mellem 5 og 30 års erhvervserfaring. Interviewene blev gennemført på den enkelte pædagogs arbejdsplads og havde en varighed på en-to timer. Data er analyseret ud fra grounded theory, hvilket betyder, at analysekategorierne ikke har taget udgangspunkt i en specifik teori, men er udviklet ud fra de temaer og træk, som fremkommer i de empiriske data.

Resultater

Overordnet viser studiet, at de kompetencer, som pædagogerne selv fremhæver som særligt vigtige i forbindelse med forældresamarbejde, og de kompetencer, pædagogerne oplever, at forældrene efterspørger, ikke altid stemmer overens. Pædagogerne forsøger at tydeliggøre og synliggøre deres pædagogiske kompetencer i arbejdet med børns læring og konkretisere daginstitutionens formulerede læringsmål over for forældrene. Omvendt oplever pædagogerne, at forældrene lader til at vægte personlige kvaliteter højere, fx pædagogens evner til at skabe et rart og socialt miljø for barnet. Forældrene trækker også på pædagogernes erfaringer i forhold til deres barns trivsel.

Studiet viser, at pædagogerne i forbindelse med samarbejdet med forældrene primært fremhæver kompetencer af social karakter. Pædagogerne fremhæver især evnen til at etablere og opretholde kontakt, evnen til at se og møde forældrene som individer samt evnen til at kommunikere. Disse

kompetencer betragtes af pædagogerne som afgørende for at opbygge en tillidsskabende og tillidsfuld relation til forældrene, der er præget af åbenhed, dialog og gensidighed. I studiet fremhæver en pædagog, hvordan hun giver forældrene en følelse af tillid og tryghed ved at være tilgængelig for og i stand til at svare på spørgsmål om deres barn. Pædagogerne fremhæver yderligere evnen til at etablere og vedligeholde gode relationer til forældrene ved fx at være i stand til at formidle svære eller vanskelige beskeder på en tydelig og taktfuld måde, således at det gode forhold bevares. Både sociale og kommunikative kompetencer opfattes af pædagogerne som noget, der udvikles over tid, gennem praktisk pædagogisk erfaring.

Studiet viser også, at pædagogerne bevidst søger at rette forældrenes opmærksomhed mod de professionsspecifikke kompetencer, fx ved i mødet med forældrene at fremhæve daginstitutionens aktiviteter og børnenes læring, samt hvad det enkelte barn har lavet i daginstitutionen i løbet af dagen. Disse kompetencer kan siges at være relateret til evnen til at kunne synliggøre pædagogernes opgave, og hvordan de pædagogiske aktiviteter bidrager til børnenes læring. Samtidig anser pædagogerne det som vigtigt, da de mener, at det er med til at styrke forældrenes tillid til, at deres barn har haft det godt i løbet af dagen, og at pædagogerne har øje for barnet. Pædagogerne i dette studie oplever dog sjældent, at forældrene spørger ind til barnets læring og udvikling.

7.4 Resuméer til temaet om løbende forventningsafstemning og medindflydelse

Børn og Forebyggelse, Gentofte Kommune. (2009). *Børns fortællinger om social kapital i daginstitutionen*. Gentofte: Børn og Forebyggelse, Gentofte Kommune.

Formål
Undersøgelsen er en del af et treårigt projekt, der havde til formål at undersøge, hvordan social kapital kan fremmes blandt børn. Undersøgelsen skulle danne grundlag for udvikling af et begrebsapparat samt en model for, hvordan social kapital kommer til udtryk blandt 4-5-årige i daginstitutioner.

Design
Undersøgelsen er basereret på et etnografisk præget feltarbejde i fire daginstitutioner. Hovedparten af data stammer fra to institutioner. En beliggende i et lokalområde med brugere fra flere forskellige sociale og etniske grupper, en anden i et lokalområde, hvor mange familier har gode økonomiske forhold. Der er gennemført omkring 40 timers deltagerobservation og 31 interview med 30 børn og 15 voksne. De kvalitative data er analyseret fænomenologisk.

Resultater
Forældrenes tryghed ser ud til at blive styrket af, at der er klarhed omkring pædagogernes forventninger til dem. Derudover har det en positiv indvirkning på oplevelsen af fællesskab, og det knytter forældrene til institutionen, til pædagogerne og til hinanden indbyrdes, når der bliver stillet krav til engagement til forældrene. Dagligdagen forløber også lettere, når forældrene hjælper til. Der er dog nogle forældre, der ikke bryder sig om – eller kan leve op til – kravene og det tætte fællesskab i institutionen. Kravene kan i disse tilfælde komme til at virke ekskluderende på forældre med et mindre socialt behov og på forældre, der ikke magter at bidrage i samme grad som andre forældre. Dette kan være problematisk, fordi forældre, der ikke kan leve op til kravene, ofte vil være dem, der har færrest personlige og sociale ressourcer. Det er ofte også dem, der vil kunne få mest ud af den støtte, de kan få gennem et fællesskab i en institution.

De sociale arrangementer bliver fremhævet som den kontekst, hvor forældrene for alvor kan danne relationer, der strækker sig ud over deres børns venskab. Dette gælder både praktiske arbejdsdage i institutionen, grillaftener, julearrangementer og forældremøder. Forældrene giver udtryk for, at der er mere tid til at lære de andre forældre at kende i forbindelse med disse arrangementer.

Det er i høj grad vigtigt for forældrene, at de føler sig hørt og taget alvorligt. Når dette er tilfældet, er det i mindre grad betydningsfuldt, om de reelt er med til at fastlægge de mere overordnede strukturer i institutionen.

Dannesboe, K., Bach, D., Kjær, B., & Palludan, C. (2018). Parents of the Welfare State: Pedagogues as Parenting Guides. *Social Policy and Society, 17* (3), 467-480.

Formål

Dette studie sætter fokus på samarbejdet mellem forældre og pædagogisk personale i danske dagtilbud med et særligt fokus på samarbejdet om barnets overgang til skolen. Studiet undersøger, både hvordan det pædagogiske personale tilbyder råd og vejledning i forhold til at forberede barnet til skolestart, og hvordan forældrene forholder sig til denne vejledning og deres egen forældrerolle.

Design

Studiet er baseret på etnografiske data indsamlet i tre danske daginstitutioner i perioden 2016 til 2017. De tre institutioner er placeret i tre forskellige socioøkonomiske områder. Forskerne har deltaget i forskellige situationer i institutionerne, herunder aflevering og afhentning af børn, sociale arrangementer for forældre, generelle aktiviteter og aktiviteter med fokus på skoleforberedelse og forældresamtaler om skoleparathed. Dertil kommer interview med 40 forældre og interview og workshops med 32 medarbejdere i daginstitutioner. Teoretisk trækker studiet bl.a. på Parenting Culture Studies (Lee et al., 2014) og den amerikanske sociolog Annette Lareaus teori om koordineret kultivering (Lareau, 2003).

Resultater

Hen imod slutningen af børnehavetiden vurderer forældre og pædagogisk personale sammen, om barnet er skoleparat, og hvad hjem og daginstitution hver især kan gøre for at understøtte, at barnet bliver parat. Det pædagogiske personale er først og fremmest optaget af barnets sociale kompetencer og deltagelse i børnefællesskabet, og dette er fokus både i den daglige udveksling i hente- og bringesituationer og i forbindelse med individuelle forældresamtaler om skoleparathed.

I denne sammenhæng indtager pædagogerne en ekspertposition som dem, der kan give råd og vejlede forældrene om, hvad de skal arbejde med derhjemme. Forældre tager velvilligt imod en sådan vejledning og træner situationer med deres barn i hjemmet, som de tror, kan støtte barnets deltagelse i børnefællesskabet i institutionen og senere i skolen. Dette er tilfældet, også selvom forældrene er af en anden opfattelse end pædagogerne i forhold til barnets skoleparathed, og selvom det har store konsekvenser for familiens hverdag derhjemme. Og det gælder uanset forældrenes socioøkonomiske baggrund. Denne velvillighed fra forældrenes side ser ifølge forskerne ud til at hænge sammen med et udbredt fokus på og ønske både om at undgå bestemte risici i forhold til bestemte former for problemadfærd og om, at barnet klarer sig godt i skolen. Dette fokus på risici hænger også sammen med bestemte former for diagnoser, herunder især autisme og ADHD.

Forskerne peger på en fundamental asymmetri i samarbejdsrelationen mellem forældre og pædagogisk personale. Det pædagogiske personale påvirker praksis i hjemmet i langt højere grad, end forældre påvirker praksis i institutionen. Forældrene opfatter dog ikke pædagogerne som distancerede eller dømmende. I studiet ses det, at det pædagogiske personale har en grundig viden om børnene i institutionen og en stor interesse for børnenes familier. Forældrene opfatter personalet som nogle, de kan gå til for at få støtte både i hverdagen og i krisesituationer, og de opsøger personalet for at få råd og vejledning. En sådan støtte og vejledning kan give forældrene større ro og sikkerhed i deres egen rolle som forældre og på den måde imødekomme en underliggende frygt for potentielle risici.

Ved på den ene side at positionere forældre som nøgleaktører i forhold til barnets udvikling og på den anden side at gøre familien og hjemmet til genstand for pædagogiske interventioner etableres et forhold mellem hjem og dagtilbud, hvor der ifølge forskerne i princippet ikke er nogen grænser.

Ejrnæs, M., & Monrad, M. (2013). Profession, holdning og habitus: Forholdet mellem pædagogers og forældres holdninger til pædagogiske spørgsmål i daginstitutioner. *Dansk Sociologi, 24* (3), 63-83.

Formål

Studiet tager udgangspunkt i pædagogers og småbørnsforældres holdninger til konkrete pædagogiske spørgsmål, dels om forældresamarbejde og dels om børns (afvigende) adfærd. Formålet med studiet er at afdække de holdningsmønstre og de forskelle og ligheder, som findes mellem forældre og pædagoger.

Design

Datamaterialet er baseret på to kvantitative vignetundersøgelser gennemført med et repræsentativt udsnit af pædagoger og småbørnsforældre. Konkret er pædagoger og forældre til børn i alderen 0-10 år blevet forelagt to cases, som beskriver to forskellige pædagogiske hændelser.

Den første case repræsenterer ifølge forfatterne det almindelige forældresamarbejde i hverdagen i daginstitutionen (forældreønsker i forbindelse med spisesituationen). I casen er moderen til Karl Emil på 2½ år optaget af, hvordan de spiser frokost i vuggestuen. Moderen mener, at det er svært for Karl Emil at blive siddende, mens de andre børn spiser færdig, men på stuen har man den politik, at børnene begynder og slutter frokosten. Den anden case, Nikolaj-casen, repræsenterer en for forfatterne mere sjældent forekommende situation med relevans for spørgsmål om afvigelse og stempling (af en dreng, der går med kjole). I casen har Nikolaj på 6 år altid været vild med at klæde sig ud med pynt, sløjfer, hatte, kjoler m.m. Nu er han blevet så stor, at han snart skal starte i skole og begynde i SFO. Forældrene til de andre børn mener, det er meget provokerende, og mener, pædagogerne må sætte en stopper for det. Pædagogerne er bekymrede for Nikolajs udvikling og for, at Nikolaj vil blive drillet i skolen, og mener derfor, at han gradvist må indstille sig på, at han ikke kan optræde i pigetøj. Hverken institutionens leder eller Nikolajs mor mener, at man skal tvinge Nikolaj til at gå i drengetøj. Nikolaj får således lov til fortsat at gå i kjole i institutionen.

Pædagoger og forældre er blevet stillet spørgsmål om, hvordan de mener, at en pædagog eller leder bør handle i de beskrevne situationer. Respondenterne er udtaget som tre stikprøver, hvoraf to er udtrukket af Danmarks Statistik i 2010, mens den tredje er udtrukket blandt pædagoger, der deltog i temadage afholdt med ti tilfældigt udvalgte kommuner i 2009. 511 forældre og 427 pædagoger besvarede spørgeskemaet, hvilket gav en svarprocent på hhv. 51 % og 67 %. Alle deltagere i temadagene besvarede spørgeskemaet på stedet.

Resultater

På baggrund af resultaterne konkluderer studiet, at det ikke er relevant at tale om en værdikonflikt mellem pædagoger og forældre. Studiet viser, at pædagogers og småbørnsforældres holdninger til konkrete pædagogiske spørgsmål generelt er sammenfaldende, og at der er større holdningsforskelle internt i hhv. forældre- og personalegruppen end imellem de to. Dog er forældrene langt mere indstillede på, at der skal være fælles retningslinjer, og at der ikke skal tages individuelle hensyn, mens pædagogerne i højere grad vægter lydhørhed og dialog med forældrene. Desuden ønsker forældrene i mindre omfang end pædagogerne, at pædagogiske spørgsmål tages op til diskussion i personalegruppen, mens pædagogerne anskuer diskussioner i personalegruppen som et væsentligt bidrag til deres faglige kvalificering.

I Nikolaj-casen er begge grupper splittede i nogenlunde samme omfang. Der er i begge grupper overvejende tilslutning til, at der bør opsøges specialviden, og at det skal diskuteres, om det er skadeligt for Nikolajs udvikling at gå med kjole. Der er også generelt stor tilslutning til inddragelse af både pædagoger og barnets forældre, mens andre børns forældre kun i ringe grad ønskes inddraget. Den største forskel handler om, hvorvidt pædagogerne skal diskutere det i personalegruppen. 65 % af forældrene og 83,4 % af pædagogerne mener, at lederen bør tage en diskussion med pædagogerne om, hvorvidt Nikolajs opførsel kan give ham problemer.

I Karl Emil-casen er det i højere grad forskellige spørgsmål, der skaber uenighed blandt pædagoger og blandt forældre, end i Nikolaj-casen. Overordnet mener det store flertal i begge grupper, at personalet i daginstitutionen *ikke* bør imødekomme moderens ønske. Samtidig er det i begge grupper en udbredt holdning, at personalet i daginstitutioner bør være dialogorienteret i forhold til forældreklager. Kun et mindretal på 43,5 % af pædagogerne mener, at det pædagogiske personale bør afvise at tage individuelle hensyn til moderen, men et flertal på 75 % af forældrerespondenterne mener dette. Større andele af forældrene end pædagogerne ønsker desuden, at personalet skærer igennem og tydeliggør institutionens holdning. Også i Karl Emil-casen ønsker en større andel af pædagogerne (80,9 %) end forældrene (56,5 %), at pædagogerne diskuterer sagen i personalegruppen.

Nielsen, H., Jensen, P., Bleses, D., Ostersen, J., Dybdal, L., & Breining, S. (2017). *Forskningsbaseret evalueringsrapport om fremtidens dagtilbud*. København: Børne- og Socialministeriet.

Formål

Denne rapport knytter sig til projektet Fremtidens Dagtilbud. Formålet med Fremtidens Dagtilbud har været at få viden om, hvordan man understøtter børns trivsel, læring og udvikling gennem en målrettet og systematisk pædagogisk didaktik og et målrettet forældresamarbejde, hvor dagtilbuddets ledelse er drivkraft.

Design

Rapportens implementerings- og effektanalyser bygger på data fra validerede måleredskaber til vurdering af børnenes socioemotionelle, sproglige og tidlige matematiske kompetencer. Samlet set indgår 15.660 børn i effektstudiet. Endvidere er der inddraget viden om læringsmiljøet i børnenes hjem og forældrenes oplevelse af samarbejdet igennem spørgeskemaer og kvalitative interview. Der er i fire udvalgte kommuner gennemført i alt 17 telefoniske kvalitative interview med forældre, der har deltaget i indsatsen for et udvidet forældresamarbejde om børn i udsatte positioner. For at få viden om, hvordan ledere og personale konkret har arbejdet med at implementere indsatserne i hhv. dagpleje og daginstitutioner, samt deres oplevelser af arbejdet og dets udbytte er der

gennemført hhv. en spørgeskemaundersøgelse i alle deltagende dagtilbud i de 14 kommuner, der indgår i projektet, og kvalitative interview i 12 fokusgrupper.

Fremtidens Dagtilbud blev igangsat af Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold og gennemføres af et konsortium bestående af Syddansk Universitet, Rambøll Management Consulting, Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), EVA og University College Nordjylland (UCN).

Resultater

Som en del af indsatsen har dagplejer/pædagog skullet mødes til et indledende møde for at tale om forældrenes perspektiver på barnets behov og på den baggrund finde frem til fælles mål og tegn på barnets positive udvikling de efterfølgende fem uger.

Ledere fortæller, at det har været afgørende, at man fastholder fokus på helt tydelige og enkle læringsmål. Dette understøtter et fokuseret samarbejde, som gør samarbejdet mere konstruktivt og struktureret. Det pædagogiske personale oplever, at opstillingen af læringsmål giver en gensidig forpligtigelse til at støtte barnets udvikling. Interviewene efterlader et indtryk af, at det har været vigtigt for personalet at holde fat i de små succeser, og at de samtidig har gjort en dyd ud af at afgrænse fokus, så det blev mest muligt overkommeligt for forældrene – også i de tilfælde, hvor forældrene har fyldt på og været meget ambitiøse om aktiviteten i hjemmet. En dagplejer peger på, at "den tætte dialog og konkretisering af fælles mål og fælles fokuspunkter/aktiviteter [...] bygger bro mellem dagtilbud og hjem og skaber et fælles sprog om barnets behov og udvikling" (s. 64). Både interviewede forældre og personale oplever, at indsatsen har gjort samarbejdet stærkere. For forældrene handler det om, at de oplever, de har fået en større forståelse af, hvad der sker i dagtilbuddet.

Nogle dagtilbud har også brugt videooptagelser fra situationer med barnet i dagtilbuddet til at bygge bro i dialogen på status- og evalueringsmøder. Erfaringerne er, at videoklip er gode til at vise fremskridt for forældrene, som er tvivlende over for barnets udvikling, og vise, hvad der skal til for at rykke barnet i en positiv retning.

Nogle ledere kommenterer på, at man ikke nødvendigvis er vant til at lytte til forældres hensigter og forslag, men utilsigtet kommer til primært at fortælle forældrene, hvad der er barnets behov, og hvordan der bør sættes ind med støtte. En leder udtaler: "Før var det meget os, der sagde og fortalte. Nu byder vi forældrene mere ind. Det er pludselig et andet fokus for forældrene." Tilsvarende forklarer en pædagog: "Jeg har arbejdet med at gøre forældrene opmærksomme på, at jeg ikke sidder med løsningen – det er den løsning, vi må finde sammen." (s. 63).

Som nogle af de mest centrale barrierer for samarbejdet peger personale og ledere på, at det pga. tiden er svært at følge samarbejdet ordentligt til dørs. Der peges på, at det kræver længere tid og et vedvarende fokus at inddrage forældre med få ressourcer, fordi ressourcerne har betydning for motivationen til at samarbejde. Det at gøre indsatsen håndgribelig og enkel kræver således mere i samarbejdet med nogle forældre end andre, mens nogle dagplejere oplever, det er muligt at inddrage denne gruppe af forældre. Flere forældre angiver dog, at det kan være svært at passe aktiviteterne ind i en travl hverdag. Andre oplever, at de får det passet ind i deres dagligdag – at de får gjort det til en leg og en naturlig del af deres hverdag.

Schmidt, L. S. K. (2017*). Pædagogers samfundsmæssige roller i forældresamarbejde*. Sorø: Center for Pædagogik, Professionshøjskolen Absalon.

Formål

I dette studie udforskes relationer og grænsedragninger mellem daginstitution, hjem og skole, og hvordan samarbejdet mellem pædagogisk personale og forældre er sammenvævet med politikker og aktørers forståelser og ageren. I rapporten belyses også, hvad krav om tidlig læring og brudflader til andre idealer betyder for forældresamarbejdet og for, hvordan forældre og pædagogisk personale anskuer børn og vurderer, hvad de behøver. Derfor analyseres også, hvilke sociale positioner pædagoger og forældre til daglig etablerer i forhold til hinanden, og deriblandt hvad de forventer af hinanden særligt før og omkring børns skolestart.

Design

I rapporten kombineres makro- og mikropolicyanalyser af relationer mellem daginstitution, hjem og skole samt hverdagslivsanalyser af pædagogers og forældres konkrete samarbejder i praksis. På et makroniveau har policystudiet omfattet læsninger af et udvalg af dokumenter fra transnationale organisationer, danske ministerier, danske styrelser og nationale evalueringsenheder. På et mikroniveau er der foretaget læsninger af lokale dokumenter fra kommuner og daginstitutioner, som primært omfatter overgangen fra daginstitution til skole. Fx kommunale brobygningsskemaer til brug i overgangen mellem daginstitution og skole, pjecer til forældre om, hvad deres 5-årige barn skal kunne inden skolestart, og vurderingsskemaer i forbindelse med udsættelse af børns skolestart.

I projektet er der også gennemført fire seminarer med pædagoger, forældre og ledere fra fem daginstitutioner fra tre forskellige kommuner. Daginstitutionerne er udvalgt ud fra et mål om at opnå en variation med hensyn til demografisk placering, geografi (land/by), styreform og institutionsstørrelse (stor/lille), pædagogik, om der er eksplicit fokus på at forberede børn til skole, eller der ikke er, traditioner for forældresamarbejde, personalesammensætning (antal uddannede medarbejdere) og organiseringsformer (aldersintegreret eller aldersopdelt).

I studiet indgår også etnografisk inspirerede feltbesøg og observationer i to af de deltagende daginstitutioner.

Resultater

Et forstærket fokus på læringsmiljøer for småbørn har åbnet op for, at både daginstitution og hjem ses som arenaer for læring. Når fokus er på læringsmiljøer, åbnes muligheder for, at idealer om at sikre og optimere børns læring, som primært har omfattet pædagoger i daginstitutionen, nu også tænkes at omfatte familier i hjemmet. Der ses således tendenser i retning af følgende: udbredelse af den pædagogiske læreplan til hjemmet, forskellige former for curricularisering af familielivet, idealer om partnerskaber mellem pædagoger og forældre, risiko- og forebyggelsespolitikker for bestemte kategorier af familier og børn samt spørgsmål om skoleforberedelse. Fælles for disse tendenser er, at det forsøges at intensivere pædagog-forældre-samarbejder om småbørn, samtidig med at der mikropolitisk også er brudflader til andre idealer. Fx i forhold til, hvilke grænsedragninger der er for, hvad der bør være hhv. pædagogers og forældres roller og opgaver, og hvad der af aktører ses som hhv. offentligt og privat. Der er også brudflader til andre idealer, som handler om, i hvilket omfang pædagoger og forældre finder, at daglige aktiviteter skal have et læringssigte for børnene, hvordan et sådant læringssigte ønskes opfyldt, og i hvilket omfang de ønsker andre formål for deres samvær og hverdag sammen med børnene.

Når læring bliver til en terminologi, som på daginstitutionsområdet anvendes om en række centrale dimensioner for pædagog-forældre-samarbejder, som i virkeligheden handler om noget andet, så reducerer det ifølge forfatterne de øvrige funktioner, som dette samarbejde udfylder, og som har betydning for de liv, som leves i daginstitutioner. Daginstitutionen har fx ikke tabt betydning som socialiseringsarena for familier og børn. Bag ved idealer om at gøre fx børns daginstitution og hjem til læringsmiljøer er således stadig mere vidtrækkende idealer og opfattelser af, hvad pædagogers og forældres roller er, hvad forældre bør lære deres børn og opdrage dem til, samt hvordan forældre og børn er og bør være, osv. Hvis diskussionerne om pædagogers roller alene

koncentreres om, hvad børn skal lære, hvor og hvordan de skal lære det, samt hvem som skal støtte dem i det, så reduceres væsentlige værdispørgsmål og problematikker om daginstitutionens betydning og virke.

Der synes at være en tendens til, at makro- og mikropolitiske krav og idealer om at have fokus på at skabe læringsmiljøer og den senere overgang til skolen medfører, at pædagoger og forældre vurderer børnene og hinanden snarere end selve kravene og tiltagene.

Idealet om, at pædagoger og forældre skal indgå i partnerskaber, hvor de forventes at arbejde ud fra fælles mål, er baseret på antagelser om, at det, som har status af at være pædagog-forældresamarbejde, hviler på konsensus, men spørgsmålet er, om det er tilfældet, og om det overhovedet altid er værd at efterstræbe. Barndom og børn afleder ofte forskellige sociale kampe, som ikke ophører, blot fordi pædagoger og forældre forventes at opfylde politiske mål om at styrke børns tidlige læring i daginstitutionen såvel som i hjemmet. I pædagogisk praksis sker det jævnligt, at pædagoger og forældre ser forskelligt på, hvad det er nødvendigt, de bidrager med i institutionen, og hvad børnene og det enkelte barn behøver. Det er legitime stridspunkter i relationer mellem daginstitution og hjem i forhold til ønsker for børnenes hverdag i institutionen, og hvad de enkelte børns behov ses som set fra forskellige positioner.

7.5 Resuméer til temaet om det differentierede forældresamarbejde

Bundgaard, H., & Gulløv, E. (2008). *Forskel og fællesskab: Minoritetsbørn i daginstitution*. København: Hans Reitzels Forlag.

Formål
Studiet undersøger hverdagen i daginstitutioner med børn med forskellige sociale og kulturelle baggrunde. Med henblik på at kunne diskutere dagtilbudsbørns adgang til lige muligheder udforskes, hvordan sociale forskelle bliver konstrueret og reproduceret i hverdagshandlinger. Studiet fokuserer især på, hvordan social og kulturel forskellighed påvirker det pædagogiske arbejde i dagtilbuddet, de indbyrdes relationer mellem børnene samt forældresamarbejdet.

Design
Studiet er et etnografisk casestudie. Der er foretaget observationer og uddybende interview i to daginstitutioner i Danmark med børn, pædagoger og forældre med forskellig kulturel og social baggrund.

Resultater
Studiet viser, at inklusions- og eksklusionsprocesser relateret til minoritetsbørn finder sted allerede i daginstitutionen i samspillet såvel blandt børn som mellem pædagog og barn og mellem pædagog og forældre. I forhold til forældresamarbejdet kommer dette bl.a. til udtryk i indkøringen af nye børn og forældre, hvor sproglige barrierer, påklædning og usikkerhed med hensyn til normer og forventninger alt sammen bidrager til problemer i forældresamarbejdet. I et eksempel fra studiet er Amina netop startet i børnehaven efter at have været hjemme i de første tre år af sit liv. Amina sidder sammen med sin mor i garderoben. Hun klynger sig krampagtigt fast til moderen og bryder ud i intens gråd, når moderen prøver at vise hende over mod stuen. Moderen, Kirdan, vælger at sidde med sit barn i garderoben i håb om, at datterens gråd stilner af. Indimellem kommer medhjælperen, Anne Mette, ud til dem i garderoben – hver gang lidt mere frustreret – og indikerer, at de skal komme ind på stuen. Kirdan signalerer med en afværgende håndbevægelse, at de to har brug for

fred. Men snart vender Anne Mette tilbage for at sige, at Kirdan må tage en beslutning: Hun må enten sige farvel til sit barn for derefter at gå, eller også må hun tage Amina med hjem. Scenen med Kirdan, der står med sin grædende datter i garderoben, udspiller sig dagligt gennem flere uger. Enkelte ansatte mener, at Kirdan ikke påtager sig sit ansvar som forælder. Enten går hun for hurtigt, eller også bliver hun for længe og på en forkert måde. At blive i garderoben bliver ikke anset for at være et passende alternativ til at følge Amina ind på stuen. Kirdan gør sig således bemærket ved ikke at praktisere indkøring på forventet vis. Kirdan synes ikke at være bekendt med disse forventninger og virker lidt fortabt og usikker på sin rolle.

Ifølge forfatterens analyse spænder en simpel kulturforståelse i dette tilfælde ben for et konstruktivt forældresamarbejde. Fx synes ræsonnementet blandt det pædagogiske personale at være, at det er moderens arabiske baggrund og et traditionelt kvindesyn, der er årsag til, at hun er isoleret i sit hjem og derfor aldrig har lært at tale dansk. Problemet er, at man med denne fortolkningsramme kan ignorere de uligheder og magtforhold, der karakteriserer de fleste mellemmenneskelige relationer. Det gælder ikke mindst i et institutionelt rum, hvor forskelle med hensyn til indflydelse og mandat har betydning for, hvilke positioner den enkelte kan indtage, og hvilke handlinger man kan udføre. Koderne for fx ordentlig optræden i forbindelse med indkøring kan være særligt svære at knække for minoritetsforældre, men det er ikke nødvendigvis et udtryk for forhold ved deres opdragelse eller etniske tilhørsforhold. Når problemer i forældresamarbejdet reduceres til et spørgsmål om kultur, så betyder det, at både forældrene og det pædagogiske personale fritages for ansvar, for når kultur er årsag, synes det vanskeligt at gøre noget anderledes eller forvente, at andre kan ændre ved deres handlinger.

Et andet tema i analysen er en udbredt følelse af afmagt blandt det pædagogiske personale i forbindelse med bestemte typer forældrekommunikation. Det gælder ikke mindst, hvor der er problemer med barnet i institutionen og store sprogbarrierer og forskelle i erfaringer og livsbetingelser mellem personale og forældre. Forfatterne påviser i flere af bogens kapitler, hvordan afmagt synes at generere og legitimere magtudøvelse over for både enkelte børn og familier. I den konkrete forældrekommunikation er der en sammenhæng mellem afmagt og afstand, som ikke virker befordrende for samarbejdet om barnet, men tværtimod kan lede til en kompensatorisk pædagogik og en mistillid til forældrenes indsats og til pædagogernes indsats fra forældrenes side. En vedvarende afmagt i den pædagogiske interaktion medfører en inddragelse af et større ekspertsystem (fx psykolog, sagsbehandler m.fl.), der i praksis kan have store konsekvenser for det enkelte barn og dets familie. Der er flere eksempler i materialet på, at en sådan ekspertinddragelse genererer følelser af afmagt blandt forældrene, der som reaktion på, hvad de oplever som mistænkeliggørelse og racisme, udmelder barnet af institutionen.

Et sidste tema, der fremhæves i analysen, er forældrenes betydning for børnefællesskabet. Som forældre til små børn kan man mere eller mindre eksplicit understøtte nogle relationer og modarbejde andre simpelthen ved at lade børnene se mere til nogle frem for andre. En kortlægning af børnenes legerelationer i de to institutioner viste, at aftaler kom i stand, hvor forældrene kendte hinanden i forvejen, eller hvor de snakkede godt sammen. Der, hvor forældrene mindede mest om hinanden socialt og kulturelt, syntes det mindre problematisk at lade de små børn lege hos hinanden. I begge daginstitutioner er der eksempler på forældre, der frabeder sig, at deres børn leger med bestemte andre børn – et krav, der dog hver gang bliver afvist. Legepræferencer handler således ikke bare om præferencer blandt børnene, men nok så meget om et socialt miljø, der understøtter nogle relationer frem for andre.

Bregnbæk, S., Arent, A., Martiny-Bruun, A., & Jørgensen, N. J. (2017). Statens eller familiens børn? *Forskning i pædagogers profession og uddannelse, 1* (2), 54-67.

Formål

Nytilkomne familier bliver mødt med mange krav fra staten. Et af kravene er, at de skal sende deres 0-6-årige børn i dagtilbud, så forældrene kan gå på sprogskole eller komme i praktik. Artiklen belyser nogle af de dilemmaer, der opstår i forældresamarbejdet i mødet mellem pædagoger og nytilkomne familier. Disse dilemmaer udspringer af den myndighedsrolle, som pædagogerne har, samtidig med at de ofte får en tæt relation til forældrene og har et oprigtigt ønske om at hjælpe både børn og forældre til at kunne navigere rundt i det danske samfund.

Design

Artiklen bygger på etnografisk feltarbejde i fire kommuner, og de valgte eksempler viser, hvordan pædagogerne navigerer mellem omsorg og magtudøvelse, og hvordan magtrelationen mellem forældre og pædagoger kan være uklar for forældrene og i nogle tilfælde også for pædagogerne selv. Artiklen giver ikke svar på dilemmaerne, men peger på behovet for en stadig professionel refleksion over de pædagogiske udfordringer i forældresamarbejdet samt over den politiske kontekst, som forældresamarbejde med nytilkomne familier indgår i.

Resultater

Mange nytilkomne forældre føler sig stressede og forvirrede pga. de regler for integration, bosættelse og beskæftigelse, som i nogen grad fratager dem muligheden for at leve deres liv, som de har været vant til tidligere. En del af de pædagoger, som er i kontakt med nytilkomne familier, taler om en risiko for, at forældrene bliver umyndiggjort i forbindelse med ankomsten til Danmark, fordi statslige og kommunale beslutninger relateret til integration, bosættelse og beskæftigelse fratager dem deres mulighed for kontrol over eget liv, og fordi de som flygtninge kan opleve, at det offentlige overtager deres forældrerolle. Dette gælder også i dagtilbuddet, hvor forældrene bliver mødt med krav om fremmøde og normer for forældreskab, der involverer bestemte rutiner for søvn og måltider og udviklende aktiviteter, som forældrene bør lave sammen med deres børn.

For pædagoger betyder kravet om fremmøde, at de må indtage en særlig myndighedsrolle i forhold til nytilkomne og andre flersprogede familier. Spørgsmålet om stabilt fremmøde i daginstitutionen giver uvægerligt anledning til, at pædagoger griber ind i familiens forældreskabspraksisser, selvom de med pædagogfaglig omsorgsfuldhed søger at hjælpe dem til at blive i stand til at leve op til kravene og i forskellig grad udviser sensitivitet over for forældrenes kulturelle, sociale og forældreskabsmæssige erfaringer. Pga. sproglige barrierer og kulturelle misforståelser tager det ofte tid for pædagogerne at forstå årsagerne til, at et barn er meget fraværende – hvad enten det skyldes et ønske om mere tid sammen med børnene, når en forælder ikke skal af sted pga. fx sygdom eller barsel, barnets egen sygdom, mere alvorlige forhold relateret til familiernes og deres slægtninges krigsoplevelser – eller en skepsis over for værdien af at sende børn i en dansk daginstitution.

Og det er langtfra den eneste gang, nytilkomne forældre står over for pædagoger, der ud fra et ønske om enten at myndiggøre forældrene eller at drage omsorg for barnets trivsel finder det nødvendigt at komme med råd og vejledning. I et eksempel fra artiklen fortæller Muna, som fungerer som tolk og sparringspartner for pædagogerne, hvordan det i rollen som tolk kan blive tydeligt, at pædagogernes omsorg for forældre kan virke som en ordre og et indgreb i forældrenes ret til at bestemme over deres børn. I eksemplet bringer pædagogerne søvn og rytme op som et tema under forældresamtalen og understreger over for forældrene, at det er vigtigt, at de forsøger at putte de-

res børn senest kl. 20 og forsøger at gøre det til en rutine. Det kan for mange forældre være vanskeligt at blive mødt med råd og meninger om, hvad der er bedst for deres børn. Som forældre bliver de bekymrede for at miste deres autoritet og rollen som de vigtigste personer i børnenes liv.

Også sagsbehandlere og andre offentligt ansatte blander sig indimellem i opdragelsen af de nytilkomne forældres børn, hvilket kan virke overvældende på forældrene. I et eksempel i artiklen deltager en gruppe på ni mennesker bestående af lederen af institutionen, to pædagoger, de to forældre, en psykolog, en socialrådgiver, en farsitalende tolk og den deltagende forsker i et møde om et barn i vuggestuen. Forældrene udtrykker begge ambivalente følelser i forhold til mødet. De er forbløffede over det store engagement i deres datters trivsel i vuggestuen, men de oplever det også som overvældende at sidde over for et helt hold af professionelle, der har en holdning til, hvordan de skal være forældre, uden dog at komme med konkrete anvisninger på den problematik, som forældrene er i vildrede med hensyn til.

I forældresamarbejdet med nytilkomne familier må pædagogerne således navigere i et paradoksalt rum, hvor de udspændes mellem deres myndighedsposition, deres rolle som en slags kulturelle opdragere eller formidlere og deres pædagogfaglige ønsker om at møde familier og børn, hvor de er, og med udgangspunkt i deres behov.

Jensen, B. (2009). *Udsatte børn i dagplejen: en undersøgelse af viden, hverdagsliv og udviklingsmuligheder*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Formål

Undersøgelsen har som formål at belyse spørgsmålet: Kan dagplejen gøre en forskel for udsatte børn? Og i forlængelse heraf skitsere nogle udviklingspotentialer baseret på dagplejeres egne visioner og behov. Rapporten præsenterer resultater vedrørende dagplejens opfattelse af kerneopgaven, herunder dagplejernes syn på udsatte børn og udsathed, og hvad de skønner, der er behov for, når problemstillingen skal håndteres så optimalt som muligt. For det andet præsenteres dagplejens opfattelser af effekt og muligheder set i lyset af rammebetingelser, vilkår og egne kvalifikationer i tilknytning til opgavens karakter og omfang. Til sidst samles op på dagplejens syn på egne behov samt potentialer og muligheder for fornyelse og udvikling.

Design

Studiet er baseret på både kvantitative og kvalitative metoder. Spørgeskemaer er udfyldt af et repræsentativt udsnit af danske dagplejere og dagplejepædagoger. Et udpluk af dagplejerespondenter herfra deltog siden i et gruppeinterview og dernæst i et struktureret interview med forskeren i det givne dagplejehjem. Dagplejehjemmet blev sideløbende observeret, og til sidst gennemførtes et afsluttende gruppeinterview.

Resultater

Flere dagplejere og dagplejeledere ser et potentiale i samarbejdet med familier i socialt udsatte positioner. De giver udtryk for, at dagplejen repræsenterer noget andet end systemet, som mange af de udsatte forældre i udgangspunktet er meget usikre på og nervøse over for. En dagplejer fortæller fx, at de fleste forældre til de børn, hun passer, ser hende som en slags mor, mens en dagplejeleder understreger vigtigheden af, at dagplejere taler i et hverdagssprog med forældrene. Generelt peger de interviewede dagplejere og dagplejeledere på følgende forudsætninger for et velfungerende samarbejde med familier i socialt udsatte positioner: opbygning af en tillidsfuld relation, god kommunikation og at vise forældrene, at de bliver taget alvorligt. Samtidig skal dagplejeren

også lære at være professionel og ikke tage alle familiens problemer på sig, selvom den følelsesmæssige belastning kan være stor.

Selvom flere dagplejere har gode erfaringer med forældrepar, der tager imod hjælp, og fremhæver, at de kan bidrage konstruktivt til forældrenes ressourcer og dermed bedre nå barnet, er der også en stor del af dagplejen, der fokuserer på børns og forældres fejl og mangler og giver udtryk for, at udsatte grupper kan være svære at nå. Disse dagplejere har låst sig fast i en opfattelse af, at børnene er præget af at være socialt belastede, og at "skaden er sket, inden barnet starter i dagplejen" (s. 52). De ser pessimistisk på mulighederne for at hjælpe disse børn gennem dagplejen, men ser ikke, at de selv derved kan være med til også at fastholde forældrene i deres negative selvopfattelse.

Jensen, N. R., Petersen, K. E., & Wind, A. K. (2012). *Daginstitutionens betydning for udsatte børn og deres familier i ghetto-lignende boligområder*. København: Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.

Formål
Studiet omhandler dagtilbuddets arbejde og betydning, når dagtilbuddet er fysisk beliggende i et socialt udsat boligområde. Studiet beskriver og analyserer pædagogers og forældres opfattelser af dagtilbuddets betydning for børn, der vokser op i socialt udsatte boligområder. Formålet er at indkredse, hvilke problemer, udfordringer og muligheder denne gruppe børn vokser op med, og studiet peger på, hvilke tidlige og forebyggende indsatser det er relevant at iværksætte for børn i socialt udsatte boligområder med fokus på at fremme børnenes udviklingsmuligheder, særligt med det pædagogiske personales indsats og daginstitutionens betydning i centrum.

Design
Det empiriske materiale er indsamlet gennem en 12 måneder lang periode i et integreret dagtilbud, som er fysisk beliggende i et socialt udsat boligområde i København. Materialet udgøres af kvalitative interview med pædagoger og forældre og en mindre spørgeskemaundersøgelse rettet mod den samlede personalegruppe. Endvidere er der foretaget interview med pædagoger fra et nyopstartet familieprojekt, som er en del af dagtilbuddet.

Resultater
Studiets resultater viser, at dagtilbuddet udgør det primære netværk for mange familier i socialt udsatte positioner, og at personalet i dagtilbuddet derfor kan spille en stor rolle for både børn og forældre i socialt udsatte områder. Studiet peger også på, at det pædagogiske arbejde i dagtilbud i disse områder på mange måder adskiller sig fra arbejdet i andre dagtilbud. Det pædagogiske personale peger på både en udvidet omsorgsopgave og et udvidet forældresamarbejde, som ifølge personalet tager tid fra mere læringsorienterede pædagogiske aktiviteter med fokus på børns læring og sociale udvikling. Dette efterlader på den ene side en frustration over det omfattende og ofte krævende forældresamarbejde, men på den anden side er der også en generel forståelse af, at et godt forældresamarbejde er udgangspunkt for en god relation til børnene.

Personalet fremhæver, at de i højere grad skal kunne bære over med forældre, at de skal være forberedt på udbrud eller uhensigtsmæssige reaktioner hos forældre, at det kan være svært at kommunikere med forældre, og at de kan føle afmagt, når de ikke kan hjælpe pressede forældre. Problemer i forældresamarbejdet handler bl.a. om, at forældrene har svært ved at sætte sig i andres sted, at der er forskellige opfattelser af, hvordan der skal sættes grænser for børn, og at forældrene

enten er meget lidt involverede eller har brug for ekstra kontakt. Den mest fremtrædende problematisering af forældresamarbejdet kobles dog med forståelsesvanskeligheder. Der bliver en manglende eller svær kommunikation med forældre som følge af sproglige vanskeligheder eller kulturelle forskelligheder.

Pædagogerne peger på, at det er afgørende for et konstruktivt forældresamarbejde at besidde en kommunikativ kompetence, der bl.a. handler om at kunne snakke med folk, at være åben og tillidsvækkende og at kunne lytte uden at afbryde og irettesætte. Derudover er det vigtigt at kunne sætte sig i forældrenes sted, da det kan lede til en markant ændring i forståelsen af det udsatte barn og give nye perspektiver til det pædagogiske arbejde med de udsatte børn og deres forældre. Forældrene fremhæver, at en tryg og tillidsfuld relation er afgørende for deres tilfredshed med dagtilbuddet. Meget sygdom og ustabilitet i personalegruppen giver utryghed hos børn og forældre. Omvendt fremhæver en forælder personalets kommunikative kompetence som noget, der gør hende tryg.

Personalet peger på en række forskellige aktiviteter som en del af det udvidede samarbejde med familier i udsatte positioner. Det kan fx være aftenaktiviteter med mødrene i daginstitutionen, således at de har et sted at være sammen med deres børn og det pædagogiske personale. Det kan være hjemmebesøg i familierne og hjælp til en række praktiske opgaver, fx at kontakte Udlændingestyrelsen, læge, sagsbehandler osv., når forældrene ikke magter dette.

Studiet peger afslutningsvis på, at der er en risiko for, at forældre i socialt udsatte positioner får mindre indflydelse i dagtilbud, hvor der også er børn af veluddannede og etnisk danske familier, sammenlignet med sidstnævnte forældregruppe. Det bliver bl.a. tydeligt, når man ser på måden at klage på og mødrenes baggrund, at der formodentligt er en vis sammenhæng mellem positioneringen og den sociale baggrund. Fx er den mor, der har etnisk majoritetsbaggrund og en længere videregående uddannelse, også den mor, der klager over flest forhold i institutionen. Derimod spørger den mor, der er lærer, og hvis forældre kommer fra Mellemøsten, ind til det, hvis hun er utilfreds med noget i daginstitutionen.

Karlsson, M. (2006). *Föräldraidentiteter i livsberättelser*. Uppsala: Uppsala universitet.

Formål

Afhandlingens overordnede formål er at bidrage til øget forståelse af forældres relationer til dagtilbud ved at analysere forældres livshistoriefortællinger. Afhandlingen afdækker tre undersøgelsesspørgsmål: 1) Hvilke forældreidentiteter træder frem i forældrenes fortællinger om mødet med og relationer til dagtilbud/personale? 2) Hvilke konstruktioner af daginstitutioner, personale, andre forældre, barn og barndom skaber vilkårene for disse forældreidentiteter? 3) Hvordan bidrager disse forældreidentiteter til en forståelse af relationer mellem forældre og daginstitutioner som en del af socialt og kulturelt situerede og strukturerede samfundsmæssige processer?

Design

Seks forældre er interviewet i november-december 2000 med udgangspunkt i tematiske livshistoriesamtaler. Forældrene er udvalgt blandt 19 forældre til børn født i 1995, som blev kontaktet gennem syv dagtilbud (fire kommunale og tre selvejende) i Uppsala, Sverige. De seks forældre repræsenterer en variation med hensyn til forældreidentiteter og køn, social klasse, etnicitet og alder. Livshistorierne analyseres med udgangspunkt i diskurser vedrørende forholdet mellem forældre og daginstitution.

Resultater

Forfatteren peger på tre dominerende diskurser i forskningen om forældres relationer til dagtilbud og pædagogisk personale: 1) amatør-ekspert, hvor dagtilbudspersonalet ses som ekspert og forældrene som amatører, 2) samarbejdende partnere, hvor forældre og personale ses som lige, (men som kritiseres for at overse magtstrukturer) og 3) leverandør-aftager, hvor dagtilbuddet ses i en forbrugsdiskurs med forældrene som kvalitetsbevidste handlende. De seks livshistoriefortællinger understøtter i nogen grad alle tre diskurser. Samtidig viser resultaterne fra interviewene, at disse dominerende diskurser har en tendens til at konstruere forældre som en homogen gruppe og herigennem skjule forskelle som køn, social klasse, etnicitet, alder samt forældres forskellige konstruktioner af barn og barndom, oplevelse af relevante strukturer og disses indflydelse på relationen mellem forældre og daginstitutioner. De seks fortællinger giver på forskellig vis udtryk for både tilfredshed og utilfredshed, skyldfølelse og bekymringer, forventninger og skuffelser i forældrenes oplevelser i relation til deres børns deltagelse i dagtilbud. Disse oplevelser kommer til udtryk i sammenhæng med konstruktioner af dagtilbud som gode og dårlige og pædagogisk personale som støttende, professionelt, engageret, uinteresseret og hjælpeløst. De kommer også til udtryk i sammenhæng med konstruktioner af egne børn som ambitiøse, introverte, anderledes, glade, udadvendte og dårligt opdragede.

I Jennys historie er fokus, at både hun og hendes datter er blevet dårligt behandlet af personalet i dagtilbuddet, og at de er uden for både børne- og forældrefællesskabet i institutionen. Jenny fortæller om en oplevelse, hvor lederen bad alle forældre om at fortælle om deres arbejde. Jenny, der på det tidspunkt arbejdede som rengøringspersonale, følte sig udstillet og nedværdiget i relation til de andre mødre, der havde stillinger med højere social status. Hun fortæller også om, at hendes datter aldrig fik nogen venner i dette dagtilbud. Samtidig udtrykker Jenny frygt og usikkerhed i forhold til at kritisere dagtilbud og personale. Jenny har flyttet sit barn til et andet dagtilbud, hvor hun trives, men hun udtrykker skam over ikke at have konfronteret personalet i den foregående institution med sit barns mistrivsel og ikke at have flyttet sit barn fra institutionen før.

I Katarina og Konrads fortælling er fokus på et barn, de beskriver som særligt begavet, men som også har svært ved at begå sig blandt de andre børn. I den forbindelse giver de udtryk for følelser af både bekymring og stolthed. Karls særlige evner bliver beskrevet som noget positivt i relation til den snarlige skolestart, men også som et problem i forhold til de andre drenge i dagtilbuddet. Karls stædighed og viljestyrke bliver også beskrevet som noget, der indimellem er en udfordring for personalet.

Bodil og Bengt bliver konstrueret som bevidste forbrugere, der har et grundigt kendskab til det lokale dagtilbudsmarked, og som har stærke holdninger til, hvad der udgør høj og lav kvalitet i dagtilbud. De fortæller om at have flyttet deres barn fra et dagtilbud, hvor de var utilfredse med kvaliteten, og sætter spørgsmålstegn ved det pædagogiske personales kompetencer og professionalisme.

I interviewet med Monica fremtræder en forælder, der er bevidst om kvaliteten i dagtilbuddet, og som stiller krav til både læringsmiljø og personale. Hun fremtræder også selvsikker og som en, der griber ind, når hun er utilfreds. Interviewet fokuserer på problemer i en dagpleje, som til sidst førte til, at Monica flyttede sin søn til en daginstitution, hvor han kunne lege med andre drenge, og på problemer i hendes datters institution, hvor der var en ny, ung og uerfaren pædagog, som ikke var i stand til at håndtere børnene, så Monica trådte til sammen med nogle andre forældre for at hjælpe hende.

Rahim og Rana fortæller, at de ikke var informeret om deres barns ret til et offentligt dagtilbud, hvilket førte til, at Rahim opgav sit studie på universitetet. De fortæller også om en konflikt mellem traditionelle værdier om at opdrage barnet i hjemmet og et ønske om, at deres barn skal lære

svensk i et dagtilbud. Rahim ser dagtilbuddet som en vigtig vej til, at hans søn kan blive integreret i det svenske samfund. Derfor udtrykker han også utilfredshed med den etniske og kulturelle mangfoldighed, der er i dagtilbuddet, og bekymring over, om hans barn nu lærer tilstrækkeligt svensk.

Lillejord, S., Johansson, L., Canrinus E., Ruud, E., & Børte, K. (2017). *Kunnskapsbasert språkarbeid i barnehager med flerspråklige barn: en systematisk forskningskartlegging*. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning.

Formål

Denne systematiske forskningskortlægning præsenterer 34 artikler, som har undersøgt, hhv. 1) hvilke ressourcer pædagogisk personale råder over og kan bruge i arbejdet med børn, som lærer på to sprog, og 2) hvordan pædagogiske personale bedst muligt kan understøtte børns læring af sprog. Tre studier har undersøgt samarbejdet mellem dagtilbud og tosprogede børns forældre med fokus på, hvordan det pædagogiske personale kan inddrage forældre som en ressource i samarbejdet om tosprogede børns læring, udvikling, trivsel og dannelse. I det følgende gennemgås resultaterne fra disse studier.

Design

Der blev søgt i følgende fem elektroniske databaser: Education Collection, Applied Social Sciences Index and Abstracts (ASSIA), International Bibliography of the Social Sciences (IBSS), PsycINFO og Scopus. Søgningerne blev udført med en kombination af fritekst og tesaurus-termer. Søgningen var begrænset til at omfatte fagfællevurderede artikler publiceret efter 1. januar 2010 på engelsk, norsk, svensk eller dansk. I første omgang resulterede søgningen i 1.502 studier. Der blev derudover foretaget håndsøgninger. Efter screening af titel og resumé blev 934 inkluderet. To forskere vurderede uafhængigt af hinanden studiernes kvalitet og relevans ad flere omgange, hvilket resulterede i 34 inkluderede studier.

Resultater

Studierne viser, at når det pædagogiske personale samarbejder godt med forældrene og bruger forældrenes kundskab om deres eget barn og familiens kultur, så styrker det barnets tilegnelse af sprog. Forældrene har vigtig kundskab om den kultur, barnet møder i hjemmet, og forældrene kan derfor give vigtig information, som det pædagogiske personale kan tage hensyn til i det pædagogiske arbejde.

På tværs af de studier, der indgår i kortlægningen, konkluderer forfatterne, at:

- Et godt samarbejde mellem hjem og dagtilbud og inddragelse af kendte kulturelle praksisser er særligt vigtigt i det pædagogiske arbejde med børn med flere sprog
- En vigtig del af det at være en god pædagog er at arbejde for gode relationer og god kommunikation mellem hjemmet og dagtilbuddet
- Forældrene må betragtes som en ressource, og det pædagogiske personale må sammen identificere barrierer for et godt samarbejde og lægge en plan for, hvordan forældre kan bidrage på deres egne præmisser.

I Adair, Tobin, & Arzubiaga (2012) konkluderede forfatterne, at tosproget pædagogisk personale kan spille en central rolle i samarbejdet mellem dagtilbud og forældre med indvandrerbaggrund,

men kun hvis deres kulturelle kendskab anerkendes som en del af deres professionelle kompetencer. Forskere har i mange år argumenteret for, at pædagogisk personale med samme sproglige og kulturelle baggrund som børn og forældre har de bedste forudsætninger for at fungere som brobyggere mellem dagtilbuddets kulturelle og sproglige praksisser og det, barnet kender hjemmefra. Adair et al. fandt imidlertid på baggrund af fokusgruppeinterview med pædagoger i USA, hvoraf næsten halvdelen havde indvandrerbaggrund, at det var vanskeligt for denne gruppe at bruge deres kulturelle kendskab i det pædagogiske arbejde, og at de ofte oplevede at komme i klemme mellem forventninger fra kollegaer og forældre og mellem at møde barnet og forældrene på deres egne kulturelle præmisser og at blive betragtet som professionel pædagog af kollegaer og ledelse.

I Sawyer, Manz, & Martin (2016) var konklusionen, at det var lettere at skabe en positiv relation mellem hjem og dagtilbud, når forældre og pædagogisk personale talte positivt om tosprogethed og modersmål. Ifølge forfatterne er mange minoritetsforældre urolige for, at barnet skal glemme modersmålet og dermed blive afskåret fra kontakt med slægtninge og egen kultur. Derfor bruger mange forældre modersmålet, når de snakker med børnene, også selvom de behersker majoritetssproget.

I Hachfeld, Anders, Kuger, & Smidt (2016) fandt forfatterne, at minoritetssproglige forældre havde et større behov for at vide, hvad der skete i dagtilbuddet, og lagde større vægt på samarbejdet – især hvis de havde lav socioøkonomisk baggrund. Både Sawyer et al. (2016) og Hachfeld et al. (2016) fandt, at nogle forældre til tosprogede børn gerne ville engagere sig mere i dagtilbuddets aktiviteter, men at de ikke vidste hvordan eller følte, at deres kundskaber ikke blev værdsat. Forskerne understreger, at forældre er forskellige, og at det gælder om at finde ud af, hvad de enkelte kan bidrage med, og hvordan de kan og helst vil engagere sig.

Lunneblad, J. (2013). Tid till att bli svensk: En studie av mottagandet av nyanlända barn och familjer i den svenska förskolan. *Nordic Early Childhood Education Research Journal, 6* (8), 1-14.

Formål

Det overordnede formål med studiet er at undersøge, hvordan nyankomne børn og deres forældre imødekommes og behandles i to svenske dagtilbud. Studiet bidrager med viden om nogle af de udfordringer, det pædagogiske personale oplever i relationer og samarbejde med nyligt ankomne forældre, og hvordan de prøver at takle disse udfordringer.

Design

Datagrundlaget for dette studie udgøres af empirisk materiale fra et afsluttet forsknings- og udviklingsprojekt, Barns bästa – för flyktingbarn i förskolan. I studiet deltager pædagogisk personale i dagtilbud i en forstad med omkring 50.000 indbyggere, hvoraf ca. 50 % af børnene i området er født i et andet land end Sverige. Der fokuseres på to daginstitutioner, hvoraf den ene har en specialafdeling for flygtningefamilier. Børnegruppen består af i alt 16 børn, hvoraf majoriteten er født i Somalia eller Irak eller har forældre, som er født i disse lande. Den anden børnehave har en børnegruppe på 18 børn, som møder ind i løbet af dagen. Her er majoriteten født i Somalia, men også Irak, Libyen og Syrien er repræsenteret. Studiet er et etnografisk studie, hvor der skabes analytiske kategorier gennem et samspil mellem teori, tidligere studier og de observationer og interview, der er foretaget. Der er gennemført etnografiske observationer af pædagoger, børn og forældre i forskellige hverdagssituationer samt fokusgruppeinterview med det pædagogiske personale. Analysen foretages ud fra et sociologisk perspektiv (Bourdieu og Wacquants teori om positioner) og et narrativt perspektiv.

Resultater

Den første del af analysen omhandler det pædagogiske personales forsøg på at forstå og sætte sig ind i forældrenes kultur og perspektiv. Analysen viser, at det er vigtigt for personalet at opnå en forståelse af kulturelle forskelligheder i forældresamarbejdet for at undgå misforståelser i kommunikationen. Analysen viser også, at der kan være konflikter mellem hensyn til familien, hensyn til barnet og hensyn til læringsmiljøet. Fx er der meget forskellige kulturer med hensyn til tidspunkt for aflevering og rytmer i forbindelse med måltider. På den ene side ønsker det pædagogiske personale, at børnene bliver afleveret på et bestemt tidspunkt for fx at kunne deltage i morgenmad eller andre pædagogiske aktiviteter, og på den anden side ønsker de også at imødekomme forskellige rytmer i familien. Fx er der en morgenmad for dem, der kommer inden kl. 8, og en for dem, der kommer efter kl. 8. Af studiets analyse fremgår det, at det ikke er entydigt blandt det adspurgte pædagogiske personale, hvordan modtagelsen af nyankomne børn og deres familier skal håndteres i dagtilbud: Nogle af pædagogerne mener, at det er et spørgsmål om, hvordan børnene og forældrene kan tilpasse sig daginstitutionens praksisser og den svenske kultur, hvor andre pædagoger mener, man bør tage udgangspunkt i forældrenes og børnenes egen praksis og kultur og organisere dagen derefter.

I analysens anden del om tid og svenskhed giver det pædagogiske personale i deres kommunikation om forskellige praktikker udtryk for en moralsk undertone af, hvad de opfatter som passende at gøre og hvornår. Dette gælder fx tidspunkt for måltider, og hvornår barnet skal i seng. I pædagogernes kommunikation med forældrene italesættes en opfattelse af svenskhed som (kulturelt) forbundet til bestemte hverdagsrutiner og -praktikker, og der sættes lighedstegn mellem disse rutiner og praktikker og det at være en god forælder. Fx spiser man ikke aftensmad kl. 22, og barnet skal ikke først lægges i seng kl. 24. Pædagogerne fortæller om, hvordan de diskuterer med forældrene for at få forældrene til at tilpasse sig disse svenske normer for god børneopdragelse, og argumentationen bliver, at det er for barnets bedste.

I analysens tredje del om tid og uddannelse opfordrer pædagogerne i samtaler forældrene til at komme til tiden, og forældrene irettesættes indimellem, når de kommer for sent. Pædagogerne er i tvivl om, hvordan de skal lære forældrene at komme til tiden, og hvilke konsekvenser der er rimelige, når de kommer for sent. Fx er der en pædagog, der fortæller, at hun gerne ville kunne udelukke nogle børn fra nogle aktiviteter, hvis de kommer for sent, for at tydeliggøre over for forældrene, at det har konsekvenser, når de kommer for sent. På den anden side synes hun heller ikke, det er rimeligt, at forældrenes handlinger skal gå ud over børnene.

Personalet vil gerne kunne kompensere for børnenes og familiernes manglende erfaringer og kundskaber med hensyn til det svenske samfund og fx tilbyde aktiviteter, hvor både børn og forældre lærer at lege med noget legetøj og materiale, som er normalt i svenske dagtilbud. De peger på, at mange af de forældre, de møder, ikke er vant til at lege med deres børn på samme måde, som svenske forældre gør, og børnene får derfor heller ikke de samme erfaringer i hjemmet. Derfor har de fx inviteret mødrene til at lægge puslespil en eftermiddag. Her peger en pædagog også på dilemmaet mellem at møde forældrene med respekt og som ligeværdige voksne mennesker og samtidig lære forældrene om typiske legeaktiviteter for svenske børn.

Petersen, K. E. (2009). *Omsorg for socialt udsatte børn: En analyse af pædagogers kompetencer og pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn i daginstitutioner*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.

Formål

Denne afhandling fokuserer på pædagogers arbejde med socialt udsatte børn i børnehaven. Formålet med afhandlingen er at indkredse pædagogers faglige kompetencer i det pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn og måder, hvorpå dette pædagogiske arbejde er organiseret. Samtidig undersøger afhandlingen, hvilke problemer og udfordringer de professionelle vurderer, der er til stede i det pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn i daginstitutionen.

Design

Afhandlingen har en etnografisk tilgang med interview, observation og fokusgruppeinterview. Det empiriske grundlag udgøres af interview med og observationer af de professionelle i fire daginstitutioner fordelt på to forskellige kommuner i Danmark. Der er foretaget interview med alle de professionelle i de fire daginstitutioner. Interviewene har været semistrukturerede og har bygget på praksisportrætter. Derudover er der lavet fokusgruppeinterview med udgangspunkt i en case. Studiet er finansielt støttet af Social- og Indenrigsministeriet.

Resultater

Studiet viser, at der overordnet kan identificeres tre typer af daginstitutioner i forhold til institutionernes organisering af det pædagogiske arbejde i relation til socialt udsatte børn: 1) type A: institutioner, hvor de professionelle ikke oplever at have nogen socialt udsatte børn i institutionen, 2) type B: institutioner, hvor de professionelle vurderer at have både almindelige, velfungerende børn, en stor gruppe socialt udsatte børn og en gruppe børn, der befinder sig i en gråzone, dvs. børn, som på forskellige tidspunkter påkalder sig de professionelles bekymringer, og 3) type C: institutioner, hvor de professionelle vurderer, at de primært har socialt udsatte børn i institutionen, og hvor selve det pædagogiske arbejde er opbygget og tilrettelagt ud fra dette forhold. Med inddelingen af tre overordnede daginstitutionstyper viser analysen endvidere, at der kan identificeres en række forskelle knyttet til samarbejdet med forældrene i den konkrete pædagogiske praksis. Afhandlingens analyser peger i denne sammenhæng på, at samarbejdet mellem de professionelle og børnenes forældre skaber forskellige betingelser for forældrenes deltagelsesmuligheder i daginstitutionen i relation til deres barn.

Mens forældre i institutionstype A opleves som ligeværdige samarbejdspartnere med hensyn til daginstitutionens praksis og børnenes liv heri, anvender de to andre typer af institutioner slet ikke disse beskrivelser af børnenes forældre. I institutionstype A er der tale om et ligeværdigt forhold mellem de professionelle og forældrene, mens der for de to andre institutionstyper i højere grad kan identificeres andre væsentlige samværsrelationer, der er præget af mere kompleksitet og mere ulige samarbejdsforhold. I type B-institutioner ses i højere grad en tendens til, at forældre til socialt udsatte børn opleves som dem, der er vanskelige og ikke kan tage imod de beskeder, der er vigtige for barnets liv i daginstitutionen; de gør ikke, som der bliver sagt vedrørende tøj, mad, aflevering inden morgensamling, afhentning på bestemte tidspunkter, og vil heller ikke altid forstå det, der bliver sagt om deres børn på møderne. I denne pædagogiske praksis argumenteres der for, at barnet er i fokus for de professionelles arbejde, og at forældrene ofte er dem, der "ikke forstår det vigtige i, at barnet skal have hjælp". I type C-institutionen oplever de professionelle derimod samarbejdet med forældrene som alfa og omega. Forældrene skal på banen med hensyn til deres barns liv i daginstitutionen og skal forholde sig til praktiske gøremål, men de får også meget hjælp – simpelthen fordi mange af forældrene opleves at have det meget svært, fx med psykiske lidelser eller sproglige problemer, arbejdsløshed, misbrug osv. I en række af interviewene i institutionstype C genfindes der således beskrivelser af forskellige former for hjælp, som de professionelle har ydet familier, som har det særligt svært. Hjælp til at ringe til forvaltningen, Udlændingestyrelsen, jobcenteret og lægen. Eller hjælp til at læse svære breve højt, som er kommet fra officielle instanser, og hvor sproget kan opleves svært forståeligt. Det kan også være hjælp til at tale om, hvordan det egentlig går derhjemme i familien, hvad der er svært for tiden, og hvilke former for støtte som familien vurderer at kunne have brug for andre steder end i børnehaven.

Ifølge forfatteren kan der i det indsamlede materiale indkredses to overordnede måder, hvorpå de socialt udsatte forældre opfattes af det pædagogiske personale: hhv. en gruppe af forældre, der, på trods af deres specifikke beskrevne sociale og psykologiske problemer, udviser stor glæde ved barnets liv i daginstitutionen og kan karakteriseres som meget samarbejdsvillige i forhold til de professionelle. Og en gruppe af forældre, som på forskellig vis udtrykker enten kropsligt eller verbalt, at de ikke ønsker at samarbejde med de professionelle i daginstitutionen. Det træder i praksis fx frem, ved at de gemmer ting under bordet, afleverer barnet i døren uden selv at komme ind eller forsøger at skjule alkoholproblemer.

I forlængelse af det pædagogiske personales opfattelse af forældrene som enten samarbejdsvillige eller ikke tilbøjelige til at ville samarbejde fremtræder ifølge forfatteren også to forskellige handleberedskaber i arbejdet med socialt udsatte forældre. Når forældrene opfattes som samarbejdsvillige, handler det pædagogiske personale sammen med forældrene om hjælp til familiens situation, støtte til at kontakte forskellige offentlige instanser, hjælp til deltagelse i forskellige arrangementer osv. Når forældrene derimod opfattes som ikke-samarbejdsvillige, er det pædagogiske personale mere tilbøjeligt til at være handlingsdirigerende i samarbejdet med forældrene, og personalet fortæller, hvordan de har valgt at opbygge strukturer, der netop fokuserer på at imødegå vanskelige situationer med forældre. Når forældre tilhører gruppen af forældre, der vurderes som samarbejdsvillige, bliver det tilsyneladende nemmere for det pædagogiske personale at inddrage forældrenes perspektiv på deres livssituation, deres handlemuligheder og deres oplevelser af problemer, mens forældrenes perspektiv i højere grad løsrives fra personalets forståelser af familien, når forældrene opleves som vanskelige at samarbejde med. Jo vanskeligere familien opleves i samarbejdsrelationen, jo sværere er det også at se forældrenes perspektiver.

Dermed kommer børns og forældres deltagelsesbetingelser til at afhænge af, hvor gode forældrene er til at begå sig i daginstitutionens praksis, og hvor gode de er til at modtage pædagogernes råd og vejledning vedrørende barnet eller familiens samlede livssituation. Forældrenes deltagelsesbetingelser og deltagelsesmuligheder er knyttet til, at de, også selvom de har store vanskeligheder, er åbne over for pædagogerne i et passende omfang. Det pædagogiske personale er imidlertid ifølge forfatteren ikke tilstrækkeligt opmærksomt på, hvordan personalets egne forståelser af forældrene tilsyneladende hænger tæt sammen med den type samarbejde, der træder frem. Pædagogernes opfattelse af forældrene, særligt de forældre, som ikke vurderes at ville samarbejde, skaber grundlag for, at de professionelle uforvarende medvirker til at udvikle og fastholde denne gruppe af forældre ud fra særlige problemforståelser.

8 Appendiks B – Litteraturliste

Børn og Forebyggelse, Gentofte Kommune. (2009). *Børns fortællinger om social kapital i daginstitutionen.* Gentofte: Børn og Forebyggelse, Gentofte Kommune.

Bregnbæk, S., Arent, A., Martiny-Bruun A., & Jørgensen, N. J. (2017). Statens eller familiens børn? Tvang og omsorg i mødet mellem nytilkomne familier og danske daginstitutioner. *Forskning i Pædagogers profession og uddannelse, 1* (2), 53-67.

Bundgaard, H., & Gulløv, E. (2008). *Forskel og fællesskab. Minoritetsbørn i daginstitution.* København: Hans Reitzels Forlag.

Dannesboe, K. I., Bach, D., Kjær, B., & Palludan, C. (2018). Parents of the welfare state: Pedagogues as parenting guides. *Social Policy and Society, 17* (3), 467-480.

Dyssegaard, C. B., & Egelund, N. (2016). *Systematisk kortlægning om forældreinvolvering og forældresamarbejde, der kan fremme læring hos børn og unge med ressourcesvag social baggrund i dagtilbud og skole.* København: Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, DPU, Aarhus Universitet.

EVA. (2016). *Samarbejde mellem forældre og daginstitutioner*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

Ejrnæs, M., & Monrad, M. (2013). Profession, holdning og habitus: Forholdet mellem pædagogers og forældres holdninger til pædagogiske spørgsmål i daginstitutioner. *Dansk Sociologi, 24* (3), 63-83.

Højholt, C., Larsen, M. R., & Stanek, A. (2007). *Børnefællesskaber – om de andre børns betydning. At arbejde med rummelighed og forældresamarbejde.* København: Børn & Unge.

Jensen, B. (2009). *Udsatte børn i dagplejen: en undersøgelse af viden, hverdagsliv og udviklingsmuligheder.* København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Jensen, B. (2014). *Vidensnotat 8. Effektive programmer der fremmer forældresamarbejde: Udviklingsprogrammet Fremtidens Dagtilbud.* København: PLS Rambøll.

Jensen, B., Brandi, U., Kousholt, D., Berliner, P., Holm, A., Steiner Rasmussen, O., ... Friis-Hansen, M. (2012). *Vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud – modelprogram. Statusrapport 3. Modelprogram – Midtvejsanalyser*. København: Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.

Jensen, N. R., Petersen, K. E., & Wind, A. K. (2012). *Daginstitutionens betydning for udsatte børn og deres familier i ghetto-lignende boligområder.* København: Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.

Karlsson, M. (2006) *Föräldraidentiteter i livsberättelser.* Uppsala: Uppsala universitet.

Kousholt, D., & Berliner, P. (2013). *Vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud-modelprogram: VIDA-forskningsrapport 3. Forældreinddragelse*. København: Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.

Larsen, M. S., Bang-Olsen, A., Berliner, P., Sommersel, H. B., Pedersen, A. G., Holm, A., ... Tiftikci, N. (2011). VIDA: *Programmer for 0-6 årige med forældreinvolvering i dagtilbud – En forskningskortlægning* (2. udgave). København: VIDA-projektet and Danish Clearinghouse for Educational Research.

Lillejord, S., Børte, K., Halvorsrud, K., Ruud, E., & Freyr, T. (2015). *Tiltak med positiv innvirkning på barns overgang fra barnehage til skole: en systematisk kunnskapsoversikt.* Oslo: Kunnskapssenter for utdanning.

Lillejord, S., Johansson, L., Canrinus E., Ruud, E., & Børte, K. (2017). *Kunnskapsbasert språkarbeid i barnehager med flerspråklige barn: en systematisk forskningskartlegging*. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning.

Löfdahl, A. (2014). Teacher-parent relations and professional strategies: A case study on documentation and talk about documentation in a Swedish preschool. *Australasian Journal of Early Childhood, 39* (3), 103-110.

Lunneblad, J. (2013). Tid till att bli svensk: En studie av mottagandet av nyanlända barn och familjer i den svenska förskolan. *Nordic Early Childhood Education Research Journal, 6* (8), 1-14.

Mathiasen, S. H., Madsen, L. B., & Heslop, S. L. (2008). *Kvalitetsmåling i et kvalitativt perspektiv: En undersøgelse af perspektiver på kvalitet og kvalitetsvurdering på dagtilbudsområdet.* København: KREVI.

Nielsen, H., Jensen, P., Bleses, D., Ostersen, J., Dybdal, L., & Breining, S. (2017). *Forskningsbaseret evalueringsrapport om fremtidens dagtilbud*. København: Børne- og Socialministeriet.

Nielsen, T. K., Tiftikci, N., & Larsen, M. S. (2013). *Virkningsfulde tiltag i dagtilbud: Et systematisk review af reviews.* København: Dansk Clearinghouse for uddannelsesforskning, IUP, Aarhus Universitet.

Peters, S. (2010). *Literature review: Transition from early childhood education to school. Report commissioned by the Ministry of Education.* Wellington: Ministry of Education.

Petersen, K. E. (2009). *Omsorg for socialt udsatte børn: En analyse af pædagogers kompetencer og pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn i daginstitutioner.* København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.

Sandberg, A., & Vuorinen, T. (2008). Preschool– home cooperation in change. *International Journal of Early Years Education, 16* (2), 151-161.

Schmidt, L. S. K. (2017). *Pædagogers samfundsmæssige roller i forældresamarbejde.* Sorø: Center for Pædagogik, Professionshøjskolen Absalon.

Shirvanian, N., & Michael, T. (2017). Implementation of attachment theory into early childhood settings. *The International Education Journal: Comparative Perspectives, 16* (2), 97-115.

Simonsson, M., & Markström, A. (2013). Utvecklingssamtal som uppgift och verktyg i förskollärares professionssträvanden i interaktion med föräldrar. *Nordic Early Childhood Education Research Journal, 6* (12), 1-18.

Vuorinen, T., Sandberg, A., Sheridan, S., & Williams, P. (2014). Preschool teachers' views on competence in the context of home and preschool collaboration. *Early Child Development and Care, 184* (1), 149-159.

Aagre, W. (2011). Hva slags innsikt om barnets språk formidles i foreldresamtaler?. I: Gjems, L., & Løkken, G. (red.), *Barns læring om språk og gjennom språk. Samtaler i barnehagen.* (s. 176-201). Oslo: Cappelen Damm.

Referencer til kommentartekst

Børne- og Socialministeriet. (2018). *Den styrkede pædagogiske læreplan*. København : Børne- og Socialministeriet.

Børne- og Socialministeriet. (2016). Bekendtgørelse af lov om dag-, fritids- og klubtilbud m.v. til børn og unge: LBK nr. 367 af 20.6.2016. Lokaliseret 14. august 2018 på: https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=182051.

Gough, D., Oliver, S., & Thomas, J. (2012). *An Introduction to Systematic Reviews*. London: SAGE Publications.

9 Appendiks C – Metode

I det følgende beskrives det metodiske grundlag, som denne kortlægning bygger på. Kortlægningen har karakter af en systematisk forskningskortlægning og -syntese (Gough et al., 2012).

Der er udarbejdet en søgestrategi, der indeholder databasesøgninger suppleret med såkaldte håndsøgninger på udvalgte vidensproducenters hjemmesider. Der er søgt efter skandinavisk og international litteratur. Formålet med søgningen var at identificere relevant forskning af god kvalitet om forældresamarbejde i dagtilbud for børn i alderen 0-6 år. Processen forløb i to parallelle spor:

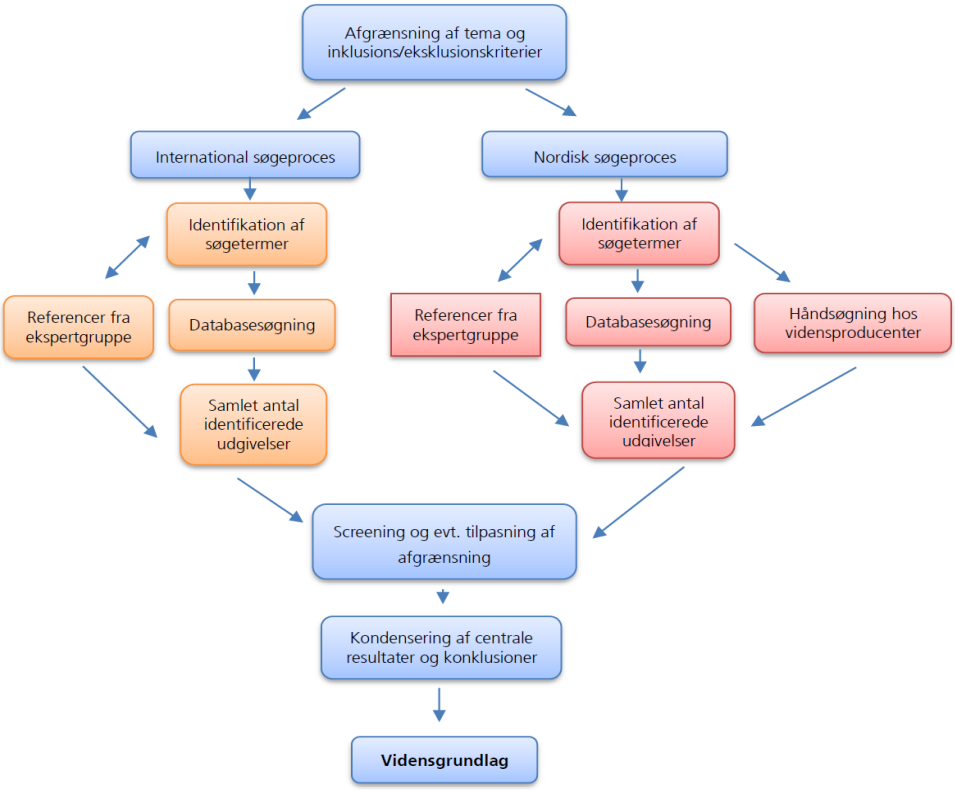

Afgrænsning og begrebsafklaring

Denne kortlægning lægger sig op ad den styrkede pædagogiske læreplan (Børne- og Socialministeriet, 2018) i sin forståelse af forældresamarbejde. I den styrkede pædagogiske læreplan står der om forældresamarbejdet, at dagtilbuddet skal have fokus på, hvordan dagtilbud og forældre kan samarbejde om barnets og børnegruppens trivsel og læring på tværs af dagtilbud og hjem. Samarbejdet med forældrene finder sted både i forbindelse med det daglige samarbejde i form af fx forældremøder, dagtilbud-hjem-samtaler, hente-/bringesituationer, sommerfester, julearrangementer, fællesspisning mv. og i det formelle samarbejde igennem forældrebestyrelsen. Samarbejdet mellem dagtilbud og forældre kan også involvere vejledning af forældre om, hvordan de kan bidrage positivt til barnets læring og udvikling. Den styrkede pædagogiske læreplan lægger vægt på, at forældresamarbejdet bliver differentieret og baseret på lokale traditioner, ønsker og den enkelte families behov. Derudover fremhæves en gensidig forventningsafstemning og tillid som væsentligt for et konstruktivt samarbejde om børnenes trivsel og læring.

Denne kortlægning har fokus dels på det daglige samarbejde mellem forældre og pædagogisk personale og ledelse om børns trivsel, læring, udvikling og dannelse, dels på det formelle samarbejde, som finder sted i forbindelse med forældremøder og -samtaler. Kortlægningen beskæftiger sig ikke med det formelle samarbejde, som finder sted i forældrebestyrelsen.

Forældresamarbejdet er en del af et pædagogisk læringsmiljø. Når man taler om et pædagogisk læringsmiljø, forstår man de samlede pædagogiske praksisser som et samspil mellem strukturelle faktorer (som normeringer, personalets kompetencer, børnegruppens størrelse, fysiske rammer og æstetik mv.) og processuelle faktorer (herunder relationer, interaktioner og samspil mellem børn og personale, blandt børn, mellem personale og forældre mv. samt hverdagens rytme og struktur). Fokus i et pædagogisk læringsmiljø er således i højere grad konteksten end det enkelte barns adfærd og udvikling.

Forskningskortlægningen skal give et systematisk overblik over eksisterende viden om, hvordan samarbejde mellem forældre og pædagogisk personale og ledelse i dagtilbud for børn i alderen 0-6 år bidrager til at skabe pædagogiske læringsmiljøer af høj kvalitet, der gavner børnenes udvikling, trivsel, læring og dannelse. I arbejdet med at afgrænse feltet og udvikle søgetermer er der taget udgangspunkt i følgende undersøgelsesformål: at opnå viden om, hvordan forældre og pædagogisk personale og ledelse samarbejder om at skabe sammenhæng mellem hjem og dagtilbud, og hvordan forældre og pædagogisk personale og ledelse samarbejder om børns trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Internationale udgivelser

I det følgende beskrives søgestrategien i forhold til databasesøgninger, afgrænsninger samt screening og inklusionskriterier i den ikke-skandinaviske del af søgningen, her betegnet internationale udgivelser.

Databasesøgning

Der blev søgt efter relevante internationale udgivelser i de internationale databaser ERIC, PsycINFO og Web of Science, der er blandt de største og mest toneangivende databaser inden for uddannelsesvidenskab, samfundsvidenskab og psykologi. Databaserne har samtidig stærke og komplekse søge- og eksporteringsfunktioner, der gør det enkelt at målrette og dermed hurtigere afgrænse relevante udgivelser.

Databaser	
ERIC	Education Resources Information Center (ERIC) er verdens største database, der dækker international uddannelsesforskning. Databasen indeholder over 1,5 mio. referencer og er finansieret af the Institute of Education Sciences, U.S. Department of Education.
PsycINFO	PsycINFO er en videnskabelig database inden for psykologi, som dækker over 4 mio. tidsskriftartikler, disputatser, bøger, udvalgte kapitler fra bøger samt udvalgte rapporter. Det er den største og bedst dækkende psykologiske bibliografi.
Web of Science	Web of Science er en artikeldatabase, der henviser til indholdet i ca. 12.000 tidsskrifter og 120.000 konferenceindlæg, som dækker naturvidenskaberne, de sociale videnskaber og de humanistiske videnskaber.

Håndsøgninger

Databasesøgningen blev suppleret med håndsøgninger. Disse blev udført blandt vidensproducenter, der er førende udgivere af metalitteratur. Følgende hjemmesider blev gennemgået for relevant litteratur:

- Education Counts (Education Counts giver overblik over og adgang til forskning på dagtilbuds- og skoleområdet i New Zealand).
- NIEER (NIEER er et nationalt (amerikansk) institut for dagtilbudsforskning, der bedriver forskning og udarbejder forskningsbaserede analyser med henblik på udvikling af praksis, policy og forskning).
- EPPI-centre (EPPI-centre udarbejder systematiske reviews og kortlægninger på uddannelsesområdet såvel som det sociale område).
- The What Works Clearinghouse (The What Works Clearinghouse publicerer forskning om programmer, indsatser, praksis og politik inden for uddannelse med det formål at belyse, hvilke af disse der har størst effekt).
- Best evidence (The Best Evidence Encyclopedia er en gratis hjemmeside drevet af Johns Hopkins University School of Education's Center for Data-Driven Reform in Education (CDDRE). Formålet med siden er at frembringe forskning til praktikere og forskere. Af siden fremgår, hvilken evidensstyrke forskellige programmer har under forskellige forudsætninger.

Afgrænsninger

Følgende afgrænsninger blev anvendt:

- Der blev udelukkende søgt efter udgivelser publiceret på dansk, engelsk, norsk eller svensk.
- Der blev udelukkende søgt efter udgivelser publiceret inden for de seneste ti år, dvs. i perioden efter 2006.
- Der blev søgt efter udgivelser, som omhandler udvalgte sammenlignelige dagtilbudssystemer.

- Der blev udelukkende søgt efter metalitteratur, dvs. udgivelser, der samler og syntetiserer en væsentlig mængde sekundær litteratur inden for et område, fx systematiske reviews, systematiske forskningskortlægninger, systematiske litteraturreviews/deskstudies, metaanalyser eller lignende.

Anvendte søgestrenge

ERIC, 4. april 2018
(parent* OR famil*) AND (involv* OR collab* OR cooper* OR support* OR particip*) AND (review* OR meta*)

PsycINFO, 4. april 2018
(parent* OR famil*) AND (involv* OR collab* OR cooper* OR support* OR particip*) AND (review* OR meta*)

PsycINFO, 12. april 2018
(DE "Parental Involvement" OR DE "Parent School Relationship") AND (Pre-school* OR preschool* OR Day-care* OR Daycare* OR Kindergarten* OR Pre-K* OR PreK* OR Pre-Kindergarten* OR Prekindergarten* OR Nurser* OR "Care in private homes" OR "Early childhood Education" OR ECE OR ECEC OR "Child Care" OR "Early care and education") AND (meta* or review*)

Web of Science, 4. april 2018
(parent* OR famil*) AND (involv* OR collab* OR cooper* OR support* OR particip*) AND (review* OR meta*)

Screening

Der blev opstillet to sæt inklusionskriterier. Ét, der konceptuelt afgrænsede genstandsfeltet, og ét kriterium, der blev fastsat til, at der alene blev inkluderet metaforskning såsom systematiske reviews, forskningskortlægninger og metaanalyser.

Screeningskriterier for inklusion og eksklusion

Al litteratur identificeret gennem søgningerne er screenet efter følgende kriterier:

Inklusion

- Inkluderet: Studiet undersøger, hvordan forældre og pædagogisk personale og ledelse samarbejder om at skabe sammenhæng mellem hjem og dagtilbud og/eller om børns trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Eksklusion

- Forkert scope: Studiet undersøger *ikke*, hvordan forældre og pædagogisk personale og ledelse samarbejder om at skabe sammenhæng mellem hjem og dagtilbud og/eller om børns trivsel, læring, udvikling og dannelse.
- Forkert scope: Studiet forholder sig *ikke* til det daglige samarbejde mellem forældre og pædagogisk personale eller det formelle samarbejde i forbindelse med forældremøder og -samtaler.

- Forkert scope: Studiet forholder sig primært til forældresamarbejde om børn med psykiske eller fysiske funktionsnedsættelser.
- Forkert dokumenttype: Studiet redegør ikke for empirisk forskning. Følgende betragtes ikke som empirisk forskning: diskussionspapirer, kommentarer, anmeldelser, policydokumenter, lærebøger, biografier, rent teoretiske udgivelser eller konferencepapirer. Specialer, masteropgaver mv. ekskluderes.
- Forkert type studie: Studiet er ikke metalitteratur, dvs. udgivelser, der samler og syntetiserer en væsentlig mængde sekundær litteratur inden for et område, fx systematiske reviews, systematiske forskningskortlægninger, systematiske litteraturreviews/deskstudies, metaanalyser eller lignende.
- Forkert udgivelsestidspunkt: Studiet er ikke publiceret i perioden fra januar 2007 til april 2018.
- Forkert land: Studiet indeholder ikke data fra de nordiske lande, Holland, Australien, Canada, New Zealand, Storbritannien eller USA. Dvs. at studiet ekskluderes, hvis empirien ikke er indsamlet i ét af disse lande.
- Forkert uddannelsesområde/institution: Studiet undersøger ikke aktiviteter, der finder sted i relation til dagtilbudsområdet.
- Forkert sprog: Studiet er ikke publiceret på dansk, norsk, svensk eller engelsk.

Skandinaviske udgivelser

I det følgende beskrives søgestrategien i forhold til søgninger, afgrænsninger samt screening og inklusionskriterier i den skandinaviske del af søgningen.

Databasesøgning

De skandinaviske databasesøgninger er afgrænset til den kvalitetsvurderede skandinaviske forskning, som findes i databasen NB-ECEC. Det blev vurderet, at en søgning i NB-ECEC var tilstrækkelig, da den dækker kvalitetsvurderet skandinavisk dagtilbudsforskning fra 2006 og frem.

Nordic Base of Early Childhood Education and Care (NB-ECEC) samler ny, kvalitetsvurderet skandinavisk forskning om 0-6-årige børn i dagtilbud. Databasen bliver opdateret hvert år og er nu opdateret med alle studier fra perioden 2006 til 2016. Populære fremstillinger, lærebøger, videnskabelige metodediskussioner osv. inkluderes ikke. Mængden af tidsskrifter og databaser suppleres op, efterhånden som der kommer nye til, sådan at screeningerne principielt rummer alle udgivelser af skandinavisk dagtilbudsforskning i hvert kortlagt år.

Studierne i databasen udvælges ud fra screeninger af centrale skandinaviske og internationale forskningsdatabaser og håndsøgninger efter centrale skandinaviske og internationale tidsskrifter på dagtilbudsområdet. Der søges i følgende forskningsdatabaser:

Danmark	Forskningsdatabasen bibliotek.dk
Norge	Oria NORA
Sverige	SwePub DiVA

Håndsøgninger

Databasesøgningen blev suppleret med skandinaviske håndsøgninger. Disse blev udført blandt centrale vidensproducenter, herunder sektorforskningscentre, konsulenthuse samt interesseorganisationer på området. Følgende hjemmesider blev gennemgået for relevant litteratur:

- SFI, nu VIVE (Danmark)
- KORA, nu VIVE (Danmark)
- EVA (Danmark)
- Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning (Danmark)
- Kunnskapssenter for utdanning (Norge)
- NOVA (Norge)
- NIFU (Norge)
- Ifous (Sverige)
- Skolporten (Sverige)
- Skolforskningsinstitutet (Sverige)
- Skolverket (Sverige)
- NordForsk (Norden).

Afgrænsninger

- Der blev udelukkende søgt efter udgivelser publiceret på dansk, engelsk, norsk eller svensk.
- Der blev udelukkende søgt efter udgivelser publiceret fra 1. januar 2007 og frem.

Screening og inklusionskriterier

Inklusionskriterierne var identiske med kriterierne i den internationale del, bortset fra at primærstudier blev inkluderet i den skandinaviske del af søgningen. Eksklusionskriteriet "forkert type studie" for den skandinaviske del af søgningen ser derfor ud som følger:

- Forkert type studie: Studiet er ikke et primærstudie eller metalitteratur, dvs. udgivelser, der samler og syntetiserer en væsentlig mængde sekundær litteratur inden for et område, fx systematiske reviews, systematiske forskningskortlægninger, systematiske litteraturreviews/deskstudier, metaanalyser eller lignende.

Proces

Databasesøgningerne og håndsøgningerne identificerede tilsammen i alt 1.217 muligt relevante referencer, hvoraf 44 var dubletter. Disse referencer blev screenet efter ovenstående kriterier i en første screeningsrunde. Efter denne første screeningsrunde, hvor der blev screenet på baggrund af titel og abstract, var der 51 muligt relevante studier inkluderet. En liste over disse studier blev sendt til ekspertgruppen, der supplerede med yderligere 53 muligt relevante studier. Derefter blev alle

muligt relevante studier screenet for relevans på såkaldt fuldtekstniveau, hvilket resulterede i en yderligere nedskæring af antallet. I den endelige kortlægning er der 30 inkluderede studier.

Organisering af projektet

Kortlægningen er udarbejdet af en projektgruppe på EVA bestående af seniorkonsulent Hanna Bjørnøy Sommersel (projektleder), konsulent Mikkel Bjelke Kristiansen og chefkonsulent Marie Moos. Tilknyttet projektet har været en ekspertgruppe bestående af følgende forskere:

- Bente Jensen, professor ved Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet
- Lene Skytthe Kaarsberg Schmidt, docent, ph.d. ved Professionshøjskolen Absalon
- Vibeke Glaser, lektor ved Dronning Mauds Minne Høgskole.

Ekspertgruppen har været involveret i projektforløbet fra start til slut. Gruppens opgaver har bestået i følgende:

- At gennemgå litteraturlister efter første screeningsrunde og tilføje relevante referencer
- At læse review på den endelige kortlægning.

Forældresamarbejde i

© 2018 Danmarks Evalueringsinstitut

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bestilles hos:
Danmarks Evalueringsinstitut
T 3555 0101
bestil@eva.dk
www.eva.dk

Trykt hos Rosendahls

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

DANMARKS EVALUERINGSINSTITUT

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk